

સતી સવિતા નાંવેલ.

ભક્તિરસથી ભરપૂર.

રચનાર મુળશાંકર પરભુરામ
છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા.

વી. કે. શાહની કંપની.

મુલ્ય ફક્ત બાર આના.

ગૂજરાત વિદ્યાર્પીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઝિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૮૧૪ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ સની સવિતા

વિષય ૬-૧-૩

ॐ
श्रीहरी
सती
सविता

नॉवेल्.

भक्तीरसथी भरपुर.

रथनार.

रा. मुणशंकर प्रभुराम हरिभक्ता

मु. उनावा. ता. सिद्धपुर.

छपावी प्रसिद्ध करनार.

वी. के. शाहनी कंपनी.

पीरभशारोड—अमदावाद

संवत् १९६३

सने १९०६

किंमत ०—१२—०

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૮-૧૪

સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટ પ્રમાણે
રજિસ્ટર કરાવી સર્વ હક સ્વાધીન
રાખ્યા છે.

અમદાવાદ પીરમશાના રોજની સામે
મી કેશરીયાજી પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં
શા. વાડીલાલ કેશવલાલે છાપી.

શ્રી હરી પ્રસ્તાવના

પ્રિય વાચકો ? આ જગતમાં સદગુણી સ્ત્રીઓ નાં ચરિત્રનો પ્રસ્તાર જોઈએ તેવી ઈબ્રાહીમમાં આગળનાં પંડિતોએ લખવામાં કંઈ બાકી રાખી નથી. ત્યારે આધુનીક પંડિતોએ સ્ત્રી જાતીનાં શૂર, પરાક્રમ, સંપૂર્ણ રીતે કરેલું છે. તેમાં ઝાંસીની રાણી લક્ષ્મીબાઈએ એક ચંડીપાઠ માંની દેવીની માફક પોતાનું સુરાતન કરી બતાવ્યું છે અને તેની, સાથે તેમનું અદ્ભૂત પતીવ્રત પણ દીપાવ્યું છે પ્રાચીન સમયમાં સ્ત્રીઓનું જેવું શુરત્વ હતું તેવું તેમનું પતીવ્રતપણું અને પ્રભુ ભક્તીનો કંઈ પારજ નહોતો જ્યારે તેવો સમય હતો ત્યારે અર્ધાચીન સમયમાં સ્ત્રીઓનો ભક્તિ ભાવ કંઈ ઓછો ન હતો ભક્તીરસમાં લીન થયેલાં મીરાંબાઈ ઉપર તેમના પતીએ, મતસંગ તથા ભક્તી ન કરવા દેવા માટે ન છાજે તેવાં વિદ્વ નાંખવામાં કંઈ કમાસ રાખી ન હતી તો પણ મીરાંબાઈની અડગ પ્રેમભક્તિને લીધે શ્રી હરીએ તેમનું દરેક બિધન નિવારણ કરી દીધું હતું.

હવે વર્તમાન સમયની “સતી સવીતા” ને પ્રભુ ભક્તી કરતાં તેના પતીએ ત્યાગ કર્યો અને પોતે અધમ કૃત્યોને આધીન થયો. પરંતુ કેળવાય

હી સદ્ગુણી સવીતાએ પોતાની હુંસીઆરીથી પો
તાના પતીને દુર્ગુણી જાળમાંથી બચાવા સદ્બોધ
આપી મુધારવાની પ્રેરણા કરી મુધાર્યો અને ભક્તી
માં જોડ્યો એ બનાવ જાણવા યોગ્ય છે તેમાં કૃપા
ળું શ્રીહરીની સ્હાય થાય તો પછી વૃત્તાંત દર્શા
વવા અડચણ પડે નહીં પ્રીય વાચકો સવીતાને
પ્રભૂ ભક્તી જોડી પ્રીય હતી તેટલી હવેની સ્ત્રી
ઓમાં થાય તો તેથી સંસાર મુખરૂપ નીવડે એ
સ્વાભાવીક છે. આટે સવીતાની સાચી ભક્તી દર્શા
વી શકાય એવી મારી ઈચ્છા શ્રી હરી સંપૂર્ણ કરો.

તથાસ્તુ.

કર્તા. રા. મુળશંકર પ્રભુરામ.

હરીભક્ત.

શ્રી હરી.

સતીસવિતા

નાંવેલ.

— :: ૦ :: —

પ્રકરણ પહેલું.

સત્યમેવ જયતે.

—

નિજ નામ અમર જગમાં કીધું જોણે નિશદીન હરિનેજ ભજ્યા
નિજ નામ અમર જગમાં કીધું સદ્ગૂણ રૂપી શણગાર સજ્યા
નિજ નામ અમર જગમાં કીધું જોણે દુષ્કૃત તનથીજ તજ્યા
નિજ નામ અમર જગમાં કીધું પ્રભુ ભક્તિ કરી ગુણમાં ગરજ્યા

પ્રભુ ભક્તિ ખરું સુખ સાધન છે

આ કલ્પમયી કળિયુગ મહી

સુખ રામ રટે નિશદિન મનથી

તરશે જન તે ભવ પાર સહી

સતકર્મ શિવળ હરી ભક્તો થકી

ખલુ નાર બચી શુભ નામ ગ્રહી

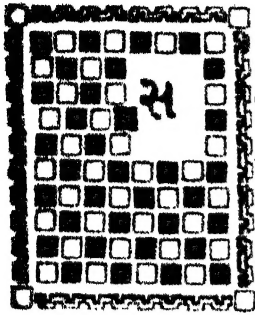
સ્વર્ગે ગરશે જન જાણુ નકી

હૃદયે શ્રદ્ધ શ્રી હરિ સ્મરું ચહી.

હાહરે.

જપ જપે જુગદીશના, નર નારી ધરિ હામ;
રીઝે સમ સુખતી બંડત તણા મુણુ ધામ.

શીયાવર રામચંદ્રકી જય.

જનને સાંજના છ વાગવા આવ્યા હતા.
સુર્યનારાયણ પશ્ચિમ તરફ પલામમાન થઇ
અસ્ત થવાની તૈયારીમાં હતા જાણે આ
સદીમાંથી જતાં ન ગોઠતું હોય તેમ વીવણું
ખતી રાતા પીળા થઇ જતા હતા એક બાળુ ચંદ્રમા પણ
સુર્યનારાયણના જવાથી આનંદ પામતા હોય તેમ થોડા
થોડા તેજસ્વી થવા ઇચ્છા કરતા હતા, પક્ષીઓ સાંજ પડી
જવાથી પોતાના બચ્ચાંઓને માટે ખોરાક લઇ પોતાના
બાળા તરફ આવતાં હતાં. ધણીઆતાં પશુઓ પોતાના મા
લીકની સાથે આનંદથી પાછાં ફરતાં હતાં ખેડુઓ બજાર
વગેરેને લઇ ગ્રામ્ય મીલે ગાતા આનંદી તેમજ શોક ર-
હીત મુદ્રાએ ગામ બહી આવતા હતા, ઉપયોગી જનવ-
રો આખા દિવસના થયેલા શ્રમથી ડોલતાં ડોલતાં પોતાના
ધણીને આનંદી કરવા ઇચ્છા કરતાં હોય તેમ ધીમે ધીમે
ચાલતાં હતાં. ગામના પાદરમાં કુદરતે લીલી વનસ્પતીના
ઉત્તમ ગાલીચા પાથરી મૂકેલા હતા. તેમાં ન ધણીઆતાં
પશુઓ આનંદ કરતાં હતાં, હવે ચંદ્રમા પૂરા પ્રકાશમાન
થયા. નભ મંડળમાં તારાઓ ચક્રચક્રીત થયા. અને રાત્રીને
સોનાવવા ઇચ્છા કરવા લાગ્યા. આકાશ વાદળાંઓથી વિ-
રક્ત હતું આ ગામનું નામ કાન્તીપૂર હતું કાન્તીપુર નાનું
પણ સુંદર હતું અને તે ધનાઢ્ય લોકોથી દીપતું હતું.

કાન્તીપુર ચોમેર ત્રીસ ફુટ ઊંચો કિસ્સો બાંધી લીધેલો હતો કાસ્તાને ચાર દરવાજા હતા તેમાં પહેલાનું નામ સ્વર્ગગામી ખીજનું નામ મોક્ષગામી ત્રીજનું નામ ચંદ્ર અને ચોથાનું નામ સૂર્ય આ નામ સાંભળી વાયકોને આનંદ થયો કારણ કે “યથા નામા તથા શુણ્યા” એ કહેવત પ્રમાણે કાન્તીપુર ખરેજ સ્વર્ગ ગામીજ હતું ત્યાં વસનારા સખજા વૈષ્ણવોજ હતા આ સ્થળે કાષ્ઠ પશુ જતનો અધર્મ ચોરી બ્યભિચાર વગેરે દોષમાં આવતાં નહતાં. સખજા પુરવાસી “રામ રાજ્યની” પેઠે આનંદમાંજ દિવસ નિર્ગમન કરતા એકંદરે નમ્રની પ્રજા ધણીજ સુખી હતી કાન્તીપુર નાનું હતું તો પણ તેને કાન્તીનગ્ર કહીએ તો કહી શકાય તેમ હતું કારણ કે તેમાં વસનારા નમ્રવાસી સદગુણી, ભક્ત અને ધર્મ ચુસ્ત હતા. લક્ષ્મીના પ્રમાણમાં પણ ચઢીઆતા હતા, આ કાન્તીપુરવિલાસ નમ્રના તાખાનું હતું હાલમાં રાજ્યના માલીક ન્યાયસીંહજી હતા તેમના તાખામાં વિલાસ નગ્ર, પ્રાણપુર, કાન્તીપુર, ચંદ્રનગ્ર વગેરે ગામે હતાં, આ ગામેના દિવાન તરીકે ગણાતા ચંદ્રશંકર નામના ઔદીચ બ્રાહ્મણ હતા તેઓ વૈષ્ણવ ધર્માતુયાથી કૃષ્ણપરમાત્માના પ્રેમી ભક્ત હતા. ન્યાયસીંહજી પણ વૈષ્ણવ હતા જેથી પોતાના રાજ્યમાં સ્થળે સ્થળે ઠાકોરજતાં મંદીરો બંધાવ્યાં હતાં. અને મંદીરોમાં રહેનારા પુજારિયો માટે જમીન વગેરે આપવામાં આવી હતી સ્થળે સ્થળે સદાવ્રત અનાથાશ્રમ નવાણો વગેરે બંધાવ્યાં હતાં ચંદ્રશંકર આશરે દશેક વર્ષથીજ કાન્તીપુરમાં રહેવા આવ્યા હતા તેમના હપર ન્યાયસીંહજીની પ્રીતી પુષ્કળ હતી. તેથી ચંદ્રશંકર કાયે-

ભારી તરીકે ગણાઇ આનંદમાં વસતા હતા તેઓને ધર્મીષ્ઠ
ન્યાયસીંહજીએ સુંદર બંગલો બંધાવી આપ્યો હતો બંગ-
લાની રચના જુની રીતની હતી. બાજુમાં સુંદરિયોને ગા-
વાનો ઉત્તમ ચોક બાંધેલો હતો તેમાં સદગુણી બાળાઓ
પ્રભુ કિર્તન ગાવા આવવા લાગી તેઓનાં નામ લક્ષ્મીગૌરી
તથા હીરામણી વગેરે હતાં.

લક્ષ્મીગૌરી—બેન હીરામણી આવેને આપણે આનંદથી
પરમ કૃપાળુ કૃષ્ણ પરમાત્મનાં ગીતો ગાઇએ.

હીરામણી—વાહ બેન એનાથી ઉત્તમ આ કળિયુગમાં
ખીજું શું સત્કર્મ છે ખીજું શું સાધન છે પ્રભુ કિર્તન
ગાવાં એનાથી શ્રેયકર ખીજું શું વસ્તુ છે. મહારા હ
દયમાં પણ આ શુભ પ્રસંગે એવીજ આકાંક્ષા થતી
હતી તેટલામાં તમેએ તેવીજ વૃત્તી પ્રદર્શિત કરી તે
ધણુંજ સાર થયું હમેશાં હૃદયમાં જે વાત રમણ ક
રી હોય તેજ વાર્તા મુખમાંથી દર્શાવી શકાય છે લ
ક્ષ્મી બેન પ્રભુ ભક્તીથી શ્રેષ્ઠ સ્વર્ગનું સાધન આ દુ
નિયામાં ખીજું શું છે કંઈજ નથી.

લક્ષ્મીગૌરી—બેન મારા મનમાં અહરનીશ સદગુણી સ-
વીતા બેનનાંજ રહસ્યમય વાક્યો રમી રહ્યાં છે અહા
શું ઉત્તમ દુહો છે આટલેથીજ સવીતા બેનની હૃદય
ની ખરી ભક્તી દર્શાઇ આવે છે તેમની હૃદયની ઉર્મી
ના ભક્તી રસમય શબ્દો સાંભળો.

દુહો.

રઘુનંદન રઘુવીર જય રામ રામ સીય સ્યામ

કૌશલ્યા સુત રઘુપતી દશરથ તનુભવ રામ

જપી લઉ જપ રામ મય રામ

આ અમુક્ય રસમય શબ્દો એ મારા હૃદયમાં સં
પુર્ણ આનંદ વર્તાવી દીધો છે જ્યારથી એનના મુખ
કમળમાંથી “ રામ મય રામ ” શબ્દો સાંભળ્યા છે
ત્યારથી મારૂં ચિત્ત તેમાજ પ્રેરાયલું છે અહાહાહા બ
ક્ત એનનાં શું વાક્ય છે આ વાક્યો ગમે તેવા અણ
નને પણ આનંદ આપે એવાં છે. કેમ નહીં વાર

હીરામણી—હા એન કેમ આનંદ ન થાય રામ શબ્દ સ
ર્વ પ્રાણીનો ઉદ્ધાર કરનાર મહામંત્ર છે તેને જપનાર
પ્રાણી સર્વ સંકટથી મુક્ત થઈ પરમ કૃપાળુ પીતાના
ચરણવિદને પ્રાપ્ત થાય છે. એન જ્યારથી સવીતા એન
શ્રી હરી ભક્તીમાં જોડાયાં છે ત્યારથી તેમના મુખમાં
થી શ્રી હરી સિવાયનો એક પણ અયોગ્ય શબ્દ સાં
ભળવામાં આવ્યો નથી વાહ વાહ એમણે પણ આ
ક્ષણિક જગતમાં ઉત્તમ મનુષ્યા દેહનું સાર્થક કીધું લ
ક્ષ્મી એન જુવો તો તારામણી એન આવ્યાં

તારામણી—કેમ એન શું વિચારમાં છે

લક્ષ્મીગૌરી—એન હરી સ્મરણનાજ વિચારો. એ સિવાય
બીજું શું શ્રેયકર છે તમે પણ યોગ્ય વખતેજ આ
વી પહોંચ્યાં સારૂં થયું બોલો શ્રી રામચંદ્રકી જય
સવીતા જ્ઞેન પણ આવ્યાં.

લક્ષ્મીગૌરી

તારામણી

હીરામણી

બધાં સાથે—સીતાપતી સ્મરણ

સવીતા—જય જય રામ.

બધાં સાથે—અવધપતી રામચંદ્રકી જય.

આ શબ્દોના ધ્વનીથી બંગલો પણ ગાજી રહ્યો. રામ નામના જય ધ્વનીથી આનંદજ આનંદ છવાઈ રહ્યો આજની નિર્મળ ચાંદનીની રાત્રી સદગુણી માણસને સંપૂર્ણ ખુશી કરતી હતી. કારણ કે આજનો દીવસ આશ્વીન સુદ પુર્ણિમાનો હતો જેથી ચંદ્રનું તેજ પણ ધણુંજ પ્રીયકર લાગતું હતું.

અહા અહાવી નિર્મળ ચાંદનીની રાત્રી નિર્ધી કોને હર્ષ ન થાય થાયજ પણ પક્ષી મનુષ્ય વગેરે સર્વ પ્રાણીને આજની રાત્રી આનંદમય લાગતી હતી, અને અધમ અધી ગતી પામેલા મનુષ્ય છતાં ન ગણવા યોગ્ય તેઓને નિર્મળ ચંદ્રમય ચાંદની રાત્રીનો પ્રકાશ દુઃસહ લાગતો હતો. ભાગેજ હમેશાં પુણ્યવાન પુરુષોનાં જગત દીપક રૂપ કૃત્યો જોઈ પતંગરૂપ પાપીઓ ખુઝાવી નાંખવા પ્રયત્ન કરે છે પરંતુ જગત દીપક રૂપ કૃત્યના અધિષ્ઠાતા ભક્તો પતંગરૂપ પાપીઓના દેશથી ન ખુઝાતાં પાપીઓજ તેમાં પડી બળા મરે છે તેમજ અધર્મી ચોર લાંપટ વગેરે દુષ્કૃત મયી જનો ચંદ્રરૂપી સજ્જનને જોઈ અધિકારરૂપી દુરજનો હરે તેમ નિર્મળ રાત્રીને જોઈ ડરતા હતા કેવી રીતે કે સત કર્મરૂપી વરસાદને જોઈ અધર્મ રૂપી જવાસા ન વધતાં સુકાઈ જાય તેમાં વરસાદનો દોષ લેખાય ખરો નાના તેમાં વરસાદને શું વરસાદ જે આખી દુનીયાનો બહુ ધન્યનાર તે શું એક નજીવા જવાસા ઉપર ક્રોધ કરી બાળા નાંખે ખરો નાના તેને દરેક પશુ પક્ષી મનુષ્ય જાડશળ કુલ વગેરે બધાં સરખેજ છે પરંતુ દુરજનરૂપી જવાસો સજ્જનરૂપી વરસાદના જળને જોઈ દેશથીજ બળા મરે છે.

તેમાં વરસાદનો વાંક ખીલકુલ ગણાતો નથી તેમ છતાં હ
 રજન રૂપી જવાસો સજ્જન રૂપ વરસાદપર દેશ કરે તેથી
 વરસાદ ડરીને વરસે નહીં એમ પણ બને ખરૂં તેમજ નિ
 મેળ ચાંદનીની રાત્રી અધર્મી કામી જનોને ખોટી લાગે પણ
 તેથી પુર્ણિમાની ચાંદની રાત્રી અધકારમય પણ થાય ખરી
 ના ના તેમ કદી બને નહીં તેથી તેમાં રાત્રીનો દોષ પણ
 ભેખાય ખરો અરે નહીંજ તેમાં રાત્રીને શું તેતો સર્વે સા
 શું અસાધુને સરખો પ્રકાશ આપે છે તેના ઉત્તમ પ્રકાશથી
 સવીતાની સખીઓ સવીતાની રાહ જોતી ચોકમાં ઉભી હ
 તી. સવીતા જ્ઞાનપુરના વૈધરાજ (હાલ ન્યાયસીંહ ઠાકોર
 સાહેબના કાર્યભારી) ચંદ્રશંકરને ત્યાં જન્મી હતી તે અહીં
 કાન્તીપુરમાં થોડાક વર્ષથી રહેવા આવેલા હતા. તેમને પેટ
 આ કુળ ઉદ્ધારક પુત્રીનો જન્મ થયો હતો સવીતાની વય
 હાલ જો કે સોળ વરસની હતી છતાં તેના ગૂણો સદ્ગુણી
 વૃદ્ધ સ્ત્રીઓને મળતા હતા તેની સુંદરતા સતીયોને છાજે તે
 વી હતી તે બાલ્ય ભભકાને જૂઠો માનતી હતી પોતાના શ
 રીર ઉપર યોગ્ય અલંકાર જિવાય વધુ શોભાને આદતી ન
 હતી. તેનામાં બહુતી ગુણ પ્રધાન્ય હતો તે જ્યારથી સમ
 જણી થઇ ત્યારથી પ્રભુ બજનમાંજ પ્રેમ રાખતો અને જ્યાં
 એવાં બજનો ગવાતાં ત્યાં તે આનંદથી સાંભળતી એવી
 સ્વાભાવીક ટેવથીજ તે ગુણનુ વૃક્ષ દીવસે દીવસે વૃદ્ધિ પા
 મી સજ્જડ મુજોથી સદ્ગુણ સાથે જોડાયું અને સુનીતી
 રૂપી જજનનું પ્રાશન કરી ઉત્તરોત્તર સખળ થઇ દુજો આવ
 ના લાગ્યાં તે રજો સદ્ગુણી સવીતા બક્ષણ કરવા બાગ્ય
 શાળા થઇ સવીતા શરીરે જોર તથા સેહેજ ઉંચી તથા

પાતળી હતી અને પોશાક કાઠીઆવાડી પહેરતી પણ તે
 સાદાઈમાંજ શ્રેય સમજતી તે જન્મથીજ પોતાનાં માત
 પીતાને આનંદી લાગતી તેને અયોગ્ય ગીતો જેવાં કે
 ટાણાં વગેરે ગાવાં બીલકુલ પસંદ નહોતાં તે જ્યારે દસ
 વર્ષની હતી ત્યારે તેના માબાપે બોધક દ્રષ્ટાંતો દીધાં હતાં
 તેમાંનું એક નીચે પ્રમાણે હતું (સવિતાને તેના પિતાશ્રીએ
 દીધેલું દ્રષ્ટાંત) ટાણાં ગાવાં એ મહાપાપ છે. ટાણાથી
 નિર્મળવૃત્તિનો નાશ થઈ દુર્ગુણી વૃત્તિઓ આવવા પામે છે.
 એક સમયે એક સદ્ગુણી સ્ત્રી વિવાહ સમયમાં ગાવા ગઈ
 હતી. રૂઢી પ્રમાણે શાસ્ત્ર યુક્ત ગાણાં ગવામાં ત્યાં સુધી
 સંધળે આનંદ વરતાઈ રહ્યો. પરંતુ થોડી વાર પછી અ-
 પશબ્દ રૂપી તુચ્છ ટાણાં (એટલે અયોગ્ય શબ્દો)
 મળી ગીતો ગવાવા લાગ્યા આ પ્રસંગે પોતે ત્યાં
 થી ચાલી નીકળી ટાણા ગાનારી સ્ત્રીઓએ તેને પકડી
 અને વચે રાખી ગાવું શરૂ કર્યું શું કરે બિચારી શાન્ત
 થઈ સાંભળ્યા કીધું ઉપાય વગરની અબળા અજ્ઞાની સ્ત્રી-
 ઓની અહાવી વર્તણૂકથી કંટાળી ગઈ અજ્ઞાની સ્ત્રીઓ
 અપશબ્દો બોલી જ્યારે સુખને અપવીત્ર કરી રહી ત્યારે
 તેને છોડી દીધી. પછીથી કોઈ દિવસ સદ્ગુણી સ્ત્રીએ એ-
 બી સ્ત્રીઓની સોબત ન કરતાં બધો વખત પ્રભૂ ભક્તિમાં-
 જ ગાળ્યો અને પેલી અજ્ઞાની અપશબ્દો ગાનારી સ્ત્રીઓ-
 ના પતીઓએ તેઓનો ત્યાગ કર્યો કારણ કે તેઓ પણ
 સોબતથીજ શીખી હતી હાલમાં સ્ત્રીઓ પોતાના ભાઈ બાપ
 મા પતી ગમે તેને સાંભળતાં ટાણાં ગાય છે પણ તેમાં
 આખરે બોદનું પરિણામ આવે છે, આ દ્રષ્ટાંતથી સવી-

જાને તેના પિતાએ વાકેફ કરી હતી જેથી સતીતા એવા પ્રસંગે તેમાં ભાગ લેતી ન હતી તેને તો માત્ર પ્રભુ જ-
 ક્તીજ પ્રીય હતી તેનું લગન શીતળપુરના વિપ્ર પ્રભાકરના
 પુત્ર મનહરરાવની જોડે થયું હતું. મનહરરાવની વય હા
 લ વીસ વરસની હતી પણ તેનામાં નાના છોકરાના ગુણો
 કદીએ તોપણ આવે તેવા ગુણો હતા કારણ કે તે ધણોજ
 હંછરંગો યુવાન હતો સતીતા પોતાના સાસરે બે ત્રણ વ
 ખત ગઈ હતી પણ તેના પતી તરફથી તેને બીજકુદર સુખ
 આપવામાં આવતું નહોતું તોપણ સદ્ગુણી સતીતા સંતોષ
 માની પોતાના પતીની સેવા બજાવવા સુક્તી નહીં તે અહીં
 પોતાના પિતાને ત્યાં યોગદ દીવસથી હતી.

લક્ષ્મીગૌરી—એન એક નાનકડું પ્રભુ ગીત ગાઓ કાર
 ણું કે સતીતા બાર વાગવા આવ્યા છે.

આ બધાંને બેથું થવાનું કારણ સતીતાના પિતા ચંદ્ર
 શંકરને ત્યાં આજે પ્રમુર્ચિત થયું હતું તેનો જન્મણુવાર
 હતો તેમાં સતીતાના પતી વગેરેને પણ નોતર હતું તેથી
 તે પણ આવેલ હતા સદ્ગુણી સતીતા પોતાના પતીને જોઈ
 સદા આનંદમાં રહેતી, સદ્ગુણી સ્ત્રીઓ હમેશાં પોતાનો ગ
 મે તેવો પતી હોય તોપણ તેની સેવા કરી સંતોષ માને
 છે પણ કુમારે જવા ઇચ્છા કરતી નથી. તેમ સતીતા પણ
 પોતાના પતીને જોઈ અત્યંત હર્ષ ધારતી સતીતાનો પતી
 મનહરરાવ પોતાના સાસરાના બંગલામાં વર્તમાન પત્ર વાં
 ચેતો હતો. તે માત્ર ઉપર ઉપરનુંજ બાદ તેનું મન જી
 દાજ વિચારોમાં હોય તેમ જણાતું હતું.

આ સમયે ધર્મીષ્ઠ બંગલો તેને જતો રહેવા બીનવતો

હતો કારણ તેના વિચારો લંપટ હતા આ જાનકો ઉત્તમ
કારીગરોના હાથથી બનેલો હતો તેમ તેની રચના પણ
બહુ સુંદર હતી સ્થળે સ્થળે કોતરણી સુંદર કરેલી હતી
આંદરનો સર્વ ભાગ આરમ્ભ પથરથી પાથરી લીધેલો હતો.
ગાદીના ગોળાકાર સ્થંભો કરેલી નકરીથી ઘણા સોબતા હતા
અમળે સ્થળે સુંદર દેસી માલીયા પાથરી મુકેલા હતા ત્યાં
આમળ મળમળની ગાદીઓ બિઝારી હતી આશરે ત્રીસેક
તાલીયા રૂ થી બની લીધેલા રેશમી એઝાડથી એઝાડેના
હતા. અડા કપાસનો છોડ કેટલો પરમાર્થી તે પોતે કેટલો
ખરડીત કરનારો છે આ જોઈ એવો કોણ પાથી હોય કે
પોતાનો દેહ પરમાર્થમાં ન વાપરે એવો કોણ પાથી હોય
કે પોતે કપાસ જેવા કિત્તમ ગુણો ન મેળવે, વળી જાંઘલા
માં ખેલતાં સામે અતી અનુપમ કંપ્લ પરમાત્મા રામચંદ્રજી
ગરુડજી લક્ષ્મણજી શતરૂઢન અને સીતાજીનાં પત્રોત્ર ચિત્રોનાં
કોઈન આંદર પેસનાર સર્વ જનોને થતાં હતાં એક ગોમમાં
બોલમાં એક સુંદર કારીગર વાળું રંગીત હારવાળું હાટકું
એવું તો મેળવી લીધું હતું કે અમ્મણ્યા માણસને તે એક
દમ દેખાય તેવું નહોતું. આ હાટકું જ્યારે ખેત્રવામાં આ
વતું ત્યારે તેમાંથી રામચંદ્રજીની જય આ રમ્મદો નોકખતાં
(સંજગાત) ની સાથે નીચેની લીટીઓ સંજગતી હતી.

અડમ બહતી જે જન રહાયે

શ્રી હરિ કરશે રહાયે રહાયે રહાયે

નિએ રહાયે

પછી એકદમ ઘંટ વાગતાં ત્યાંજાદ નૃત્યનું સંગીત
ગવાણું એકની એક લીટી ચાર વખત ગવાતી.

“ જપુ જાપ કૃપાનિષ્ઠી કૃષ્ણ તથા ” ૪

આ સાંભળતાં દરેક જ્ઞાની યા અજ્ઞાની માણસ સરવે
ને આનંદ થયા વિના રહે નહીં હાટકું પુરેપુરું ઉવડતાં
અંદરથી પ્રાચીન ગ્રંથો જેવાં કે ભાગવત ધર્મસીધુ નિર્ભૂત
સીધુ તથા આરોગ્ય વિદ્યાનાં આયુર્વેદ સંખંધી પણ કેટ-
લાંએક મહાન રૂપીઓનાં લખેલાં પુસ્તકો પડેલાં દેખાતાં
હતાં બાબુના એક ભાગમાં વૈદકાલ્ય (ઔષધાલય) હતું
ત્યાં આગળ ધર્માદા દવા આપવામાં આવતી હતી ત્યાં
અર્ચાચીન શરતીચરો વીગેરે વિભાવતી કોઇ પણ ચીજ
જેવામાં આવતી ન હતી જ્યાં જોઇએ ત્યાં રંગજેરનાં
દેવતાઓનાં જોડો જેવામાં આવતાં હતાં ખરણમાં પે-
સતાંજ એક ચોરસ ચોરસ પથરનાં સોનેરી અક્ષરોમાં
“ સત્યમેવ જયતે ” શબ્દો લખેલા હતા.

અહો શું પ્રીય શબ્દો લખેલા છે અહા સત્યનોજ જય
આ શબ્દો શું અસત્ય વાદીના હૃદયને બેદી નાંખે તેવા
નથી આ શબ્દો શું અસત્ય વાદીજનોને શીક્ષા દે તેવા
નથી આ શબ્દો શું અસત્યનો ત્યાગ કરાવે તેવા નથી ?
આ શબ્દો શું ? દુર્ગુણને હટાવે તેવા નથી ? આ શબ્દો
શું સદ્ગુણમાં વસાવે તેવા નથી ? સદ્ગુણમાં વસાવનાર
દુષ્ટતથી ખસાવનાર સુદૃઢમાં ધરાવનાર આનંદમાં હસાવ-
નાર પાપીને દસાવનાર દોષને નસાવનાર સુનીતીમાં અસા-
વનાર સુખિઆદો હસાવનાર “ સત્યમેવ જયતે ” શબ્દો છે
જો હૃદય શબ્દોને અનુસરી જે નર માણે તે આવાનંદ-
માં સ્થિતી કરી. કૃપાળુ પરમાત્માનો પ્રેમી ભક્ત ગણાન
છે, અહા આ પ્રીય શબ્દો અમના આ જોડો શબ્દો અહા

આ નિશ્ચયી શખદો શખનાર (કોતરનાર) કારીગર પશુ
 વૈષ્ણવ હશે અહા શું તેઓ આ શખવા પ્રમાણે વર્તનારા
 હશે શું તેઓ નીતીના આહી હશે. હા હા કેમ નહીં તેમ
 ન હોય તો તેઓના હસ્તથી અહાવા ઉત્તમ શખદો શી
 રીતે શખી શકાય ખરેખર જેના હૃદય સમુદ્રમાં ભક્તી
 રૂપી વહાણમાં બેસી સત્ય રૂપી સ્નેહી મુસાફરી કરી રહ્યો
 હોય જેના હૃદય સમુદ્રમાં પુન્યરૂપી તારક હુડીયું લઈ
 ફરી ફરતો હોય જેના હૃદય સમુદ્રમાં પ્રભુ પ્રીતી રૂપ નૌ-
 કાપત્તી પાર ઉતારવા ઇચ્છા કરી રહ્યો હોય જેના હૃદય
 સમુદ્રમાં સત્યજ નિશ્ચયપણે સ્થીર બિંદુ હોય જેના હૃદય
 સમુદ્રમાં સત્ય રૂપી નૌકાને ઈર્ષ્યમ રૂપી દષ્ટનાનો પવન પ
 ણ્યુ વાવા ન પામ્યો હોય તેજ આ દુનિયામાં પુરો બાળ્ય
 શાળી પુરો પુન્યવાન તેમજ પુરો પ્રભુ ભક્ત ગણાય છે.
 તે પ્રમાણે સત્યમેવ જયતે શખદો કોઈ ભક્ત કારીગરનાજ
 હશે એમાં નવાઈ નહિં બંગલાની આગળ ચોક હતો તેમાં
 સુંદર મુઠાંધી પુરુષવાળાં છોડવાઓનાં કુંડા ગોઠવી મુકેમાં
 હતાં તેમાંની ઉત્તમ વાસ વહન થતા સમીરની લહેરથી બે
 સનારા સ્ત્રી પુરુષોને આનંદ આપતી હતી.

સતીતાએ કહ્યું બેન તારામણી, બોલો ત્યારે એક ના
 શું પ્રશ્નનું ગીત.

વાહ બેન શું મસ્કરી કરો છો પ્રભુભક્તીના ગીત અ
 મારા પાપીના મુખમાંથી ક્યાંથી નીકળે. તેનાં અગ્રેસર તમે
 છો માટે બેન તમેજ બોલો એટલે અમે બધાં પાછળથી ગા
 ઇશું તારામણીએ કહ્યું બોલો શ્રી ગોવર્ધન નાથકો જય
 સતીતા કહે બેનો શીમળ સાચવી પ્રભુ ભક્તી કરવી

તે વીધેનું નાનું ગીત સાંભળો તમે પાછળથી બોલજો

રાગ—વહાલા કુંવરશ્રી પોઢશેરે—એ રાહ.

શાશ્વી સખી શીયળ સાયવીરે પ્રભૂ બકતી કરો.

એથી રી ઝે શ્રી મુગરી, સુતીતી સત્યપીરે—પ્રભૂ

સાખી.

જેજે શીયળ નવ સાયવ્યું જેજે કીધ કુસંમ

જેજે પ્રભુ પૂજ્યા નહીં ધારી ઉર ઉમંગ

ધિક છત્રીત નર નારનુરે જેઓ પાપી થયાં

બૂધ્યાં સદા જ્યહારી જે નામ કરતારનુરે

તેઓ નરકે ગયાં... ... સાશ્વી.

સા ખી.

સત સંગે હરી નામનું સેવન નિશ્ચે થાય

સજ્જન સમજી હૃદયમાં બક્તીમાં જોડાય

માટે સખી સત્ય પ્રેમથીરે. પ્રભૂ બક્તી કરો.

રહાય થશે બવતારી સાહેબિ નિત્ય નેમથીરે

હરી બક્તી કરો... ... સાશ્વી.

સાખ.

મળમુત્રે આછે બરી કાચી કાય કથીર

સાચું સોનું શ્રીહરી તારે તે બવ તીર

હસાનુદાસ ગૂચુ ગાય છેરે હરી બક્તી કરો.

સત્ય પતીવ્રત પાળી રૂડા બવ હારનુરે

નિત્ય ધ્યાન ધરો... ... સાશ્વી.

અયોદ્યા નાયકી જય.

શ્રીહરી.

પ્રકરણ બીજું.

વસંતતિલકા.

ભક્તી કરી મનુષ્ય શ્રીરૂપ ગૂણ ગાયે
 ભક્તી કરી મનુષ્ય જે સત કર્મ સ્થાયે
 ભક્તી કરી મનુષ્ય જે વૃત્ત નીમ ઇચ્છે
 તેને પછી જગતમાં ભય રૂપ શું છે

આ

ભક્તિનું જાંડન અને ભક્તીનું મંડન મીઠ
 જરા શાન્ત થા આ સતી સચીતાને સખી-
 ઓ જોડે ગાતી મુકી જરા બીજી બાજુ
 દ્રષ્ટી કરવા ઇચ્છા કર, સ્થીર કર, હૃદયપર
 આ દ્રષ્ટીજોર બતાવનું સ્મરણ કર. સુતી-
 તીમાં પ્રેરણાપર, કૃત્યોનું અવલોકનકર હૃદયમાં નિર્વિકારી
 થા મનો નિગ્રહમાં વિહારી થા. પ્રમુ ભક્તિનો પ્યારી થા
 કિંમતવાન થા અને આ અપરિચીત મહાનનો માલીતગાર
 થા. તારા આત્માનો બેધક થા. તારે અહિં વિવક્ષણ બ-
 નાવ જોવો પડશે દ્રષ્ટીને આપતે નહીં, શીર્ષ ચડશે મન
 બલશ્યામાં આધડશે ક્ષોભ યશે બય ઉપજશે શુદ્ધિ જશે
 વૃત્તિ બઃકારો ચતુરાઈ સ્થાશે ધૈર્યથી ધાશે પણ પાછો પ-
 રાશે દમાણ થવા મનોવૃત્તી કહેશે શીખામણુ દેશે મનમાં
 ભેશે દર્શનીક બતાવથી દ્રષ્ટી ખમયાશે હીમત કરવા સ્થાશે
 કર્મ કરશે પણ આપને શું કરી મનો વારશે. હારશે
 દયા લાગી આંસુ સારશે સ્વપ્નવત સંસારનું સ્મરણ યશે
 સત્વૃત્તિ વિગળ યશે આત્મી મુખ બદલાઈ જશે હૃદય

ત્યાંથી દુર જવા કહેશે નરજો ગમણુ કરશે ધડીમાં સ્થીર
 કરશે ધડીમાં પ્રથાતાપ ધરશે ચલુ નિહાગવા કહેશે શીખા
 મણુ દેશે પશુ સંકટ સહેશે એક તરફ વેચે જાગ કરશે
 જોટશે ખીજી તરફ ભય શુદ્ધિ હરશે મતી કરશે હૃદય ડરશે
 પશુ સ્થીર થઈ કરશે તો સંકટ હરી હરશે. વિચારો સ્મ-
 રશે તો પ્રતી તેવોજ આભાસ ઉત્પન્ન થશે. સંતોષથી ફ-
 રશે તો સત્ય સ્નેહી હશે. દુર્ગુણથી ડરશે તો ગવસર ત-
 રશે ગભરા નહીં શ્રીહરીને દુઃસહ બાબત ગમતી નથી. તે
 તને સંકટથી મુક્ત કરશે સ્નેહ ધરશે દોષ હરશે તારા હ-
 દયને ટેકો આપ દિમત રાખ ક્ષણીક સુખનું સ્મરણુ કરી
 દોષ માત્રથી દુર થવા સંસાર રૂપી કષ્ટ સમુદ્રમાંથી સુખ
 રૂપ બિંદુનો સોધક થા ભક્તીરૂપી નૌકાનો અધીપતી થા
 ઉત્સાહી થા આગ્રહી થા તેજ નૌકાતને પાર ઉતારશે સુખ
 રૂપ બિંદુરૂપ સત સંગ વધારશે વિશ્વ વિદ્યારશે પશુ સુખ
 રૂપ બિંદુ સોધવું સહેલું નથી. દિમત રાખશે તો જડશે
 ધરી ધ્વજાગે અડશે તો પાપ દુર પાસે નિહોળી થા વિ-
 શ્વાસુ થા હરી સ્મરણુનો ઉત્સાહી થા સદ્ગુણનો અજ્યા-
 મી થા વિશ્વનો વિભાસી થા સંતોષનો વિશ્રામી થા જગ-
 તમાં શું શું જર્ને છે તે સુક્ષ્મ દ્રષ્ટીથી નિહાળ પરમાત્મા-
 નો સેવક ગણા, સજ્જનોનો સ્નેહી થા પ્રમાદ છોડી દે
 દયાનો ભાગ ગ્રહણુ કર પરમાર્થી થા નિસ્વાર્થી થા દયાળુ
 થા ગરીબનો આશ્રયી થા અનુભવનો સાથી થા પુન્યવૃત્તી-
 નો પ્રીયતમ થા અતે આ અધર્મ સ્થાનકમાં જનતી અધ-
 ર્મ સ્વતા અધર્મી વિચારો તારા નિહોળ તેમ ચપળ ચ-
 લુથી નિહાળ સુખ રૂપ બિંદુનો સોધક થા ઉપકારી થા

પરીક્ષા થા પ્રવાસી થા ઉદયી થા એજ કષ્ટ સમુદ-
 માંથી સુખ રૂપ બિંદુ જડસે આકૃતો નડસે પણ સ્થીર
 થઇ અડસે તો પાપ નીચાં પડસે પાપીનો શત્રુ થા પુન-
 જાણીતો મિત્ર થા પ્રભુ ભક્તીમાં પ્રેમીયા શાન્તયા ઉદ્ધારી
 થા ધૈર્યધર શક્ત આ રશને બનતો બનાવ દ્રષ્ટી ગોચર કર
 હૃદયમાં ધર પ્રભુને સ્મર તે રંકનો બેલી છે દુષ્ટનો સંહારક
 છે ભક્તનો તારક છે વિશ્વનો વિરામ છે સત્યનો શ્યામ છે
 અદ્યુષ્ટનો ધામ છે શુભની હામ છે વિપતિનો વામ છે રં-
 કનો રામ છે મોક્ષનું નામ છે તે તને નિર્દોષીને બચાવશે
 શાન્તી ઉરે હસાવશે સુખમાં વસાવશે આનંદમાં હસાવશે
 અધર્મ મંડળનું અવસોડન કર અધર્મી મેમ્મરો આવવા
 ભાગ્યા શું લેણે છે ચક્ષુને દેખવા દે આપણે આપણે શું
 ધારી સૃષ્ટીકર્મને અનુસર ચાલતાને ચલાવ હાલતાને હલાવ
 શાલતાને શાલવા દે પાપરૂપ પાનખર રૂપ પાસે આવી છે
 પલ્લવો ખરી જશે ડાળીયો ઝુકી જશે થડ સુકું થશે મુગ
 બગીચીન થઇ વૃક્ષસાયે સ્વતઃમુર્છા સાગરમાં ઢળી જશે તા
 રું શું જશે સૃષ્ટીને સુખ થશે ભય ટળશે ભાગ્ય શળશે અ
 ને પરમાનંદ મળશે સ્નેહ મુદ્રા ગળશે દુષ્ટ બનાવથી હૃદય
 બશે પણ તારે શું કરશે તે ભરશે સૃષ્ટી ક્રમનો અનુગ્રહી
 થા લોકાપવાદનો દુઃસહીયા સ્મરણ કર નિદ્રાહર દોષથી ડર
 જાને માટે તારે શું માત્ર તારે તો પેખીને કૃત કૃત્ય થવા
 તું છે કર્તા કોણ કર્મ કોણ વંતા કોણ શ્રોતા કોણ માત્ર
 હૃદયનો તુ સારથી રૂપ સ્વસાશ્લય છતાં પરમાર્થિક સાર
 ભ તારા પત્રીત તેમજ કોમળ અંતઃકરણમાં વસાવવા સ્ત્રી
 ત્રીપી હસાવવા કિંમીત માર્ગકર કોણ આગ્યું શું લાગ્યું

તપાસ કરે છે. ધર તારી ધાર્મિક સેવા બાજુએ અને આ
 અપવીત્ર મનુષ્યોથી અપવીત્ર થતી મહાન ભુમીકાને નિહા
 ળ આભુમીકા શીતળપુરની હતી આ સ્થળે (બગલામાં)
 અધર્મી જનોનું એકઠા થવાનું હતું. બંગલો નાનો પણ
 અતી સુંદર હતો. જે માંડનો હતો જેથી નીચેના ભાગમાં
 એકઠા હતી ત્યાં આગળ તે લોટા બેગા થતા આ બંગલો
 પ્રભાકરના પુત્ર મનહરલાલને સામ્રાત તરફથી આપવામાં
 આવ્યો હતો, ક્યાં સાસરો અને ક્યાં જમાઈ ક્યાં સાસરો
 ભક્તરાજ અને ક્યાં અધર્મી જમાઈરાજ ઈશ્વરેચ્છા બસી
 વસી હે ભુમીકા તારો શું અપરાધ કે તું ભક્તરાજના હ
 સ્તમાંથી સુક્ત થઈ મનહરલાલના ફાંસામાં ફસાઈ શું આ
 દુનીયામાં સદ્યુષ્ટી નરો ન હતા શું આ દુનીયામાં સત્ય
 રનેદી સંજ્જનો ન હતા શું આ દુનીયામાં પ્રભુ ભક્તો ન
 હતા શું આ જગતમાં ધર્મ ચુરત નરો નહતા કે તું આ
 અધર્મીઓના અપવીત્ર કરમાં ગઈ હે મહાન માતૃ એમાં
 તારો શું વાંક તુંતો પરમાર્થી છે તારે પાપી પુન્યશાળીનો
 આંત્ર ભેદ નથી તુંતો ધર્મી અધર્મી સર્વને તારી હિતમ
 પીઠ ઉપર વસવા દે છે માતૃ તને અધર્મી મંડળનું તને
 આ કુટીલ જનોનું તને આ વિષયો ચોર જનોનું તને આ
 ખાતરી જનોનું વજન નથી લાગતું શું તને એવા જનોને
 રાખી દેવા ઇચ્છા નથી થતી અરે પણ હું ભુલું હું શું મ
 હાનુ નરો બિન્ન બિન્ન ગણે છે કદી નહીં કરશે તે બરશે
 હે માતૃ તારે શું તુંતો તારા ધર્મી અધર્મી સર્વ પુત્રોને
 સંધરે છે તુંતો સર્વની આશ્રય કારક માતૃ છે ધન્ય છે પ
 વીત્ર ભુમીકા કે તને અસત્ય વાદી પ્રાણીઓનું વચન દુઃખ

કરે તપી લાગતું નજ લાગે મનદરલાલના ખંગલામાં દરેક
 બીજ ફેસનેખત જોવામાં આવતા ખુશીઓ તેમજ મેજ
 આરામ એક વગેરે જોઈવેલાં હતાં ખંગલાની પાછળના બા
 ગમાં એક બારણું હતું ત્યાં થઈ પુષ્પ વાટીકામાં જવાતું
 હતું તે પુષ્પ વાટિકા મનદરલ લમી હતી તેમાં સુંદર માલ
 તી મોગરો ચપો સુગંધીદાર કેવડો ચમેલી જીંઘ જમ પ
 ગેરે સુવાસીસુમનો પોતાની અમુદ્ય સુવાસ પ્રસરાવી રહ્યાં
 હતાં પણ તેઓ નિરોજ દેખાતાં હતાં તેઓ શું અધર્મીઓ
 ની સંગતથી શ્યામતાને પામ્યાં હશે શું પુણ્યો પણ ખિ
 ચારાં જાણતાં હશે શું તેઓ ધર્મ અધર્મ જાણી શકતાં હ
 શે શું તેઓ ભડતી અભડતી પેખી શકતાં હશે શું તેઓ
 પાપીઓની જાળમાં ફસાયાં છે એમ જાણતાં હશે તેઓને
 જન્મ મળ પડી છે એમ પ્રજાણતાં હશે શું તેઓને અ
 ધર્મીની સંજ્યામાં ચુંચાવું સમજાતું હશે શું તેઓને દેવો
 થી શક્તા થઈ હશે કે તેઓ ઉપર પોતાનો વાસ નહીં થ
 ણ શક્યો હોય શું તેઓ પાપી થયાં હશે કે દેવતાઓથી
 વિયોગ થયો શું તેઓએ હરી ભડતી નહીં કરી હોય કે
 તેઓનું મનુષ્ય અવમાવસ્તા ભોગવીને થસે અરે મને ના
 હક ભ્રમણા થાય છે. સુગંધમય અજળેતરૂપ પુણ્યો દરેકને
 અરજો સુવાસ આપે છે તે કેવી રીતે. સાધુઓ ઉપર મને
 તેટલો ગ્રાહ દેસ કરે પણ તેઓ તો તેમનું ખતુંજ કરે છે
 દેવોનું આપણે ગમે તેટલું બાંહે બોલીએ તોપણ તેથી તે
 ઓ કોઈ ન થતા સારજ કરે છે. તે કેવી રીતે કે હવે
 વૃક્ષરૂપ આંખો ગમે તેટલા ધોકા મારીએ તેમ તેમ વધારે
 રૂપ આપે છે તેથી સુરખો એમ સમજશે કે તે કરને લી

જે આપે છે પણ તેમ ન સમજવું. કારણ તેઓ તેમનો
 સ્વાભાવીક મૂલ્ય છે. તેઓ તો એમ જાણે છે કે જ્યાં
 જન્મ પિતા પાસે જન્મ કરનારને દેવાનો છે ખોદશે તે પક
 શે. એમ મણી પુષ્પો પણ જિજ્ઞાસા ત્યાં આગળ મનહર
 લાલની વાટીકામાં વસતાં હતાં અહીં આગળ એક સુધાને
 પીંજરમાં કેદ પુરવામાં આવ્યો હતો તેના પીંજરને પણ
 કાઢ ચાલી ગયેલો હતો. સુધાને પણ વળતર આપા મળ્ય
 હું નહતું શું કરે જિજ્ઞાસો પરમાત્માએ પાંખો આપી તેને
 હપ્તોમ કંઈ થઈ ન શક્યો. પરવશ પડેલો આત્મા રૂપી
 પોપટ મનહરલાલના અધર્મ રૂપ દેહ પિંજરમાં પુરાઈ દુઃ
 ખી થતો હતો.

દેહ રૂપી પીંજરમાં આત્મા રૂપી પોપટ કેદ પુરાયો
 હોય તથાપિ તેને સદ્કર્મ રૂપી ખોરાક આપવામાં આવે
 તેમજ તેને ભક્તીરૂપી પાણી પાવામાં આવે તેમજ તેને
 સદ્ગુણી સણગાર પહેરાવવામાં આવે તો પછી આત્માને
 રેતું દુઃખ થાય ને જ્યારે આત્માને દુઃખ ન થાય તો પ
 છી પરમાત્મા કેમ રાજી ન થાય પરંતુ આ મનહરલાલના
 પિંજરમાં પુરાયેલો પોપટ એકેમાં સતોષ ના પામવાથી
 નિસાસા નાંખતો અવર્ગી કલેષોના પવનની હાલેની અનમ
 વાસના લેતો દુખી અવસ્થામાં દિવસ નિર્ગમન કરતો હતો
 અને અનુ બર્ષ અષ્ટ અશુભી પુષ્પો સામું નીહાળી હૃદય
 તરંગનું સમાધાન કરતો હતો. જંગલની ઓટવણ ૪ કુટ
 હારી જેવી કેપર ચઢવા માટે આરસનાં પગથીયાં કરી લી
 પેમાં હતાં, એ જિજ્ઞાસા આરસની દશા અધર્મ મંડળના
 પગની રજ પડે કેવી દીસતી હતી. શું તેઓ કુસંગીના

પ્રસંગથી કુખી નહીં બતાવે હોય. અરે બ્રહ્મીત મન કરી
સ્થીર થા તું સૈવે આટે ન જોયેલી ન ધારેલી વસ્તુઓનું
સ્મરણ કરાવે છે, મનો હરાવે છે, જ્યાં જોડે ત્યાં માત્ર
મિથ્યા વિચાર મિથ્યા કલ્પના મિથ્યા આશાઓનું આવણું
બેરી રહ્યું છે, મિથ્યા વાંચના વગર ખીજું કંઈ દ્રષ્ટીગોચર
મનું નથી હે તરંગી મન તું મને તરંગી મોખમાં પ્રસા-
વી એક વળી ખીજું એમ ઉત્તરોત્તર નકંઠાર બતાવે છે.
હજી કંઈ નહીં તારે શું! તારો દોષ નથી.

હવે મનહરસાક્ષતું તરંગ કુખી જોલખાનું ઉધાધું પોતે
ભે (મનહરસાક્ષ) એક આરામએક ઉપર આડો પડી કુકર્મ
કથાના પાઠનું સ્મરણ કરતો અવલોકન કરતો દયાથી વિ-
મૂખ મનનો સ્વેચ્છિક વિચારોનું સ્મરણ સ્મરણ કરતો
અધર્મોઓનો આવવાની રાહ જોતો એક ભે જણ આવી
ને પાછા ક્યાં ગયા તેનો સારાનુસારનો વિચાર કરતો આ-
રામ એકમાં આસોટતો ઉઠતો ખેસતો અને સ્ત્રી મંડપમાં
ખેસતો ધડીકમાં મુખ મુદ્રાને હસાવતો મનમાં નીચ વિચા-
રો હસાવતો હસાવતો ધડીકમાં રાયસ કેપ ધારણ કરતો
હાથકોટનાં ખટન છુટાં કરતાં ધડીકમાં ધામ વળતી હોય
તેમ કોટ સમુજો કાઢી નાંખતો એમ વીવીધ રીતે સંસારો
કરતો સનેપાત મચેલો મનુષ્ય આંગળીઓ ફેરવી અનેક
તરેહના ચાળા કરે તેમ આંગળાં ચાળવતો મોઢાપર ફેરવ-
તો મુઢને ચાંડી કરતો વગેરે વગેરે ક્રિયાઓ કરી દુસ્કૃત
સ્મરતો આગમચેત્રમાંથી ઉભો થતો આપનો સ્વ મુખાકતી
નિહાળતો જુલશ ઓળતો ચક્ષુ યોગતો અધર્મ તોળતો
ચાક કરતો હપેથી રાજ અને વિષાદથી ખિન્ન થતો વળી

પોલકાના ગજવામાંથી એક નાની બુક કાઢ્યો વળી ખીસા-
માં નાંખતો પાછી ફરી કાલી પાનાં ફેરવતો બંધી વાંચી
સ્થા હોય તેમ બંધ કરી મનમાં બખડતો હોક હલાવતો
કપાળ ચઢાવતો નિસાસા નાંખતો સ્થીતીનું અનુકરણ કર-
તો દિગ્મૂઢ બી જોઈ રહેવો કાર્ય સાધવામાં સંકટ રહેતો
સ્વનસીબને હળરો બેઠવા દેતો સ્તબ્ધ થતો મુછે તડેતો
નેત્રો નિંચતો વિદાસતો એમ અનેક એટાઓ કરતો હતો
એટલામાં સામે મિત્ર ઉપર નજર પડી તેમાં ભડત કાઢી
ગરના કરચી કાતરેલી એક કહેવત ઉપર નજર પડી કહે-
વત નાચે પ્રમાણે હતી.

“ પરદારાની પ્રીત ધન ધાન્યને ધર્મનો નાશ. ”

આ કહેવત વાંચીને બધા પામ્યો સ્મરણ થયું જ્ઞાન
આવ્યું ચિત્ત આકરણ્યું આ પુન્યમય શબ્દોએ ચિત્તવૃત્તિ
સ્થાપ કરી. આટલી વખત સુધી જે વિચારો ભ્રમીત કર-
તા હતા તે હવે શાન્ત થયા એટલે શું તેમને સદ્બોધ લા-
ગ્યો નાના તેનો પરદારાની પ્રીત એ શબ્દથી શાન્ત થયા
ગજવામાંથી બુક કાઢી અને તેમાં એકાગ્રતા કરી વાંચવા
માંડી વાચકો શેની એકાગ્રતા ન ધારતા કે મનહરજાલના
હાથમાં ધશ્વર ભક્તોની આ બુક હતી ન ધારતા આ જ
ગરતગીતા હતી ન ધારતા આ રામ કથાની બુક હતી ન
ધારતા આ કિર્તનાવળી હતી ક્યાંથી હોય આવા કુસંગી
નગ્ના હાથમાં એવી તારક બુક ક્યાંથી હોય નજ હોય
ખાખરાની ખીસકોલી સાકરના સ્વાદને શું જાણે તેને એવું
જ્ઞાન ક્યાંથી હોય. અહા. તેને રામ કથાનું સેવન ક્યાંથી
હોય તેને ભાગવત ગીતાનું જ્ઞાન ક્યાંથી હોય ક્યાં હરી

કોર્તનાવળી અને ક્યાં આ નવીન ખુદ આતો ઘુઘીજ વા
તો હતો વારતા! પણ નરી, નામ પણ નવું અને ખુદ પણ
નવી આ ખુદનું નામ કુકર્મ સ્મરણ પોથી મિત્રો આ નામ
ક્યાંઈ સોમળ્યું છે આ નવીન નામ તેના અધીકારીઓજ
કલત જાણે જે જે કુકર્મો કર્યાં તેની તથા કરેલાની યા
દ્યુક ઠહો હવે શેની એકાગ્રતા જમ અને મીનની હા હા
તેમજ વાંચીને મનમાં હસ્યા જરા ખસ્યા પણ પાછા ખુર
શીમાં વસ્યા અને નીચે પ્રમાણે જખડના લાગ્યા કદાચ તે
ની (સખી સચીતા) સખીએ (તારાએ) માન્યું હોત તો
તેને હું દુખી ન થવા દેત પ્રભુ પ્રભુ કરી રહી છે પણ તે
નું તથા તેની સખી (સચીતા) નું પ્રભુ કહેવું ન શકાય
તો હું મનહરલાલ નહીં બકતીમાં હું સુખ છે બકતોનાં
કહીક બીખ માન્યા છે.

વાચકો આ અધર્મી મનહરલાલના બોલો શુ વાજળોએ.
અરે આરા અધમ રાખ્દો બોલતાં તેને કેમ દુખ થતુ ન
થી શુ પ્રભુ પિતા આ જગત છે પાપીઓ જે ધારે તે ખ
રું આપણે શું.

હવે મનહરલાલ એકલો પડ્યો કેમ આન્યું નહીં. તે
થી મનમાં બ્રમણા કરવા લાગ્યો. હું જે વખતે મારા સા
સરા ચંદ્રશંકરને ત્યાંથી પેલા લોકોને સમજાવી નીકળ્યો ત્યા
રેજ મને તારાએ બોલાવ્યો હતો તારા તો અરેજ તારા
છે તેની સખી (સચીતા) ને પ્રભુ પ્રભુ શાને માટે કરે છે
તેમ કરી મારી કાઢી મુઢી હતી તે દીક થયું હતું કાન્ય
મારી ત્યારથી પ્રીતો વધુ રાખે છે પણ હવે તારામણી બો
લતી તથી તેનું કેમ કરવું બે ત્રણ દીવસથી મેં તથા એ

જે બન્નેએ ખાધું નથી. તેનો રહ્યાજ કરે છે ખેર હમણાં
 સતાવવી નથી પેલા માણસો ગયા તે ગયાજ પતોજ નથી
 આ કંતાં દુનીયામાં બીજું શું સુખ છે ગાલી ઘોણમાં બેસવું
 પરધન ને પરદારા ગ્રહણ કરવાં તે કરતાં બીજું શું સુખ
 છે મને તે (સવીતા) અહોનીશ બકતી કરવા તથા આ
 વાં કૃત્ય નહીં કરવા વિનતી કરે છે પણ આ છોડી બકતી
 કરીયે તેમાં શું સુખ થવાનું બકતી કરવી તે શ્રીમંતનું
 કામ નથી તેનો બીખારીનું કામ છે પૈસાદારે તો મોજજ
 હણવર્ષા આમ માની આનંદ વધારવા લાગ્યો વળી અનેક
 કષ્ટનાઓ કરવા લાગ્યો આ પ્રમાણે મનહરલાલના મનોરા
 જ્યમાં તરંગરૂપી પ્રધાન સ્વછંદી પણે મ્હાલવા લાગ્યો થુ
 મવા લાગ્યો અને કુમતી રૂપ દારીથી સખંધમાં બેઠાં
 એટલામાં એક સુંદર સુંદરી હાથમાં રંધક વસ્ત્ર
 થી વિંટાળેલી વસ્ત્ર લઈ દ્રષ્ટી ગોચર થઈ આવનાર સ્ત્રી
 ના સુંદર નેપુરના ખણખણાટથી બંગલો ગાજી રહ્યો સુંદ
 રીના નેપુરના ખણખણાટે મનહરલાલના તરંગી મગજ ઉપર
 પર સરદારી ભોગવી જેમ ભર સમુદ્રમાં વહન થતું વહાણ
 ખડકપર અથડાતાં એકદમ નૌકાપતીને જાગ્રત કરે તેમ તે
 પુરના ખણખણાટે મનહરલાલને જાગ્રત કર્યો અને તરંગ
 રૂપી જેલમાંથી મુક્ત કર્યો સુંદરીના સામી તીક્ષણ દ્રષ્ટી રે
 ઠી નિહાળી રહ્યો સુખને બદલે દુઃખ ઉત્પન્ન થયું જાન
 ગયું જાન પારણ થયો શું બોલવું શું પુછવું શું કરવું
 વગેરે કાંઈ પણ મુઝવું નહીં હૃદય રૂપી વહાણ વિચાર સા
 મરમાં ઝડપાવા લાગ્યું. અને ઈશ્વરમાં ખાવા લાગ્યું જેમ
 અધમ કૃત્યમાં સાનુકૂળ થયેલાં સ્ત્રી પુરુષોને અન્યજન અ
 પ્રિય લાગે તેમ મનહરલાલને સંસાર શુન્યવત આસવા લા

એ તરફથીને જેતાં પ્રથમની પત્નીનું સ્મરણ થયું શરીર
કંપવા લાગ્યું જાત્ર શીથીલ થયાં ચમક્યો બાન બૂલ્યો અ
ધર્મી મંડળનો અધીપતી તે પુતળા માફક બની રહ્યા સ્ત
બધ થયો હોડ ફાટવા લાગ્યો રોમ ફરકવા લાગ્યાં જ
બ્યા સુકાઈ ગઈ હીમત જતી રહી શરીર વિવર્ણ થયું હ
દયમાં સંકલ્પ વિદલ્પ થવા લાગ્યાં બોલવા વિચાર કીધો
પણ બોલાયું નહીં આથી પોતાની દીવેલી શીખ બર આ
વશે એમ આવેલી સુંદર સુંદરો સમજવા લાગી. મનહર
લાલને પ્રથમની પત્નીનું સ્મરણ થવાનું કારણ એ હતું કે
પોતાની ટેવનું યોગ્યા યોગ્ય તેનાથી સચવાતું હતું તે મ
નહરલાલના સ્વભાવને મળતી હતી પરંતુ કોઈ કારણસર
પોતે નાની ઉમરમાં મરણ પામી હતી તેથી મનહરલાલના
વિચારો કોઈ કોઈ વખત તેને યાદ કરવા સુદલા નહીં પ
રંતુ તે સમજી વ્યર્થ. કારણ કે તે સુંદરી કાંઈ અધમ ન
હોતી. તેપણ સચીતાથી રહેજ ઉતરતી હતી પણ એ વ
ખતે મનહરલાલ કુદીલ સોળતમાં બળ્યો ન હતો તેમ મો
જ શોખ કરવાનાં સાધનો પણ નહોતાં સાધનાં સાધનો સ
ચીતાના પિતાનીજ તરફથી કરી આપવામાં આવ્યાં હતાં
તેથી તે દીવસની ચાલ ચલગતમાંને એત્યારની આશ્ચર્ય
ગતમાં બહુજ ફેર હતો. પોતાના અધમ કૃત્યોએ સચીતા
તરફનો પ્રેમ બીલકુલ ઓછો કરાવ્યો હતો. પણ મહાગુણી
સચીતા જરાપણ અસંતોષ પામતી ન હતી તે પતીવ્રત પ
ણાનું ખરોખર રહસ્ય જાણતી હતી તેથી પોતાના પતીને
સમજાવવા એકાદ એ પુસ્તકો લઈ આવે મનહરલાલના વિ
ના તેડાવે સાંભી આવી ઉભી રહી અધર્મીની પોતાનાં ફ

ત્ય ખુદશાં થશે ધારી વીવરણ અન્યો આટલી ઘડી સુધી
 જે છેટે ઉભી ઉભી અનેક અનુમાન કરતી વિપત્તિયોની
 ખારે ભીડ વચ્ચે સપડાયેલા સ્વામીને સદૈવ છુટા કરવાની
 ઇચ્છા કરતી કેવળ અધર્મા ચરણુમાંજ વ્યાપ્ત થયેલા સા
 રસારનો વિચાર નહીં કરનારા મોક્ષદાઇ મુર્તિને નહીં મા
 નનારા પતીને સુધારી. સારે રસ્તે ચલાવવા પ્રયત્ન કરતી
 અધમાવસ્થાએ પહોંચેલા યુવાવસ્થાના તોરમાં ઉદ્ધત થએ
 લા નિર્દોષ રામાએને દોષીત બનાવવા ફસાવવા કુકલ્યમાં
 વસાવવા પ્રવર્ત થયેલા પોતાની મનોવૃત્તિને નિષ્કંટક બના
 વી હુકુમમાં ઘસડતા સપડતા પતીને શુદ્ધ થવા પ્રયાસ
 કરતી બ્રહ્મચર્ય પાળનારા એક પત્નીવૃત ધાગણુ કરનારા ચિર
 પુરુષોનાં દ્રષ્ટાંતો આપતી અવિકાધીક મલીનવૃત્તની છાળમાં
 તણુતા શુન્ય હૃદય શુન્યનેત્ર શુન્યકર્ણ બનતા દરદી સ્વામી
 ને અનેક બોધરૂપ ઉપચારો કરી સુખી કરવાનો હેતુ મન
 નમાં ધારતી સદ્ગુણી સ્વામા હાથ એકાંત ધારી મનહરલા
 લના દીવાનખાનામાં આવી ઉભી. સારાં દ્રષ્ટાંતવાળું ભક્તી
 મય પુસ્તકમાંથી એક બોધક દ્રષ્ટાંત કહાડેલું હતું તે સં
 ભળાવી વંચાવી સુધારવા સાધનભૂત દેખાઇ આ વખતે
 સ્ત્રીતાએ સાદી સાડી પહેરેલી હતી તેણે આશ્ચર્ય
 પહેરેલાં ન હતાં અર્થાત તે હમેશાં સાદીજ રહેતી
 સ્ત્રી જાતની કોમળતા સ્નેહીપણું સત્યતા સદ્ગુણ નીતી
 શાણપણુ પ્રમાણીકપણું વગેરે ગુણો તેનામાં પ્રાધાન્ય રૂપ
 હતા તેનામાં બાહ્ય ભમકાની આકર્ષણ શક્તિ જરાયે ન
 હતી તેનું મુખ આનંદી હતું સરદ રતુના પુર્ણિમાના ચંદ્ર
 સરીખું નિર્મળ મુખ મધુર વચનોથી સુંદર દીક્ષુ હતું !

તેની વૃત્તીઓ ભક્તીરસમાં લીન રહેતી અંતઃકરણ શુદ્ધ તથા પરોપકાર કરવામાં ઉત્સાહી હતું તેણે સંસ્કૃત તથા ઇંગ્રેજી અભ્યાસ કરેલો હતો તેથી સારાં સારાં પુસ્તકો વાંચી પોતાની વૃત્તીઓ ભક્તીમાં પ્રેરી માતૃ પીતા તથા પત્ની સંતોને હર્ષયુક્ત કરવા ઇચ્છા કરતી હતી નિરંતર હરી રમ રણતાજ વિચારો કર્યા કરતી તે વૃદ્ધોની જોડે અખંધ વધુ રાખતી. માતા પીતાની વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે તેઓની સેવા ઉઘાડી અદ્વરનીશ સંતોષ પામતી તે પોતાના પત્નીના હૃદયમાં અભક્તીનું ખંડન તથા ભક્તીનું મંડન કરવા ઉત્સાહી બની.

શ્રી હરી.

પ્રકરણ ત્રીજું.

શિખરિણી છંદ.

પુરા પુન્યે પામે જન સૌ પ્રીતી શ્રી હરિ તાથી

પુરા પુન્યે પામે રિધ સિધ અને સંતતિ ગુણી

પુરા પુન્યે પામે મહુગુણી સ્ત્રીને ઉત્તમ પતી

પુરા પુન્યે પામે જગમહિ સદા નિર્નજમતી—૧

તારામણીનું હરણ અને હીરામણીનું મરણ.

કુરસિંહ—મનહરલાલ બાપએ કહેવા પ્રમાણે તારા તે કમ તારા સ્ત્રી રીતે ઓળખાય કારણ કે આ સ્વયંજીવીઓ એકજ રીતની છે કેમ માનસીંહ તનેને શું નિશાની બતાવી છે. તે નીશાની પ્રમાણે ઓળખે.

મનસિંહ—મને નિશાનીઓ યાદ છે. જરા નીચી તથા
સ્થામ છે તે તારામણી હુંતો તેમણે નીશાનો ન આ
પી હેત તેપણુ ઓળખતોજ હતો તે મારી પડોશ
માં રહેનાર નટવરલાલની સ્ત્રી છે,

વાચકો નટવરલાલ તે કોણ તેની ઓળખાણુની જ
ફર છે. નટવરલાલ ચંદ્રશંકરના કુટુંબમાંનો માણસ હતો
તેના પિતાનું નામ નંદશંકર હતુ તે વિલાસનગ્રમાં વહી
લ તરીકે ગણાતા હતા અને તેઓ કાકોર સાહેબ ન્યાય
સીદ્ધના માનીતા હતા તેઓ ન્યાયસીદ્ધના પી-
તાશ્રી ધર્મસીદ્ધના વખતથી. હતા તેથી હાલ
તેમને પેન્સન મળ્યું હતું, તેમની જગોએ નટવરલાલ
જે હાલ ત્રીસ વરસના હતા તેમને દાખલ કર્યા હતા. ન
ટવરલાલે ડીયોઓ મેળવી હતી એટલુંજ નહીં પરંતુ પ્રજા
બક્તોમાં પણ ડીયોઓ મેળવી હતી, એટલે તે ધણાજ
નગ્ર તથા માયાળું હતા, પોતાના પિતાશ્રી કરતાં અસીસો
ની પ્રીતી નટવરલાલે વધુ મેળવી હતી તેથી લક્ષ્મી પણ
પુષ્કળ એકઠી કરી હતા. અને તેથી ઘણા વખત પ્રજા રમ
રજીમાંજ ગાળતાં ઉમંગી બનતા હતા. પોતાના તરફથી જા
નપુરમાં એક ઇંગ્રેજ શાળા કાઢી હતી. તેમાં દરેક ઔઠી
અ તાતીના છોકરાઓ મરત બહુતા હતા તેમને દરેક પુ
સ્તકો તથા કપડાં લતાં તથા બહુવામાં જોઈતી દરે
ક ચીજ મફતજ આપવામાં આવતી હતી તેઓ સત્રીએ
રામકથા કરતાં જેથી દરેક કુટુંબનાં માણસ કલેશ રહીત-
ચ્છ વસતાં હતા તેથી તારામણીમાં પણ તે ગુણો સ્થિરતા
કરી રહ્યા હતા. તારામણી એક રીતે કુટુંબમાં પરણેલી
હતી અને બીજી રીતે સત્રીતાની મારફતે દીકરી થતી હતી

તેથી સર્વીતા તથા તારામણી વચ્ચે દશે આંત્ર બેઠ ન રા
 ખતાં સર્વીતાનાં માતૃશ્રી બન્નેને સરખાં ગણતાં હતાં એટ
 લે સર્વીતાના પત્ની પ્રત્યે તારામણી બનેવીનો સખંધ રા
 ખતાં હતો એટલે તે શું ખોટા ધારણા ધારી બોલાવતી
 એટલે શું તે અધર્મ ભાવથી 'બોલાવતી ના ના તેતો વા
 તસત્યથી પોતાના શુદ્ધ સ્વભાવથી નિર્મળ સ્નેહથી ચાહતી
 હતી તેને એમ ખબર નહોતી કે મારા અધર્મી બનેવી મા
 રા ઉપર ખોટા ભાવની ઇચ્છા રાખે છે સદ્ગુણી તારાને
 એમ ખબર નહોતી કે મારા કુટીર બનેવીને મારો નિર્મળ
 સ્નેહ ઉઘટો માલમ પડશે તેને એમ ખબર નહોતી કે મારા
 બનેવી મને અધમ જળમાં ફસાવા યત્ન કરશે તેને એમ
 ખબર નહોતી કે મારે લીધે સર્વીતા બેનનો ત્યાગ કરશે
 તેને એમ ખબર નહોતી કે મારી શુદ્ધ ભાવના વિવેકપ
 થઈ પડશે તેતો માત્ર ઉપરના નહીં પણ શુદ્ધ નિર્મળ સ્ને
 હથીજ ચાહતી હતી પણ કુસંગી કુછંદી મનહરલાલે તેનો
 અવજોગ ઉપયોગ કર્યો તેણે તો ચંદ્રશંકર (પોતાના સા
 સરા) ને ત્યાં આવી તારાનું હરણ કરવા માણસોને મોક
 લવા ઇચ્છા કરી ચંદ્રશંકરના બંગલામાં વર્તમાન પત્ર વાં
 ચતો હતો પણ દેહ અહીં હતો અને ચીત્ત તારાના હરણ
 કરવામાં હતું અહા હુટ વ્યભીચારીઓ સગું બહાણું કોઈ
 સમજતા નથી કામી અંધ જનો સત્ય અસત્ય સમજતા
 નથી ધર્મ અધર્મ ગણતા નથી અને માત્ર એમાંજ રૂચા કરે છે.
 એનુંજ રટન એનુંજ ધ્યાન કરી વ્યર્થ જીવંતાની ખુમારે છે
 તેમ તારા પ્રત્યે અધર્મી મનહરલાલ ચાલાવા લાગ્યો તેણે
 એતાને બંધ બે તથા માણસો ગાફી લઈ મોકલ્યા

તે આમળ કહેલા કુરસિંહ વગેરે હતા. શીતળપુર તથા
 કાન્તીપુરને ચાર ગાડીનું છેટું હતું, તારાને જોળણી એક-
 દમ ગાડીમાં નાંખી સચીતા લક્ષ્મીગૌરી તથા હીરામણી બ.
 યજ્ઞીત થઇ નિહાળતું હતાં બિચારી બાળાઓએ આ પ્ર-
 માણે ક્યાં દેખેલું હોય બિચારી અબળાઓએ આવો દુષ્ટ
 બનાવ ક્યાં જોયો હોય અહા આ સદ્ગુણી સુંદરિઓએ
 હરણ ચરીત્ર ક્યાં મુક્યું હોય આ પ્રમાણે હીરામણીથી
 ઘણીવાર રહેવાયું નહી તે એકદમ તારાને પકડી ગાડીમાં
 ચઢી બેઠી. ગાડીમાંથી એક લોખંડનું પતરૂં હાથ આવ્યું
 તેનેથી ગાડી હાંકનાર દુષ્ટસિંહનો પ્રાણ લીધો દુષ્ટસિંહ કુ-
 રસિંહ તથા માનસિંહ બીન્દ્ર જાતીના બહારવટીયા હતા
 તેઓ છુપા વેપથી મનહરલાલની પાસે રહેતા હતા. તેમાં-
 થી દુષ્ટસિંહ ઝોછો થયો મચીતાને એટલી તો ખબર હ-
 લી કે આ કાવતરું પોતાના પતીનું છે પરંતુ આ બહાર-
 વટીયા બીજોની ખબર નહોતી કારણ કે તે દુષ્ટો માત્ર
 સત્રીએજ મનહરલાલ પાસે આવતા, હવે દુષ્ટસિંહની લા-
 સને લઇ એકદમ ગાડી દોડતી ચાલી તારામણીની કામળ
 જાતી ઉપર દુષ્ટ બીન્દ્ર માનસિંહ ચઢી બેઠો તારાએ એક-
 દમ શૌર્ય અઢાવી હીમત કરી પાપીના હાથમાંથી મુક્ત
 થઇ ગાડીમાંથી નીચે પડતું મુક્યું. હીરામણી જે વખતથી
 દુષ્ટસિંહને માર્યો ત્યાંથી રંક અબળા કામળ હૃદયની કા-
 ન્તા બેમાન થઇ પડેલી હતી તેને તારામણી મરી ગઇ
 સમજી બયજ્ઞીત થઇ કૂદી પડી ગાડી ઉભી રાખી એક
 જણ તારાને લેવા નીચે ઉતર્યો તારાને પકડી ગાડીમાં લઇ
 ફરી ગાડી દોડવી મુકી, આ વખતે રાતના બાર ઉપર ત્રણ

વામવા આવ્યા હતા. હીનમણી જીવતી છે જાણી તાનામ-
 ણી બોલી બહેન જીવને શું કરવું છે લાવ તારી પાસે
 હથીઆર હતું તે એમ કરી હથીઆર (પતંગનો કડકો
 લઈ) માનસીંહના ગળામાં બોંટી દીધું. પણ એટલું કર-
 તાં કુન્સિંહે એકદમ જુસ્સો કરી હીરામણી બનેને માર-
 નારી જાણી તેનો પ્રાણ લીધો બિચારી રંક હીરામણી આ
 દુનીયાને છેલ્લી સલામ કરી તારાને બચાવવા સખીને દુઝ-
 ના પંજામાંથી ઉગારવા શીયળ સચવાવવા ઇચ્છા કરતી
 થોડીવારમાં હતી ન હતી થઈ ગઈ અને તેનો અમર આ-
 ત્મા આ સજીબગુર દેહને છોડી ન્યાયી પિતાના દરબારમાં
 જવાખ દેવા જઈ ઉભો. હીનમણીની લાસ પાપીઓ કેંડી
 દીધી અને ગાડી લઈ એકથો આપ્યો. તારાનાં બચનો પાર
 હવે રહ્યો નહિ પોતાની ખાતર પોતાની બેનનો પ્રાણ ગ-
 યો. તેને માટે ચોખ્ખાર આંશુથી રડવા લાગી કુન્સિંહ બ-
 યને માર્યો માનસિંહ તથા દુષ્ટસિંહની દરકાર કર્યા વગર
 મનહરલાલના જંગલ તરફ મારી દોડાવતો આપ્યો તારા-
 મણીનો રડવાનો અવાજ દોકવાની હવે જરૂર પડી કારણ
 જંગલો પાસે આપ્યો કુન્સિંહે મોંઢું બાંધી લીધું એકદમ
 ઉઝડી મનહરલાલના દીવાનખાતાની અંદરના હોમમાં મુકી
 બંધી બીના કહી સંભળાવી મનહરલાલ માત્ર વિષયનુંજ
 સ્મરણ કરનાર અધર્મનુંજ સેવન કરનાર પાપમાંજ જમણ
 કરનાર આ બતાવથી વિસ્મય ન પામતાં શોકાતુર ન થતાં
 તાગને જ્યેષ્ઠ આતંદ પામ્યો સવાર થવા આવેલું હતું તેથી
 કુન્સિંહ આપ્યો ગયો. માનસિંહ વગેરેની લાસો ગીવ સ-
 મડી વગેરેને હામમાં આવી જોડું અધર્મનું ૪૧ અધર્મ-

જોનું માથું કેવી રીતે ઘાય છે. દ્રષ્ટાંત તરીકે આવળનું
 કાઠ વમર વાને હમે છે અને હમે છે ત્યારથીજ જન્મથી-
 જ તેને કાંટા ઘાય છે. જરા જરા મોટું થતું જાય છે
 તેમ તેમ કાંટા વધુ પાકા થતા જાય છે ત્યારે લોકો તેને
 કાતણ કરવા છેલ્લ કરે છે, વળી હિતરોતર ખચતાં ખચ-
 તાં વમે છે ત્યારે વિના સ્વાર્થે પણ લોકો કાપી નાંખે છે.
 તેમ કરતાં મોટું ઘાય છે તો છેવટે મુળમાંથી કાપી નાં-
 ખવામાં આવે છે અર્થાત્ દુર્જન માથુસ જન્મે છે ત્યાર-
 થીજ આવળતા યુષ્કાળો ઘાય છે અને છેવટે તે પુરું
 આકુળ્ય ન ભોગવતાં અકાળ મૃત્યુથીજ આવળ પેડે મરણ
 પામે છે. તેવી રીતે આ દુષ્ટોને પણ થયું. હવે કામી
 મનહરલાલ કુરિયાંદતા જરા કેડે તારામણીને બોલાવવા
 પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. અને બાત રહીત બન્યો એટલામાં
 કંઈક આભાસ થયો ખારણું ખળડ્યાં. કોણ, કહી તારા-
 મણીવાળો હોત ખંડ કી બહાર આવ્યો કેમ બાહ્ય વિગત
 કાંઈ સમાચાર.

વિજય--સમાચાર જેના તેજ ન્યુમમાં નટવરસાલ વકીલ
 ની સ્ત્રી તારામણીનું હરણ કોઈ હરામખોરોએ કર્યું.

મનહરલાલ--(અંદરથી શીકરમંદ પણ બહારથી જાણ
 તો ન હોય તેમ) અરે શું તારામણી અરે શું નટ
 વરલાલની પત્ની તારામણી તેતો મારી મામીછની દી
 કરી ઘાય બહુ યુવા સમાચાર.

વિજય--તેમ છે ત્યારે તો આપને શોધમાં નિકળવુંજ જો
 ઇશે કેમ મિત્ર મનહરલાલ

મનહર--હા હા કેમ નહિ બેસકે બહુજ પડે

વિજય —વળી ખીજ સમાચાર હોટાલાલ માસતરની પાતી
હીરામણીનું મૃત.

મનહર—તે શું તે હરામ ખોરાએજ કર્યું હશે.

વિજય—તે તો કાને ખબર

મનહર—તારે તો મ્હારે અવસ્ય એ હરામખોરાની શાપ
કરવીજ પડશે.

વિજય—હા હા અવસ્ય જવુંજ જાયએ.

વિજયના વિદાય થયા પછી મનહરજીવ છુટ પાટલૂન
ચડાવી આડો અવળો ફળી પાછો તારામણીને પુરી
હતો તેજ હોલમાં ગયો બયથો બયબીત થયેલો પણ
હતાશી ન દેખાડતો. મનહરજીવ તારામણીને ભોમ્બન
કરવા આજીજી કરવા મંડ્યો. પણ તારામણી તે ન
આતં ફેંકી દે છે.

મનહર—પ્રીય તારામણી તારે માટે મેં કેટલું સંકટ વેઠ્યું
છે તારા માટે મેં તારી બેન (સવીતા) નો પણ ત્યાગ
કર્યો છે, તારે માટે મેં મારા બે વિશ્વાસુ મણુમનો
પ્રાણ ખોવરાવ્યો છે ખેર જો બન્યું તે ખરું પણ હ
વે સમજી જવામાંજ માલ છે નહિં તો ખરાબ થવું
પડશે એમ નિશ્ચે સમજજો જ્યાં સુધી તું નહીં માને
ત્યાં સુધી તું અડિધો છુટવાની નથી.

તારામણી—જ્યાં સુધી આ ખોળીયામાં જીવ છે ત્યાં સુ
ધી શું પરપુરૂષ જોડે દુટ્ટ વૃત્તી કરીશ જ્યાં સુધી આ
ખોળીયામાં જીવ છે ત્યાં સુધી શું હું પરપુરૂષના હા-
થનું જમીશ જ્યાં સુધી આ ખોળીયામાં જીવ છે ત્યાં
સુધી હું શું મારા પતીનું નામ હોલીશ. અરે ના રે

એમ કદી ખનશે નહિં સીંહણને ગમે તેટલા ઉ-
પવાસ પડશે પણ તે શુ તુણ ખાશે ખરી તેમ પુ-
ર્વનો સૂર્ય શું પશ્ચિમ હગશે ખરો તેમ પતીવ્રતા સ્ત્રી
શું પરપુરુષને ચ્હાય ખરી અરે કદી નહી. મનહર-
લાલ તમારા જેવા સો પાપી ચંદ્રાળ અધમ આવે
તો પણ આ તારા તમારે વશ થવાની નથી ભલેને
આ દેહનો નાશ થાય પણ પરપુરુષો મારે ભાઈ સ-
માન છે માટે મને ન સતાવતાં છોડી દો. તમારે તો
મને જેન ગણુચી જોઈએ મારી ભક્ત જેનને પણ ત
મોએ મુખ આપ્યું નહિ અરે પાપી. મનહરલાલ હરે
સમજે સમજવામાં શ્રેય છે હવે મારું હૃદય કણું ક
રતું નથી (શબ્દો માંડે છે) મને ડોડી દો.

આથી કંઈ અધર્મી મનહરલાલના મગજ ઉપર કંઈ
પણ અસર થઈ નહિ કહ્યું છે કે.

શ્લોક

પનઃ પાનં મૂજંગાનામ્ કેવલં વિષ વર્ધનં

ઉપદેશોહિ મુર્ખાણામ્ પ્રકોપાયેન શાન્તયે

અર્થાત્ હવે જે ઉત્તમ વસ્તુ તેનું સાપ જ્યારે પાન
કરે છે ત્યારે વિષનો ઘટાડો ન થતાં કેવળ વધારો થાય
છે. તેમ મુર્ખને ઉપદેશ કરવાથી શાન્ત થતો નથી પણ
ઉદ્વેગો કોપાયમાન થાય છે.

આસર તો ન થઈ પણ ઉદ્વેગો કોપાયમાન થયો તારા
મણી ભાવાર્થ સમજી પોતે વિચારું કે ઉદ્ધત થયે સિદ્ધિ
નથી કારણ કે કેદ પડે. જેની સીંહણ ગમે તેટલું જોર કરે

પરંતુ લોખંડના સળિયા કાપી શકે ખરી ના ના તેમ સ-
પડવામાં આવેલી અબળા તારામણીએ સાગસારનો વિચાર
કરી. આજે નહિ પણ બે દીવસ કેડે તમે જેમ કહેશો
તેમ કરીશ.

અધર્મી મનહરલાલ તારામણીના છેલ્લા વાક્યોથી આ-
નંદ પામી વિચાર ઉદ્ભવવા લાગ્યો.

“હવે ખાશો કે નહિ મનહરલાલે આનંદથી કહ્યું
આજે તો મારે ઉપવાસ છે માટે કાલે ખાઈશ. રજાહાર
વગેરે કંઈ પણ નહિ ખાઓ મનહરલાલે કહ્યું ના ના હું
રજાહાર કંઈ વખત કરતીજ નથી, તારાએ કહ્યું પછી ગ-
નહરલાલ પાછું ખાઈને બંધ કરી આવ્યો ગયો દિવાનખા-
નામાં જઈ પુરશી ઉપર બેસી વિચાર કરવા લાગ્યો શું તે
સિંહણીએ કબુલ કર્યું તે ખરું હશે શું તે મારે કબજે
થશે એ કબજે થાય તો પછી મારે તેની બેનનું કામ પણ
શું છે કારણ એનો ભક્તીવાળો બોધક સ્ત્રીનું અર્થ શું
કામ છે તે સાદી અને હું હેલ મારે એને શી રીતે બને.
હીક છે, તારામણીને મારી પોતાનો થવાના બે દીવસ છે
જેત જેતામાં જતા રહેશે માટે ઉતાવળ કરવી નહિ.

તારામણી નિરંતર રડવા કરે છે, બિચારી આખો દી-
વસ ઘરનું કામકાજ વગેરે આટોપી બાકીનો વખત હરી
સ્મરણમાં ગાળતી તેજ તારામણી અત્યારે એક પાખીના
શંસામાં ફસાઈ છે શું કરે ઉપાય વિના શી રીતે છુટકું
રડતી રડતી નિયેનાં વાક્ય સ્મરણ કરે છે યાદ લાવે છે.

જુવો જનકી રામ રાજનૌ રાણી,

ખમે તેડિને રાવણ રેતિ આણી;

ધરી ધર્યેને જોગ જોવો ગુળરો,
ધણું કષ્ટ કાળે ધણું ધૈર્ય ધારો.

ક. દ. હા.

આ ચાર લીટીઓ આખો દીવસ ગાતી સ્મરતી અને નીતીમાં ગારતી તે આવા હૃદય દ્રાવક બનાવથી ભયભીત થઈ પડી રહી.

મનહર દિવાનખાનામાં બેઠા છે. તેવામાં એક સિપાઈ આવ્યો અને પુછવા લાગ્યો.

સીપાઈ—મનહરલાલ કોનકા નામ હય.

મનહરલાલ—(ભયભીત થઈ) વો બહાર ગયા હય અબો બહાર ગયા. વાંધ જતા હોયગા.

સીપાઈ—અચ્છા અમેરી પાસ ચારંટ હય.

મનહરલાલ—હમ તો ઉસકા નોકર હય શેઠ આવગા ઉસ બખ્ત આના થોડીરી દેરમે આવગા.

સીપાઈ—જબ તો હમ તુમકું બાંધ લે જાયગા.

મનહરલાલ—તબ તો તુમ મહ પાંચ રૂપે લેકર ચલે જાઓ શેઠ આવે જબ આના વોલી કુચ દેગા.

સીપાઈ—હાં તબ તો અચ્છા. હીકય હય શીર આઉગા કીસીકું કહનાં મત કે હુમને રૂપે દિયે હય.

મનહરલાલ—નહિં સાબ હમ કાયકું કેવે હમ તો નોકર હય સીપાઈના જવા કેડે મનહરલાલ નાસવાની બહારી શોધવા લાગ્યો, શું કરવું તેને કોની સલાહ લેવી, આ વખતે પોતાની પત્ની સચીતાનું સ્મરણ થયું અને વિચારવા લાગ્યો કે જો આ વખતે તે હોત તો મને નિશ્ચય દરતો બતાવત પણ તેને ક્યાંથી બખર પર,

ન્યાયસીંહ દાદારનો ભય બહારવટીયાઓને ધણો છે. માટે હવે છુટાય તેમ નથી, પણ કંઈક રસ્તો જોઈએ હું ધાંરું કે આ હકીકત કુન્ડાહી બહાર કરી હશે કારણ તે પકડાયો હશે તેથી અધું માની દીધું હશે તો હવે મારો ઉદ્ધાર થયો તેના (સતીતા) વગર બીજાની થવાનો નથી કારણ કે મારા સસરા ન્યાયસીંહજીના વિશ્વાસુ કારબારી છે તેથી તેઓનું કહેવું બર આવશે.

વળી સતીતા વીના તેણી ક્યાંથી આવશે કદાચ કાવતરું બણી ગઈ હોય તો મારા ઉપર તેને તિરસ્કાર આવે એમાં નવાઈ નથી. અરે પણ તારામણીને હવે રોકી રાખવી ઉચીત નથી કારણ તેનો પતી નટવરલાલ વકીલ પ્રથમથીજ અધર્મ માંડળ ઉપર ઇર્ષ્યા રાખતો હતો તેમાં વળી પોતાને માર્યેજ કાવતરું થયું તેથી મને તો છોડશેજ નહીં એમ તરંગમાં ને તરંગમાં મનહરલાલનું હૃદય ઝંઝળાવા લાગ્યું. પાપવૃત્તિ તથા નિર્મળવૃત્તિ બન્નેને યુદ્ધ થવા માંડ્યું ઉવટે નિર્મળવૃત્તિની જીત થવા વખત આવ્યો તારામણીને છોડી દેવા નિચાર થયો નિશ્ચય કરી. તારામણીના હૃદયના તરફ આવ્યો.

શ્રી હરી.

પ્રકરણ ચોથું.

નિત્ય નામ શ્રી હરી તણું બજે
પાપ કર્મ શિથિ તન્નથી તજે
મેક્ષ જે અરૂણ હૃદયે મહી

શુદ્ધ સ્નેહ ધારતાં મળે સગી. ૧

ભક્તી એ મોક્ષ મેળવવાની નીસરણી છે.

રાગ—ધરધર દિલધર—એ રાહ.

મનહર નટવર ગિરીધર સુખથી

ગળપુ કૃપાળુ ચઢકુળ ચંદ

સુખકર દુખકર તારે ભવસરથી

શાને વિસાડે મદા સુખકંદ... ...મનહર

ચતુભૂજ પ્રભૂ કંસ નિકંદન

સંખ ચક્ર ધારણુ યદુ નંદન

મનથી તનથી વિતખાં પ્રીતથી

ધ્યાના ભગ્નુ હું ધરી આનંદ... ...મનહર

સાખી.

મોરગુફ્ટ ગુરતક ખરી કર ગુન્ગી ગ્રહિ સ્યામ

પલવટ વાળી પાયની ઉભા ધી ધનસ્યામ

કર્ણુ વિધે મકન કંત કુંડળ

કમલ નયન ગુરતી મુદ ગંગળ

સુખમાં દુખમાં સ્મરિયે નિશદિન

તારો ભચાવો હરી ભવકંદ... ...મનહર

પ્રિય વાંચનાર ચંદ્રશંકર ભક્તરાજ (ન્યાયસીંહજી

હાકોરના કાર્યભારી) ની ઝોળખાણુ તો આગળ પાડેલી

છે પણ તેમનો છતીહાસ થોડોક જાણવાની જરૂર છે. ચં

દ્રશંકરનું વતન જાનપુરમાં હતું ત્યાં તેઓ વૈદ્યરાજના તા

મથી પ્રખ્યાત હતા જાનપુર કાન્તીપુરથી ત્રીસેક ગાઉ છેટે

હતું ત્યાંથી હાકોર સાહેબના લેણરનાથી અત્રે આવ્યા હ

તા ધર્મસીંહજી (ન્યાયસીંહજીના પિતા) જે વખતે પાટણે

ના ફાંસામાં રસાયા હતા તે વખતે ડાકટરો વગેરે લાવવામાં
આવ્યા હતા પરંતુ તે કોઈથી ધર્મસીંહનું કંઈ નિવારણ થ
ઈ શક્યું નહીં રોગ અને દુખ વધતાં ચાલ્યાં છેવટે ન્યુ
સપેપરમાં વાંચવાથી ચંદ્રશંકરના દેશી ઔપધ ઉપર શ્રદ્ધા
એડી ચંદ્રશંકર દેશી વૈદકમાં ધણુજ હુરંરીઆર હતા તેઓ
એ વૈદકના પુસ્તકો પૈકી ચરક સુશ્રુત સારંગધર બાવપ્રકા
શાદી પુસ્તકોનો અભ્યાસ સારી રીતે કર્યો હતો ધર્મસીંહજી
ની દવા કરવા માટે તેઓને તેડાવવામાં આવ્યા તેમની સા
થે આ વખતે પોતાનાં પત્ની શાન્તીગૌરી તથા પુત્રી સરી
તા બંને હતાં સરીતા આ વખતે ચારેક વર્ષની હતી. જા
નપુરમાં પોતાનું સ્થાયીક મકાન નહિ હોવાથી પોતાની જ
ગમ માલ મીલકત લઈ ચંદ્રશંકર કાન્તીપુર આવ્યા અહીં
તેમને એક મકાનમાં ઉતારે આપ્યો. સદ્ગુણી સચીતાને
પોતે ત્રણેક વરસની હતી ત્યારથી સુખોદક વારંતાઓ વ
ગેરે સંભળાવી ડાહી કીધી હતી તેથી ચંદ્રશંકર વૈદરાજને
પુત્રનો અર્થ તે સારતી હતી અર્થાત તેને જોઈ દંપતી સુ
ખી રહેતાં હતા શ્રીહરી કૃપાએ ધર્મ સીંહજીની દવામાં તે
ઓને યશ પ્રાપ્તી થઈ મહાન રોગ મટ્યો અને શરીર દિ
વસે દિવસે સુધરતું ચાલ્યું ન્યાયસીંહજીના આનંદનો પાર
રહ્યો નહીં તેઓએ વૈદરાજને એક બંગ્લો બંધાવી આ
પ્યો તથા દરેક સાહિત્ય આપી જેથી દિવસે દિવસે વૈદરાજ
ની ખ્યાતી પ્રસારવા લાગી. અને પુબ્ધળ પૈસાના માલીક
થયા ન્યાયસીંહજીએ રાજવૈદ્ય તરીકે ગણી રૂ ૭૦૦ નો
દરમાયો બાંધી આપ્યો ચંદ્રશંકરે મજેલા પૈસાનો ઉપયોગ
રૂઢી રીતે કરવા માંડ્યો. દરરોજ લૂનાં લંગડાં લીખારીઓને

ફરી ફરીને દવાઓ તથા ખાવા પીવા આપવા લાગ્યા અ
હો સારા માણસો પૈસો મળવાથી તેનો કેવો રૂડો ઉપયોગ
કરે છે દુનીયામાં શું લઈ જતું છે કંઈ સાથે આવવાનું નથી
માત્ર સારપણ સાથે છે એમ ધારી સજ્જનો બીજાનું બહુ
કરવા દયાખાવા ચુકતા નથી ત્યારે દુષ્ટ દુરજનો બીજાનું
પુર કરવા તુકસાન કરવા પોતાના જીવને જોખમમાં નાં
ખવા ચુકતા નથી. તેઓ બીજાનું ખોટું દેખીને પુશી શા
ય છે પરંતુ પરમાત્મા ન્યાયી છે તેઓ નેમને યોગ્ય ઈન
સાર આપે છે હમેશાં બહુ કરનારનું બહુ થાય છે અને
પુર કરનારનું પુર થાય છે પ્રધાંત તરીકે કહ્યું છે કે.

શ્લોક.

દુર્જન સ્વસ્ત્ર માવેન પર કાર્ય વિનશ્યંતી

નોદર તૃપતીમાયા મુલકો વસ્ત્ર મક્ષક

એક અધર્મી ઉંદર જનમ્યો ત્યારથી બીજાનું પુર
કરવા (કપડાં કાપી નાંખવા) ચુકતો નહિ. વિના સ્વાર્થે આ
મુલ્ય વસ્ત્રોના દુકડેદુકડા કરી પોતાના દિલને આનંદ માન
તો હતો એમ કરતાં કરતાં ધણા લોકોને તુકસાન કરવા
માંડ્યું છેવટે લોકો ત્રાસ થઈ તેનાથી મુક્ત થવા ઉપાયો
શોધવા લાગ્યા બહુ બહુ રીતે પ્રયત્ન કરવા લાગ્યા પણ
એથી દુરજનરૂપ ઉંદર દુર થયો નહિ ત્યારે લોકો તેનાથી
દુર થવા માટે ઘર છોડી અન્ય સ્થળે વસવા ગયા ત્યાં
પણ દેસી ઉંદર દુર થયો નહીં, હવે લોકો ઉપાય રહીત
બની પ્રભુ પ્રત્યે વિનંતી કરવા લાગ્યા, કે તારા વિના
અમેને આ સંકટમાંથી મુક્ત કરનાર બીજુ કોઈ નથી

એટલામાં એક જોગીરાજ વગડામાં રહેતા હતા ત્યાં આ-
મળ આ લોકો રહેવા ગયા, કારણ કે મામમા તો આ
દુર્ગત રૂપ ઉદરે તુકયાન કરી તાસ પમાડ્યો હતો. જોગી-
રાજ આથી આશ્ચર્ય થયા કે ઉદરનું એટલું જોર કેટલું કે
આમ તુકયાન કરી ગામ છોડાવે હવે આ ઉદર તો જે
વખતે લોકોએ પોતાનાં પોટકાં વગેરે ઉઠાવ્યાં તેજ વેળાથી
અંદર પેસી ગયો હતો તેથી લોકોની મહેનત વ્યર્થ ગઈ
તેણે તો ત્યાં પણ ધાંધળ મચાવી મુક્યું, હવે આ સ્થળે
યોગીરાજ કેટલાએક વર્ષથી એક ઉત્તમ ગ્રંથ લખતા હતા.
અને તે ગ્રંથ એટલો સરસ બન્યો હતો કે એક વખત
વાંચનાર માણસ મોક્ષ પદને પામે. જિદર તો ન જોતો
સાર કે ન જોતો ખોટું સતી પંડી એટલે જાનોમાનો યો-
ગીરાજના પુસ્તકના રૂબારૂમાં પેસી ગયો અને સવાર થતાં
મુઘીમાં તેજ ગ્રંથના ટુકડે ટુકડા કરી નાંખ્યા, સવારે
યોગીરાજ જાગ્યા અને જુલે તો ગ્રંથના ટુકડે ટુકડા થ-
એલા આ વખતે યોગીરાજને જે દુઃખ ઉત્પન્ન થયું તેનું
વર્ણન કરવાને શેષ નાગ પણ થાકી બાક તેનું જતાંત લ-
ખવાને સરસ્વતી પણ થાકે એ રીતે અસહ્ય દુઃખ પ્રાપ્ત
થયું. જોગીરાજનું સંકટ જોઈ લોકો પણ ત્રાસ પામ્યા.
દાજ્યા ઉપર ડામ જેવું થયું વગડામાં આગ્યા ત્યાં પણ
આ થયું. જોગીરાજે ઈલાહાર પણ બંધ કરી મરવા માટે
નિશ્ચય કર્યો. ત્યારે પરમ કૃપાળુ પરમેશ્વરને ભક્તનું દુઃખ
સહન થયું નહીં. મિત્રો પ્રભુ કંઈ બાકે મરવા આવતાં
નથી પણ દુર્ગતને બરોબર મુન્હેગર થતા દમ કોઈ અ-
ન્ય જનના અગર અન્ય પ્રાણી વડેજ તેનો નાશ કરાવે

છે તે પ્રમાણે ઉઠરનો નાશ કરવાનો ઉપાય કર્યો પ્રભુ આ-
 લણનો વેપ ધરી જોગીરાજ પાસે આવ્યા અને તેઓનો
 અમુક્ય અંથ એકજ રાત્રીમાં જોડેને તેવો બનાવી આપ્યો
 સવારે જોગીરાજ જુવે છે તો અંથ જોડેનો તેમ દીધો.
 પણ જો ઉઠર ત્યાં રહે તો અંથની અને પેલા લોકોના
 વચ્ચેની પાછી તેજ દશ થાય. માટે બધા માણસો પ્રભુને
 વિનંતી કરવા લાગ્યા. એવામાં એક મદારી સાથે રમાડવા
 લઈ ઉઠર પોપણમાં ગામમાં જતો હતો તે ત્યાં આવી પ-
 હોંગ્યો. આ દેકણે માણસોની વસ્તી જોઈને અહિં ખેડ
 કરવા લાગ્યો. લોકોએ તેને ખાવા પીવા આપ્યું, સાંજ પ-
 ડી ત્યારે જોગીરાજે હરી કિર્તન કરવા માંડ્યું ત્યારે મદારી
 ખુશ થઈ ત્યાંજ રહ્યો, આ સરવે માણસો જ્યારે કિર્તન
 સાંભળવામાં હતા ત્યારે આ ઉઠર અહિં ઉદય કરવા લા-
 ગ્યો, દ્રષ્ટાંત તરીકે એક હજમ કોઈ વણીકની હજમત
 કરવા ગયો ત્યાં હજમત કરી રહ્યો ત્યારે વણીકે પુછ્યું.
 બરોબર હજમત થઈ છે કે કેમ તેથી હજમે માથામાં ટકો
 રો મારી કહ્યું કે શેઠ સારી થઈ છે આ ટકોરાથી શેઠ
 ખુશ થઈ હજમને બે રૂપિયા આપ્યા. હજમ તો આવી
 ખુશ થઈ આજ્યા કારણ કે બે પૈસાની મહેનતમાં બે રૂ-
 પીઆ મળ્યા પણ આ અદ્વજો પ્રભુનું ટકોરાનો છે જો
 ટકોરો ન માર્યો હોત તો વણીયાબાઈ બે પૈસા ઉપર કંઈ
 આપત નહીં, વાચકો વણીક બહુ યાદા હોય છે તેઓ
 દરેક ચિજનો વેપાર કરે છે તેમ અકલનો પણ વેપાર કરે
 છે. તે પ્રમાણે આ હજમને પણ અકલ આપી માંડ્યું કે
 જો તેને પોતેજ કંઈ કહ્યું હોત તો તે વ્યર્થ જત. માટે

કાદને કાદ મળી રહેશે એ વિચારથી બે રૂપીઆ આપ્યા
 હવે હજમબાદ એક ગરાસીયા હાથરની હજમત કરવા
 ગયા ત્યાં હજમત કરી રહ્યા કે તુરત હાથરના માથામાં
 ટકોરો માર્યો હાથરને રીસ ચઢી તેથી તલવાર કાઢી ઝડ-
 કો મુઠ્યો જેથી જમણો હાથ કપાઈ ગયો. હજમ કેટલાક
 એક રૂપીઆ ખરચી કેટલાક દીવસે મરતો ખચ્યો,
 હાથ ગયો ને બૂમે મરવા લાગ્યો, અને છેવટે તેજ દ-
 શામાં આ દુનીયાં છોડી ગયો, તેવી રીતે આ ઉંદર પણ
 ટકોરા રૂપ ઉદ્યમ કરવા લાગ્યો. દુરજનની હમેશાં ટેવ હો
 ય છે કે ખોટું કૃત્ય કરતાં એક વખત લાભ મળ્યો તો
 પછી તેવી રીતે કર્યા કરે છે પણ પ્રથમજ વખતે માર પ
 યો તો કાચો દુરજન તરત સમજી જાય છે. હવે ઉંદરે
 કરંડીયો મદારીનો પડેલો ત્યાં જાણ્યું કે આમાં કંઈક હશે
 એમ ધારી એમરે કરંડીયા આસ પાસ ફરવા લાગ્યો આ
 ઉંદરને ખહાર ફરતો જોઈ સર્પ પ્રભૂની બક્તી કરવા લા
 ગ્યો કે આ મદારિયે મને બે ત્રણ દિવસથી કંઈ ખવરાવ્યું
 નથી તેમજ ખહાર કાઢ્યો નથી જેથી બુખે કરંડીયા અં
 દર મુઝાઈં છું માટે તારા ઉગારવા વિના ઉગરું તેમ નથી
 મને ખાવા ન આપ્યો તો કરંડીયામાંથી ખહારતો કાઢો
 રામ રામ રામ કહી નિસાસા નાંખવા લાગ્યો રામ નામના
 પ્રભાવથી પરમ કૃપાળુ પિતાએ તેની અર્જ સાંભળી ઉંદરે
 ખાવાનું સમજી કરંડીયો કાપ્યો અને જેવો અંદર મોટું
 ખાલે છે તેવોજ સાપ જોઈ રહ્યો હતો તેણે ઉંદર બાદને
 પકડી લીધા અને ગળા ગયો સાપ ધરાધને કરંડીયામાંથી
 ખહાર નીકળ્યો આથી બધા લોકોની દ્રષ્ટી સાપ બાણી બે

આઈ મદારી જુવે તો પોતાનો સાપ ત્યારે આશ્રય થઈ સ
ર્વ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો જોયુ આ કરડીયો ઉંદરે કાપ્યો.
ત્યારે લોકો ઉડી જોવાગયા ઉંદરે કાપ્યો એમ નકી થયું પાછ
ળથી સાપને અકળાતાં જોતાં ખાતરી થઈ કે ઉંદરનો બક્ષ
સાપે કીધો એમાં શક નહિ એક ઉંદરના મરવાથી ઘણા
માણસો સુખી થયા તેમ એક દુર્જનને મારવાથી ઘ
ણા જનો સુખી થાય છે દુર્જનો ખિન્નના ભુડેજ નાજ
થાય છે.

રાગ—

દુરજન દુખીયા પર હિત પેખી

સજ્જન સુખીયા પર સુખ દેખો

દુરજન ઉદમ અવજો કરશે

પણ આખર ઉંદર સમ મરશે

વાચકો ખરી પ્રભુ પ્રિતી વાળો ખરી નીતીવાળો ખ
રી દિર્ઘિવાળો માણસ આ દુનિયામાં સુખજ ભોગવેછે સારી
નીતીવાળા ચંદ્રશંકર પુન્યપ્રતાપથી આનંદમાં દિવસ વ્યતીત
કરતા હતા આથી ન્યાયસીંહજીનો નિર્મળ પ્રેમ તેમના ઉ
પર શરદ રતુની શુકલ પક્ષના ચંદ્રની પેડે વધવા લાગ્યો.
અને ખન્ને જણ ખરા પ્યારથી જોડાયા ચંદ્રશંકર પોતે
દરરોજ કથા કરે છે તેથી ન્યાયસીંહજી દરરોજ સાંમળવા
લાગ્યા ન્યાયસીંહજી ખરેજ ન્યાયના સીંહ હતા કારણ તે
મના રાજ્યની પ્રજા એટલી બધી સુખી હતી કે તે દરેક
નાનું મા મોડું. તેઓને ન્યાયી પિતા તરીકે માનવું હતું
સદગુણ સુનીતી અને એક પત્નીવ્રત આ ગુણો તેમનામાં
જુગલુ રૂપ હતા હવે ચંદ્રશંકરને સગીતાને પરણાવવી તે

માં મોટું ખર્ચ કરવા ન્યાયસીદ્ધિએ પુષ્ટિ થતી આપ્યું
તેમાંથી પોતાના જમાણ મનકરલાક્ષણે અંગણે વગેરે બંધા
વી આપ્યો. અને જોઈતો દરેક સાક્ષીત્ય કન્યાદાનમાં આ
પી સંમીતાને સાસરે વેળાની આ વખતે તેમને એક પાં
ચ વરસનો પુત્ર હતો. પુત્ર ધણેજ જાણે દીસતો હતો
દીસેજ ધારણ કે છોકરામાં હમેશાં બાપના ગુણો આવવા
જોઈએ તે પ્રમાણે તેનામાં ચંદ્રશંકરના ગુણો આવેલા હતા
ચંદ્રશંકર દરરોજ પાઠશાળા બહુવધા જતા ત્યાં વિ
દ્યાર્થીઓ વચ્ચે સાચી રીતે સંસ્કૃત શીખતા હતા સમી
તાને પણ સંસ્કૃત અભ્યાસ કરાવ્યો હતો. ચંદ્રશંક-
રને આજે હરી કિર્તન હતું ઠાકોર સાહેબ તથા નટવરલા
લ વકીલ તથા છોટાલાલ મારતર તથા જનકલાલ મુસર
જેરે પધારેલા હતા. હરી કિર્તન થઈ રહ્યા બાદ ધર્મ સં
બંધી દ્રષ્ટાંત આશરું હતું અને સરિતા તથા જનકલાલ
નાં પત્ની લક્ષ્મીગૌરી તથા છોટાલાલનાં પત્ની હીરામણી
તથા નટવરલાલનાં પત્ની તારામણી વગેરે પુષ્પોનાં કુંડ
જોતાં જોતાં ચોકમાં આવી ગાવા માંડ્યાં ચોક તથા અં
ગણને જુજ છેડું હતું, ગાતાં હતાં, તેટલામાં એકદમ ગા-
ડી આવી તારામણી તથા હીરામણીને લઈ ચાલી ત્યારે
પાછળ દિગમ્ભૂદ બહેન સરીતા તથા લક્ષ્મીગૌરી કેટલોક
વારે અંગણમાં જઈ પુત્ર પાડવા લાગ્યાં જેથી સર્વ મંડ-
ળ અણુવારી આવત આવી સાંભળી એકદમ અંગણમાંથી
બહાર આવ્યા અને લક્ષ્મીગૌરી તથા સરીતાને મોઢેયી
બધો હેવાલ સાંભળી લઈ દરેક જણુ શૌચરે મટે નિહાળ્યા.
ન્યાયસિદ્ધિ કહું શીકર ન કરો સવાર થતાંજ એ દુષ્ટોને હું

પકડી પાકું આપણા રાજ્યની અંદર એ ક્યાંથી આવ્યા હશે તે બધો પત્તો મેળવું. નટવરલાલભાઈ આપ આ જોજ ન્યુસમાં છપાવો આ રીતે ન્યાયમીડિયમ સરવેને શાન્તી આપી ઘોડા ઉપર બેસી એકલાજ શોધને માટે નોકરી પડ્યા કારણ કે આ રાજ્યમાં આજ સુધી એવું કાવતરું યા ચોરી હુટ વગેરે કશું થયું નહોતું હતું આજે કોના તરફથી બન્યું વગેરે વિચારોમાં ગરકાવ થયેલા ન્યાયસિંહ કાન્તીપુર ચોમેર ઘોડીજ વારમાં ફરી ચુક્યા, આ વખતે ઘોડું ઘોડું અજવાળું થયેલું હતું અજવાળાની મદદથી ગાડીની વાટ માલુમ પડી તે આધારે ઘોડો દોડાવ્યો જે જે માણસ સામું મળતું ગયું તેને સાથે લેતા ચાલ્યા એટલામાં એક લાસ જોવામાં આવી. આ લાસને જોતાં ન્યાયી રામના હૃદયમાં ક્રોધનો પાર રહ્યો નહિ, અહા આ તો છોટાલાલનાં પત્ની હીનામણીનીજ લાસ છે, અરે આ નિરપરાધી બાઈને મારવાનું ક્યા હુટ કરીશે માથે લીધું હશે. ઇશ્વરેચ્છા હવે આ ઠેકાણે શોક કરી બિમા રહેવાનો વખત નથી, એમ ધારી ઘોડાંક ડગલાં આગળ ગયા નહિ ત્યાં તો ખીજ પક્ષે એ લાસો ઘોડા ઘોડા અંતરે પડેલી દીડી અને તેને ફેરવતો એક માણસ જોયો. ફેરવનારો માણસ બહારવટીઆમાંનો જીવતો રહેલો કુરમીહ હતો તે મનહરલાલની પાસે તારામણીને મુઠ્ઠી મુઠ્ઠાં પાસે કંઈ રહ્યું હોય તો હું લઈવઉં એ ધરાદાથી ઉતાવળો આવી લાસોને તપાસતો હતો તે ન્યાયા ઠાકોરના પંજામાં સપડાઈ ગયો. આ વખતે તેની પાસે એક તલવાર સીવાય બીજું કંઈ હતું નહિ ઠાકોર પાસે તલવાર બંદુક વગેરે હતું, ફસાયે.

સો કુરસિંહ મરણીયો થઇ ઠાકોર સામો થયો અને ઘોડાને
 એકજ ઘાથી પુરો કર્યો, ઠાકોરશ્રી તેને ધા કરે તે અગાડ
 ખીજો ધા તેણે તેમનાજ ઉપર કર્યો પ્રિય વાયકો આ ધા-
 તકી કુરસિંહના એકજ ઘાથી ઠાકોરશ્રીનું શીર ધડથી જુ-
 દું થઇ જત પણ પાછળથી એક માણસે તે પોતાની ત-
 લવાર ઉપર ઝીંકી લઇ એક ધા કુરસિંહ ઉપર એવો તો
 જોરથી કર્યો કે તત્તવારવાજો હાથ જુદો થઇ પૃથ્વી ઉપર
 પડ્યો અને કુરસિંહ બેશુદ્ધ થઈ પૃથ્વી ઉપર પડતાંની સા-
 થે બયંકર ચીસ પાડી ઉડ્યો. પણ ન્યાયસિંહ ઠાકોર સાહે-
 બે તેને જોરથી ધકકા મારી નાંખે પાડી દીધો. કદાચ ઠા-
 કોરને તે ભીંસને મારી નાંખવો હોત તો હવે એકજ ધા
 થી મારી નાંખતે પરંતુ મરતાને ન મારવો એ ધરદાથી
 જીવતોજ બાંધી લેવરાવ્યો, દુષ્ટ બદારવટિયાની બયંકર
 ચીસથી ચંદ્રશંકર વગેરે ત્યાં આવી પહોંચ્યા તેઓ પણ
 ન્યાયસિંહના જવા કેડે ઘોડેસ્વાર થઇ નીકળી પડ્યા હતા,
 પછી કુરસિંહને મજબુત બાંધી લઇ ન્યાયમંદીરમાં લઇ
 જવા માટે તૈયાર થયા. મિત્રો હવે આપણે ઠાકોરશ્રીને જ-
 આવનાર કુરસિંહનો હાથ કાપી નાંખનાર જોખમ ખેડી
 તત્તવાર ઉપર ધા પકડી લેનાર કોણ માણસ હતો તે જા-
 નીવડાવી જરૂર છે તે માણસ તારામણીના પત્ની નટવરલાલ
 વકોલ હતા, તેઓએ કસરત કરી શરીરને ખુબ કસેલું હતું
 તેથી આજે પોતાના ન્યાયી રાજનું શરીર સાચવવા જ-
 આવવા સક્તીમાન થયા. આથી ઠાકોરશ્રી તેમના ઉપર અ-
 ત્યંત ખુશી થયા. હવે કુરસિંહને ન્યાયમંદીરમાં લઈ જઈ
 તેની જુબાની લેવા માંડી.

આ વખતે સવારના ૯ નવ વાગ્યા હતા સૂર્યનારાયણ પોતાનો પ્રકાશ બતાવવા પૂર્વ તન્દ્રથી વધ્યા કરતા હતા. પુરવાસીઓ તારામણીના હરણથી અને હીરામણીના મરણથી ખિન્ન થઇ કદાચ એકે હીરામણીના પતીવ શબ્દને સમજાત ભૂમીના રામનામ શબ્દથી લઇ ગયા તેમાં ન્યાય-સિંહજી મદવલાલ ચંદ્રશંકર નટવરલાલ તથા છોટાલાલ ખાસ્તર પણ હતા, સરવેને તારામણીનું હરણ અને હીરામણીનું મરણ ઘણુંજ દુઃખકર લાગ્યું.

શ્રી હરી.

પ્રકરણ ૫ મું.

સાદેશ વિકીડીત

શામાજો શુભ ગૂણ વાળી મળતાં સંસાર ચાલે ચૂને
દુર્ગુણી મળતાં પતી તરણિના દાગ પિતે છે દુખે
કર્તાએ પણ સર્વને સમજવા જોડે કિંદાં સાધનો
સુટીમાં સુખ દુખ સર્વ સરખાં માટે ગણો માજનો.

“ સવિતાનું એકાએક આગમન અને મનહરલાલનું તારામણી પ્રત્યે નમન ”

મનહરલાલ તારામણીને જુટી કરવા વિચાર કરી બંધ હોત તન્દ્ર જતો હતો તેવામાં નવીન વિચાર સુઝી આવ્યો. ભ્રમણામાં ધેરયો દાત મુક્ત કરવી તે હીક કે બે હીવસ પછી મુક્ત કરવી. હા હા ખરોખર એના કહેવા પ્રમાણે આજે તેને બોલાવવી પછી તે કહે તેમ કરવું કારણ તેણે કહ્યા પ્રમાણે મુક્ત થઇ છે તેથી હરકત નથી એ

મ વિચારી છુટી કરવાનો વિચાર મુગ્ધતવી રાખી કામી મ
 નહરલાલ તારામણીના કેદખાના તરફ આશ્વે. પણ તે સ
 ધળું નિષ્ફળ થયું નિરાશા દેવીએ અધિકાર વાપર્યો. દુષ્ટ
 વિચારોને સત્યના દોડંડપી બાંધી લીધા અને તે એવા તો
 અટકાવી દિધા કે મનહરલાલ જેવો ઉછરેલો અધમ માણ
 સ પણ થોડીક વાર સ્તબ્ધ હોય એટલામાં કંઈક આભા
 સ થયો તરંગી મનહરલાલ એકદમ બચલીત બન્યો નીચું
 જોઈ રહ્યો પણ તે સધળું ઘણીવાર સુધી ટકી શક્યુ નહિ
 મવીતાએ દહીં વહાલા શાને શરમાયો છો. શરમાવું કાને
 પડે છે દુષ્ટત્ય કરનારને શરમાવું પડે છે આપ એવા ન
 થી એ હું સમજું છું આપ કુલીનના પુત્ર છો આપ ગુ
 ણવાળા છો આપ સમજણી છો અને જ્યારે સમજણી શ
 રમાય ત્યારે કંઈ દુષ્ટત્ય કરેલું હોવું જોઈએ પ્યારા પત્ની
 દરેક માણસની ભૂલ થાય છે. માટે જો આપની કંઈ ભૂલ
 થઈ હોય તો તે મને દાસીને વિદીત કરવા કૃપા કરો જે
 થી હું શ્રી હરીને વિનંતી કરી મારાથી બનતા ઉપાયે આ
 પની ભૂલ ટાળવા કૃતાર્થ બનીશ પ્યારા પણ તેવી ભૂલ
 આપનામાં આવે તેવી નથી પછી શરમાવાનું કારણ નથી
 માત્ર દુષ્ટ કામી નરો અધમ હોઈ સજ્જનોથી શરમાય છે
 વ્યસની નરો વ્યસન નહિ કરનારને જોઈ શરમાય છે બિ
 ડી પિનારા બિડી નહીં પિનારને જોઈ શરમાય છે તમાકુ
 ખાનાર વચ્ચે યુંકવાથી કોઈને માહું લાગ્યું હશે ધારી શર
 માય છે લંપટો પોતાનું કૃત્ય કોઈએ દેખ્યું હશે ધારી શર
 માય છે અજ્ઞાનીઓ જ્ઞાનીને જોઈ શરમાય છે ગુડા વેપ
 ધારીઓ સાચાને જોઈ શરમાય છે. ખજો સાધુને જોઈ શર

રમાય છે સતી સ્ત્રીઓ પરપુરુષને જોઈ શરમાય છે સદ્ગુણી પુરુષો પરસ્ત્રીને જોઈ શરમાય છે. ત્યારે આપતો વિરક્ત છે. છતાં શા માટે શરમાવું પડે હજી બહાલા મ્હારે તો શરમાવું પડે કે હું વગર તેડાવે વગર આમંત્રણે આ પત્ની પાસે આવવા હચ્છ કરી પણ આપતો સ્વતંત્ર છે. આપને કોઈ જાતનો બય નથી પછી શાને શરમાવું પડે આપ મને જે હુકમ કરો તે શીરે ચઢાવું છું જરા પણ નહિ શરમાતાં બહાલા આ ઉત્તમ પુસ્તકમાંનું દ્રષ્ટાંત વાંચો અને આ આપની દાસીને સમજાવો દ્રષ્ટાંત નીચે પ્રમાણે હતું.

મનહરલાલ—જે ચાર પાનાં ફેરવી મને આ પુસ્તક ઉપર શ્રીહરી નામ લખ્યું છે તે જોડતું નથી. એથી શું થયું વાંતું હું તારો ત્યાગ કરું છું આથીજ તો મોજ શોખનું દ્રષ્ટાંત હોય તો વાંચું (અંદરખાનેથી સચીતા આવી તે ઠીક થયું અને તે જે કહે તે માનવું છુટ્યા પછી થઈ પડશે. પણ બહારથી તેને હું કરું એમ જણાવવું નહિ ધારી) મને આજે ઠીક નથી તો જરા તું વાંચી સંભળાવ. દુષ્ટજનો સજ્જનોનું બોલવું ખરું છે કે ખોટું તે સમજે છે ખરા પણ અભીમાનો જાળમાં રસાઈ મોઢેથી ખરું કહેતા નથી કારણ કે જે મોઢેથી સાઈ કહીયે તો આપણા કરતાં તે ચઢીયાતા ગણાય દ્રષ્ટાંત તરીકે નરસિંહમહેતો કુંવરખાઈનું મામેરું કરવા ગયા ત્યારે કુંવરખાઈનાં સાસરીયાંએ પરમ ભક્ત નરસિંયાને બહાવા માટે ઉજ્જોદક આપ્યું, જે એટલું તો ગરમ હતું કે તેમાં અનાજ

દાણા નાંખતાં વેંત ચઢી જાય નરસિંહમહેનો આ ઉ-
 કળતું આંધણુ સમાન પાણી જોઈ વેવાણ પાસે થંડું
 પાણી માગ્યું ત્યારે જવાબ દેવામાં આવ્યો કે જેને
 સામળિયો સ્થાય છે તેને થંડા પાણીની શી જરૂર છે
 વરસાદ વરસાવો એટલે થંડું જશે આ વખતે કુંવર-
 બાઈનો સાસરિયાં તરફનાં કેટલાંક માણસો ઉભાં હતાં
 મહેતાએ શ્રીહરોને વિનંતી કરી મટદાર શરૂ કર્યો જે
 થી થોડીકવારમાં મુશળધાર વરસાદ વરસવા માંડ્યો,
 વરસાદ એટલો તો વરસ્યો કે વરસાદ બંધ કરાવવાની
 ફાજ પડી મહેતાને કંગરી કુંવરબાઈનાં અભિમાની
 સાસરિયાંએ વરસાદ બંધ કરાવ્યો પણ પાછળથી કહ્યું
 કે એવાં માવઠાં તો ઘણાંક વળત થાય છે એમાં કાંઈ
 મહેતાનું બકિલનું સત્ય નથી. વાચકો આ અભિમા-
 ની જનો એમ નહોતા સમજતા કે મહેતાની ખરી
 ટેકથીજ ખરી ભક્તીથીજ વરસાદ વરસ્યો છે જાણતા
 તો હતાજ પણ મોટેથી ખરું કહેવું નથી. એ દુર-
 જનોનો સ્વભાવ છે, સતીતા દ્રષ્ટાંત વાંચી સંભળાવા
 લાગી. એક શ્રીમંત કુટુંબનો સુંદરલાલ નામે છોકરો
 હતો. તેનાં માબાપ પૈસેડે ઘણાંજ સુખી હતાં તેવાં
 શુદ્ધોમાં પણ સદગુણી તથા પ્રમાણીક હતાં, તેઓને
 પેટે સુંદરલાલ સિવાય બીજુ કોઈ છોકરું ન હતું જે
 થી સુંદરલાલ ઉપર સંપૂર્ણ પ્રીતી રાખી તેને જે જો-
 ધએ તે આપવા સુક્તાં નહિં, તેઓ અદરનીશ સર્વા
 રે ઉઠી નાહીધોઈ દેવદર્શન કરી કેટલોક વખત પ્રભુ
 દીર્ઘન કર્યો બાદ જમતાં હતાં, દિવસે દિવસે સુંદરલા-

લ મોટો થતો ગયો તેમ તેમ તેના પિતૃતેને મારે જો-
 ઇતી સવડો પૈકી બહુવચા ગણાવવામાં સંપુર્ણ પૈસો
 ખરચવા લાગ્યા. સુંદરલાલ જાર વસતો થયો ત્યારે
 તેનું લગ્ન કર્યું પિતા જોમ સમજતા હતા કે મોટી
 ઉમરે લગ્ન કરવાથી ત્યાં સુધીમાં સુંદરલાલ બહુ
 ગણી હુશીયાર થાય. પણ તેનું કર્યું બન્યું નહિ
 પિતાની મહેનત બધી વ્યર્થ ગઈ. સુંદરલાલ માત્ર કે-
 ટલું બણ્યો કે વ્યભીચારી છોકરાઓની સોખત કરવી.
 ધર્મનો ત્યાગ કર્યો વગેરે બણ્યો તેને દરરોજ વાપર-
 વા મારે જે જે રકમ આપવામાં આવતી તેનો
 ઉપયોગ જુગાર ખેત્રમાં નાચ જોવામાં તથા
 વ્યભીચાર કરવામાં તથા વ્યસન કરવામાં કર-
 વા લાગ્યો. આ સવળું ગુણ રીતે થવાથી પિતાને
 તેના અવગુણોની ખબર પડી નહી. સુંદરલાલની સ્ત્રી
 ગુણસુંદરી ધણીજ સુશીલ હતી તે ખાતદાન તથા સ
 દગુણી કુટુંબની હોવાથી સર્વ માણસોમાં સ્નેહ સંપા-
 દન કરી મહતા મેળવવાનાં સાધનો બાળતી હતી તે
 રૂપે જેવી સુંદર હતી તેવી ગુણોમાં પણ ચઢીયાતી
 હતી જેથી સાંસુ સસરાની બરોબર સેવા ઉઘાવતી ત
 થા તેઓનું કહેવું જરાપણ ઉથાપન કરતી ન હતી.
 તે કુટુંબના દરેક માણસને ધણીજ સ્નેહથી તથા મા-
 નથી બોલાવતી અહકાર્યમાં તે ચતુર હતી. બઝતીમાં
 પણ તે ધણી ઉત્સુક હતી. તેનામાં પતીવ્રતા સ્ત્રીના
 ઉત્તમ ગુણો અમૂલ્ય રૂપે શોભા આપતા હતા તે ગુ-
 જરાતી બણેલી હતી જેથી રામકથાનો અભ્યાસ સા

શી રીતે કર્યો હતો. અને તેમાંની રૂપીપત્તિ અનુ-
સુયાએ સિતાજી પ્રત્યે કહેલી દ્રષ્ટાંતરૂપ તુલશીદાસ-
જીની બનાવેલી ચોપાઇઓ બરોબર યાદ રાખી વારં-
વાર ગોખતી.

ચોપાઇ.

વૃદ્ધ રોગ વશ જડ ધન હીના,
અંધ બધીર ક્રોધી અતિ દીના;
એસેઉ પતિ કર કીચ-અપમાના,
નાહિ પાપ યમપુર દુખ નાના.

અર્થાત વૃદ્ધ રોગી મુખ્ય નિર્ધન આંધળો બહેરો ક્રોધી
રંક એવા પતીનો પણ જે સ્ત્રી અનાદર કરે છે તે સ્ત્રી
યમસોડમાં પણ અત્યંત દુખ ભોગવે છે. આ ચોપાઇ તે
દિવસમાં જે ચાર વખત યાદ કરતી અને પોતાના પતીને
સુખી રાખવા પ્રયાસ કરતી તેને પણ એમ બબર નહોતી
કે પોતાનો પ્રીય પતી દુષ્ટ સોખતો કરી અધર્મ મારગે પ્ર-
વર્ત થયો છે તેને એમ બબર નહોતી કે પોતાનો બહાલો
પતી. અધમ મિત્રોની સોખતમાં લીન થયો છે તેને એમ
બબર નહોતી કે પોતાનો પતી પિતાનું દ્રવ્ય ધુર્લ સ્ત્રીઓ
ને આપી દેછે ભોળા તારણી શું જાણે તેણે તો પોતાના
પિતાને ત્યાં બઝતી સિવાય કશું જાણ્યું નહોતું. પછી સ્વા-
મી શું કરે છે તે અનુભવ વગર શી રીતે જાણી શકે
કુછંદી સુંદરલાલ પાસે મિત્રો પૈકી કમીલાલ ક્રોધીશંકર
ભોળીલાલ મોહસીંહ માયાચંદ તથા અગ્નિમાનદાસ વગેરે
દ્રવ્ય હરણને માટે મિત્રાઇ કરી રહ્યા કુછંદી સુંદરલાલે. તે
ઓને એટલાતો સ્વતંત્ર બનાવી દીધા કે પોતાને પણ તે

ઓનો ગુલામ રૂપ થવા વખત આવી. પોતાનું અરથ દર
 રોજનું પચાસ રૂપીઆનું થઇ પડ્યું અને વળી મિત્રોને
 બેઠએ તે જુદું ગુણસુદરી ઘણીજ શાણી હતી તે થોડે થો
 ડે પતીની કુટીલ વર્તણુકથી માલીતગાર થઈ ઘણી એક
 થીખામણ દેવા લાગી પણ લંપટ પતીને ગુણસુદરીનો અ
 મુલ્ય બોધ જરાપણ લાગ્યો નહિ અને દિન પ્રતંદિન વ
 ધારે વધારે બગડવા લાગ્યો જ્યારે પૈસા વધુ અરચવા ત
 થા મોજ શોખ ઉડાવવા લાગ્યો ત્યારે કુટીલ મિત્રોનો વ
 ધારો થવા લાગ્યો અને જ્યારે આવા કુટીલ બાઈબધો પા
 સેને પાસે રહેવા લાગ્યા ત્યારે સુંદરલાલ ઘરમાં ખાવા
 પણ કવચીતજ નવા લાગ્યો ખરેખાર મિદાઇ મેવા
 વગેરે લાવી ખાવા લાગ્યા દિવસે દિવસે પૈસો ઓછો થ
 વા લાગ્યો અધર્મી મીત્રો બધું ખાઇ જઇ પ્રકુચીત થયા
 કામી મિત્રો કામ વિકારને રસ્તે ચલાવવા લાગ્યા ત્યારે વ્ય
 સની મિત્રો વ્યસનનેજ રસ્તે લઇ જવા લાગ્યા. આથી
 તેઓ દરેક વ્યસનના અવિદાની ગણાઇ દુષ્ટ રૂપ ઉત્તમ પ
 કીને પામ્યા, બધા દુર્ગુણી મિત્રોની એકક એક દીવાલંખા
 નું હવું તેમાં રાખી હતી એક વખત બધા કુછંદીઓ
 જુગાર ખેલવા લાગ્યા એવામાં એક જાણે ખીલી માગી તે
 થી સુંદરલાલે ગજવામાંથી દસ રૂપીઆની નોટ કાઢી આ
 ખી હથું કે હયો એમાં તંબાકુ નાંખી પીયો ખુવારી કર
 નાર મરજના જ્યાર મિત્ર તે ખુશીની સાથે પી ગયા. પણ
 આ મિત્રોની ચારી ઘણા વખત ટકી નહિ. દિવસે દિવસે
 લક્ષ્મીબાઇ રિમાઇ ગયાં અને દારિદ્ર્યેવીએ પગ પેસારો ક
 યો, ગુણસુંદરિએ ત્રિચારું કે તમી મારું કહેવું માનતા નથી

અને દિવસે દિવસે દુઃખ મિત્રોના સંગે દુષ્કૃતમાં ક્રમાંત
 જાય છે ત્યારે આ વાત જાની રાખવામાં સાર નથી એમ
 ખારી પોતાની સાચુ લક્ષ્મીબાઈને આ વાત કરી લક્ષ્મીબા-
 ઈએ પોતાના પતી આત્માનામને ગુણસુંદરીનું કહેલું જતાંત
 કહી સંભળાવ્યું ત્યારે પિતાએ પુત્રને પોતાની પાસે તેડા-
 વ્યો અને કુલીનને પુત્રો કેવા જોઈએ તથા સદગુણી પુ-
 ત્રોએ માખાપ પ્રત્યે તથા દુનિયામાં કેવી રીતે વર્તવું જો-
 ઈએ વગેરેનું એક દ્રષ્ટાંત કહેવા માંડ્યું એક ટાઇ ગરીબ
 માખાપનો છોકરો હતો તેની નાની (પાંચ વરસની) ઉમ-
 રમાં તેનો ગરીબ બાપ મરણ પામ્યો એકની એક ગરીબ
 મા તે બિચારી સંકટ પાગવા લાગી પોતાની પાસે આવા
 જોડકો પૈસો પણ હતો નહિ છોકરો દિવસે દિવસે મોટા
 થયો તેમ તેમ પોત ને માટે પોતાની માને કંટકું વેઠવું
 પડે છે તેની અમજ પડવા માંડી. તેથી એક વખત માની
 આજ્ઞા લઈ ઉદ્યોગ અન્યે પરગામ જવા વિચાર કર્યો પરંતુ
 માએ એકનાએક છોકરાને પરગામ મોકલવા યોગ્ય લાગ્યું
 નહિ, તોપણ ચક્રુમાં આંસુ લાવી કહ્યું મોટા આજ સુધી
 મેં રેંટીયો કાંતીને પણ આપણું બન્નેનું પેટ ભર્યું પણ
 હવે મારા હાથ આડતા નથી, તોપણ તને પરગામ મોક-
 લવા કરતાં આ ફેલનો ત્યાગ કરવો મને યોગ્ય લાગે છે.

છોકરો—માણુશી આ વચનો આપને વદવાં યોગ્ય નથી.

કારણ કે મારું હૃદય ઉભરાઈ જાય છે આપની આંખ
 માં અંશુ જોઈ મહારી જાતી શાદી જાય છે. મને ઉ-
 જરી મોટા કર્યો તેનો બદલો વાગવા પરદેશ જવા
 સીવાય બીજો કોઈ રીત નથી કહેવત છે કે “ મુરખનું

નસીમ પ્રગણા ઝાથે ” તો આ કહેવત હું અજમાવી
 નેઉં, માતાજી આજ્ઞા આપો આજ્ઞા આપો. આટલું
 કહી માળાપની આજ્ઞાને આધીન થનારો સેવા ઉદ્ધવ-
 નારો દિનપુત્ર હુકમની રાહ નેઘ રહ્યો. છેવટે માએ
 રડતે રહેરે જવાબ દીધો એટા સુખ દુઃખ સરવેને
 માથે આવે છે એ ન્યાયથી સંકટ સમયમાં એમ વિ-
 ચારી પાસે રહેવુંજ ઉચીત છે.

છોકરો--માતૃશ્રી હું આપની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરતો નથી
 પણ કદાચ તમારી ઇચ્છા હોય નો તમને સાથે લઈ
 અન્ય સ્થળે રહેવા જઈએ કારણ કે કુટુંબમાં માગ-
 વા જરૂં તે કરતાં દેહ ત્યાગ કરવો ઉત્તમ છે, પંડિ-
 તોએ કહ્યું છે કે કુટુંબમાં નિર્વિન અવસ્થાએ વસવા
 કરતાં આ પ્રમાણે વસવું યોગ્ય છે. તે કેવું કે.

શ્લોક

યરં વનં વ્યાઘ્ર ગજેન્દ્ર સૈવિનં

દ્વાપર્યે પત્ર ફલાઝ્વુ ભેવનં ।

શૃંગેષુ શય્યા શત્ જીર્ણ ચલત્તલં

નવન્ધુ મધ્યે ધન હીન જીવીનં ।

અર્થાત વાઘ હાથી વગેરે દુષ્ટ જતાવગે રહે એવા
 વનમાં રહેવું ત્યાં પત્ર ફળ વગેરે ખાઈ રહેવું તથા ત્યાં ઘા
 સ ઉપર સુઈ રહેવું વણે ડેઢાણે કાટેનાં જુતાં વસ્ત્રો પહેરી
 ત્યાં રહેવું સારું છે પણ કુટુંબમાં ગરીબસ્થીતીમાં પૈસા વ
 ગરે રાંઠ પેડે રહેવું તેના કરતાં ન શકવું હજાર દરજ્જે

સાફ છે. પણ તેવી સ્થિતિમાં રહેવું નહિં માટે માતૃશ્રી અહીંથી પરદેશ જવું એજ શ્રેષ્ઠ છે.

વળા મેં સાંભળ્યું છે કે માગવું તે ખુરામાં ખુર છે ઉદ્યોગથીજ મેળવવું તેમાંજ શ્રેય છે. દ્રષ્ટાંત તરીકે કોઈ એક ધર્માત્મા રાજા હશે તે દરરોજ સવારના પહોરમાં બાટ ચારણ વિપ્ર વગેરેને દાન આપતા પણ જે માગે તેને ન આપતા તે એમ સમજતા કે આજસુ ને ઉતેજન આપવાથી આજસની વૃદ્ધિ થાય છે અને ઉદ્યોગનો નાશ થાય છે કહ્યું છે કે.

શ્લોક.

આલસ્યંહી મનુષ્યાણામ્ શરીરસ્થો મહારિપુ

માટે એવો આજસ રૂપ શત્રુ તેનો ત્યાગ કરવાથી ઉદ્યોગ વધે છે હવે એક દિવસે એક છોકરો બપોરના બાર વાગે માગવા ગયો આ રાજા તો બપોરે એટલે સવારના દશ વાગ્યા પછી માગવા આવે તેને તો આપતાજ નથી અને માગનાર માણસને હર કોઈ સંધુદ્યોગે વળગાડે છે તેથી આ છોકરાને પણ કહ્યું કે ભાઈ માગનારને હું આપતો નથી માગેલું દાન આપવામાં રૂઝ પ્રાપ્ત થતું નથી માટે કોઈપણ નોકરીમાં વળગાડું છુટ્ટા હોય તો પોસ્ટમેનની અગર હવાલદારની બેમાથી એક નોકરી પસંદ કર ત્યારે છોકરાએ કહ્યું નોકરી એ તો હાલકામાં હાલકું કામ છે અને માગવું એ અમારા બાપદાદાનો ધંધો છે માટે નોકરી તો મ્હારે કરવી નથી. ત્યારે કહે જા ભાઈ તને એક રૂપીઆ આપીશ તું આ હવાલદારની નોકરી કરે એવો કોઈ હાલકો માણસ શોધી લાવે.

લો છોકરો રૂપેઆની આશાએ ચાલ્યો પ્રથમ એક વાણિ-
યાની દુકાને ગયો કારણ કે પોતે સમજતો માગવા કંતાં
તેનો ધંધો નીચો છે ત્યાં જઈ ઉભો ત્યારે વાણીયો તેના
છોકરાને નામું શીખવતો હતો છોકરાને ન આવડવા માં-
ડ્યું. ત્યારે કહે કે કુંભારનું કર તારાથી આ થઈ શકે તેનું
નથી ત્યારે કુંભારનો ધંધો નીચો છે. ધારી ત્યાં ગયો કું-
ભારે પણ પોતાના છોકરાને ન આવડવાથી કહ્યું કે હજી-
મત કરી ખા ત્યારે પેલો છોકરો હજીમને ત્યાં ગયો ત્યારે
હજીમે પોતાના છોકરાને કામ ન આવડવાથી કહ્યું કે જા
તને આ ધંધો નહિ આવડે સૌથી સહેલો ધંધો મગવાનો
છે તે કરી ખા ત્યારે છોકરો સમજ્યો કે સૌથી નીચો ધં-
ધો મારો છે માટે આ ધંધો ત્યાગ કરી હુંજ નોકરી રહુ
એમ ધારી રાજીને જઈ કહ્યું કે મનેજ નોકરી આપો કેમ
કે મારાથી હલકો ધંધો બીજો ટોચનો નથી ત્યારે રાજીએ
તેને હવાલદારની નહિ પણ ઉત્તમ નોકરી આપી અને એ
ઉદ્યોગથી પોતે યોગ્યતાને પામ્યો તેમ માગવું એ મને
ખિન્નકુલ પસંદ નથી.

માતાએ કહ્યું દિકરા બરોબર છે હવે મને પણ નક્કી
થયું માટે કાલેજ-અહિંથી જઈએ. બીજો દીવસે બન્ને
જણ ચાલી નીકળ્યાં પણ ઘર છોડવું એનાથી બીજું મ-
હાન સંકટ કંઈએ નથી પરંતુ ઉપાય રહીત બનેલાં માતું
પુત્ર રહતી આંખે ઘર બહાર નિકળી ચાલ્યાં રસ્તે ચાલતાં
પુત્ર તો એનાએજ વિચારમાં છે કે હું શું રીત કરું કે જે
થી માતા સુખ પામે આ દુનિયામાં માબાપનો ઉપકાર કો
ઈથી પાછો વાળી શકાતો નથી તેમાં માતાના ઉપકારની

અવગ્રી છે હે માતુ તમારા ઉપકારનો બદલો હું શી રીતે
વાળી શકું માતુ તમારાથી બુખે આલી શકાતું નથી માટે
મારી રકબ ઉપર બેસો માતુ કહે દીકરા જનનિશ્ચામ હયો
આ આંખાનું પરોપકારી વક્ષ છે ત્યાં આગળ બને બેઠાં.

રાગ ખીલુ.

માત પિતા પી સેવ ઉઠાવી સદ્ગુણી પુત્ર વસે સુખમાંહી. મા.
સંકટ વેડી સવ ઉઠેરે, એ ઉપકાર બુઝાય થું સાલી. માત.

સુત કારણ નીજ કાય વિઠરે

કડવી વસ્તુ મિઠી ઉત્ત્યાહી.

માત

સુત સુખ માટે શ્રી હરિ પાસે

અર્જ કરે નીશીત પાદિ પાદિ.

માત

હુ ખી માતુથી થાક લાગવાથી ઉઘી ગયાં. નિહાળી સ
હગુણી પુત્ર આશ્રવક્ષ સાગી પ્રતી કરી ઉપકારી વક્ષની તા
રીફ કરવા લાગ્યો હે પરોપકારી વક્ષ તેં મારી માતુશ્રીનો
થાક નિવારી સુખી કર્યાં. તે ઉપકારનો બદલો હું શી રીતે
વાળી શકીશ અહો આશ્રવક્ષ કેટલું પરોપકારી છે. કે પોતે
તડો છાંયડો વેડી પોતાની છાપાથી સરવેને શાન્તી પમા
ડે છે. હે પ્રભુ આ બદલો હું અચાન પામરઆણી શી રી
તે આપી શકું. હાહા પણ એટલું તો કરવુંજ નેહએ
કે થોડુંક પાણીનો આંખાના થડે રેડવુંજ નેહએ. એન
ધારી નેહે તળાવમાં પાણી હતું ત્યાં પાણી લેવા ગયો ત
ળાવમાં કમળ પુષ્પ ઘણું સુંદર નિહાળી જરા વાર ત્યાં
ચેલ્યો પોતે બે દીવસનો બૂખ્યો છે છતાં ખીલકુલ ખીન્ન
દેખાતો નથી માત્ર માતુશ્રીના બૂખની ચિંતા કરતો ઉભો
ઉભો કમળ નિહાળતો પરોપકારી આશ્રવક્ષને પાણી પાવા

વિચાર કરતો વારંવાર પરમ કૃપાળુ જન્મ પિતાનું ધ્યાન
 ધરતો પોતાની માતૃશ્રી વારતે ખાવાનું દયાથી લાવવું વ
 ગેરેનું સ્મરણ કરતો તળાવમાંથી જળ ભરી ચાલ્યો અને
 આશ્રવણે રહેલું માતૃશ્રી જળમાં છોકરો દહે પ્રીય માતૃશ્રી
 આ જળ થોડુંક પી લ્યો. ખાવાતો કંઈ નથી એમ કહી
 (છોકરાનું નામ ચંદ્ર હતું) ચંદ્રે અક્ષુમાંથી અક્ષુ પાડ્યા
 માંડ્યાં આહા. જે છોકરો આશ્રવણનો પણ પોતાથી બનતો
 ઉપકાર ન સુક્યો તો પછી પોતાની પ્રીય જનુની વ્હાણી
 માતૃશ્રી તેને કેમ ભૂલે શું એટલા જળથી આંખો ધરાયો
 શું એટલાજ જળથી આંખાનું પોપણ થયું પણ નહીં ન
 હિ સજ્જનો સદ્ગુણી હોઈ પોતાથી બને તેટલો પણ બ
 દલો વાળવા સુદતા નથી એ તેમની સ્વાભાવીક ટેવ છે
 ચંદ્રનાં રહયાથી માતૃશ્રીનું નામ સુનંદા હતું તે પણ રહ્યા
 લાગ્યાં પુરને છાતી સરખો માંથી લાડથી સુખન કરી બહા
 લા પુત્ર આશ્રતના વખતમાં તું પોતે ભુખ્યો છે તે સંભા
 રતો નથી અને માત્ર દુઃખને રહે છે ધન્ય છે દિકરા સુખ
 દુખ તો મનુષ્યનેજ માથે આવે છે પણ આજે મને તારા
 એકથી સો પુત્ર જેટલો આનંદ મયો છે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે

શ્લોક.

વરમેકો ગુણી પુત્રો નચ મુર્ખ શતાન્યપી

एकश्च दस्त मोहन्ती नच तारा गणोपच

અર્થાત—સો પુત્ર મુર્ખ કરતાં એક ગુણવાન પુત્ર
 હીક કેવી રીતે કે એક શક્ષીતમ જ્ઞાન અંધારાનું હણે છે
 પણ ધણા તારાઓ મળતાં અંધારૂં ટાળી શકતા નથી માટે

હે ગુણી પુત્ર હે કુળ ઉધારક દિકરા તે તારી ખરી શરણ
બજાવી છે.

ચંદ્ર—માતૃશ્રી મારી બહાલી માતૃશ્રી હું રંક પુત્ર તમારા
અમુલ્ય ઉપકારની કિંમત કાઢી રીતે આપી શકું તેમ
નથી. હું રણી તમારું રણ ક્યારે કાઢી શકીશ.

એટલામાં આમ્ર વૃક્ષ ઉપરથી એક પાકી કેરી પડે છે
કેરી પડી જોઈ માતા તથા પુત્ર છોટે જઈ બેસે છે કારણ
કે તેનો માલીક આવે તો લહે કદાચ માલીક ન આવે તો
પારકી સીજ ઉઠાવ્યા બદલ પ્રભુનાં ગુન્હેગાર તો થવુંજ
પડે વાચકો જોઈ ટેક તણુ દિવસની લાંબણો થએલા છે
હતાં પ્રભુના ગુન્હેગાર થવાના હરથી કેરીને અડક્યા વગર
હર જઈ બેઠાં જોઈ બક્તી જોઈ સત્યતા જેનામાં આ ગુ-
ણો નથી તે પાપી સમજવો.

આ સઘળા બીના આંબાનો માલીક ચોડેક છોટે એક
ઝાડ આંબે સંતાઈ રહ્યા હતા તેણે જોઈ પ્રમાણીકપણું
જોઈ આંબા ઉપરથી સરસમાં સરસ વીસેક કેરીની સાખ
ઉતારી આ સત્યઆહી પુત્ર માતાને તેઓએ મદત લેવા કહ્યું
હતાં ના પાડી છેવટે રખવાળે મદત ન લેવા તે ખાતર
એક પૈસો માગ્યો પણ પૈસો ક્યાંથી લાવવો. ઇશ્વરેઆંબે
રખવાળ પાસે એક પૈસો હતો તે ધીમેથી જમીન ઉપર
નાંખી કહ્યું આ લ્યો. પ્રભુએ પૈસો આપ્યો એમ કેરી કેની
ઓ આપી કેરિયો લીધી પણ તે ઠાકારજીને અર્પણ કર્યા
વિના ખવાય નહિ. તજાવમાં જઈ બન્ને જણે સ્નાન કરી
પોતાની પાસે વિષ્ણુ ભગવાન હતા તેમનું પુજન કરી ને-
વેધ ધર્મ ચંદ્ર બરોબર ધર્મની બાબતમાં પ્રવીણ થયો નથી

તેથી કહે કે નૈવેદ્યં ધર્મુ તે પાછું કેમ લઈ લેવાય તે તો દેવને ખાતુંજ પડે.

માતૃશ્રી કહે દેવતાઓ વાસનાના ભૂખ્યા છે.

ચંદ્ર—હા તે ખરું પણ નૈવેદ્ય ધરેલું પાછું ન લેવાય આ બાબત અટકી પડી. મુનંદા પણ ગભરાયાં કે આ હક શી રીતે પુરી થશે અને કંઈ ભગવાન આવી જમે પણ ખરા અરે પણ હું ભુલતી હોઉં કે ન જમે તો આપણી પ્રીતી પણ થું.

બેટા જમી લ્યો. ચંદ્ર કહે માતૃશ્રી હું તમારી સેવા ઉઠાવા આજ્યોષ્યું પણ મ્હારે સાચું 'યા શુકું' એ તો બતાવવું યા જાણવું જોઈએ.

પ્રભૂ પોતાનાં દાસ ત્રણ ચાર દિવસનાં ભૂખ્યાં છે ધારી પોતે જાતે આવી જમ્યા અને આશીર્વાદ આપી અંતર ધ્યાન થયા. પુત્રની ખરી ભક્તીથી પ્રભુ પધાર્યા જાણી મુનંદા ચંદ્રનું આનંદી મુખ કમળ નિહાળવા લાગ્યાં આ ટેકાણે ઉત્તમ પ્રકારનાં વૃક્ષો તથા પાણી વગેરે જોઈ એક પર્યુકટી બનાવી ખુબ આનંદથી વસવાટ કર્યો અને અદ્વરનીશ પ્રભુની ભક્તી કરવા લાગ્યાં પ્રભૂ કેવો યોગ મેળવે છે એક લોટા ખાણીનું ૧૧૧ કેટલું ઉગ્યું. બાઈઓ પરમાર્થ કરી પ્રભુ ભક્તીમાં સત્ય ટેકથી જો રહેવામાં આવે તો દુઃખ થું છે માટે સર્વ પ્રાણીને તેવા ગુણો સંપાદન કરી પ્રભુ ભક્તી કરવી ઉત્તમ છે.

• રાગ-કરૂં વખાણ મમ ધર નારી.

કરૂં હરનિશ હરીની શેવા.

મુકું નહી પળ માત્ર જીભેથી આદિ અનાદી દેવા

સત્ય ટેકથી ભજતાં તારે આખી રસ મય મેવા. કરું
 વ્યર્થ જન્મ આ અવતી માંહી દરશાવે નર કેવા; કરું
 કામિ કુટિલને વ્યસની પૂરા પ્રભુ ભજે નહિ એવા. કરું
 છતે દિપક ભક્તીને લુપ્તે અથ અશુભય તેવા; કરું
 હું નહિ ભુતું હે હરી નિત્રે દોષ હરે મુગ દેવા. કરું
 ચર્ણુ કમળમાં શીશ સમર્પી પાપ થકી દુર રહેવા; કરું
 અર્જ કરું છું હે અવિનાશી સંકટ દર જગ દેવા. કરું.

નાસ્તીક પ્રભુને ન માનતા અવગા રસ્તે ચડે છે ત્યારે
 તેવા પાપી નરોધી પરમ કૃપાળું જગત વિતા અન્નમ
 રહે છે પાપીઓ એમ પુછે કે પ્રભુ ક્યાં છે પ્રભુ કો
 જ છે ત્યારે પ્રભુ તેવા અવગ નરોત્તી દ્રષ્ટે દુરે ખરા
 દર્શન દે ખરા કહી નહિ શું અને જો એવા અમક્ત
 અવગ નાસ્તીક પાપીને દર્શન દે તો પછી ભક્તી કરવાતું
 પ્રયોજન શું એ પ્રશ્ન ઉડાવિતા રહે નહિ. પણ પ્રભુ દયા
 ળ છે તેઓ ભક્તનેજ દર્શન દેછે ભક્તનેજ ઉદ્ધરે છે અને
 ભક્તનેજ સદાય કરે છે, નિત્રો આ જગતમાં પ્રભુ ભક્તિ
 વગર ખાળું એવકર કંઈ નથી લે જનો જગનિયંતાને બ
 હ તેની પ્રીતી સંપાદન કરતા નથી તે નરોત્તું પ્રાણીઓનું
 જીવિત વિઠક છે તેઓ જીવતા મુલેલા છે.

રાગ—લાવ્ય સખી એને સન—એ રાહ.

વિઠક જન જીવ્યો આ જગ માંહી
 ભક્તી પ્રભુની કિધી નહિ ખ્યારી. વિક
 ફાક કુલાઇ અતિ અગિમાને
 રતેહ ધરી ન સમર્પા મુખધારી. વિક
 નિશ નિયંતા કૃષ્ણ કૃપાળુ

જેણે ભજ્યા ન વિવચને વિચારી ધિક

ઉત્તમ મનુષ્યા દેહનું જેણે

સાધન પેખ્યું ન સત્ય વિચારી ધિક

નિશ્ચિન મુખથી રામ રટયાના

ભવજળ તરવાની આશ ન ધારી ધિક

પરમકૃપાળુ પરમાત્માનાં દર્શન દુર્લભ છતાં તેના સા
ચા ભક્તો નરસીહ મહેનો મીરખાઇ રાહિદાસ કબીરજી વ
ગેરેને તેઓની સાચી ભક્તી સાચો સ્નેહ અને સાચી ટેક
થી ધાયજ પરંતુ નારિતકો ભક્તિથી વિમુખ હોઇ અભિમા
નમાં છાપી ગએલા મદાંધ થએલા પાપી નરોને પરમાત્મા
નાં દર્શન નજ થાય તેથી તેઓને પ્રભુ ક્યાં છે એવી શં
કા ધાયજ ત્યારે એવા નરોને સદ્બોધ નકામો છે કહ્યુંછે કે

શ્લોક.

यस्य नास्ति स्वयंप्रज्ञा शास्त्रं तस्य करोतिक्रिम्
लोचनाभ्यां विहीनस्य दर्पणः किवारिष्यती

આર્થાત જેનામાં બુદ્ધિ નથી તેને શાસ્ત્ર શું કરી સકે
તેમજ જે આંખો વગરનો અંધ છે તેને દર્પણ શું કરી
સકે માટે આસ્તા વગરના પાપી મનુષ્યને પ્રભુનું નામ
ક્યાંથી પ્રીય લાગે. અમુક્ય એવું જે નિવંતાનું નામ તેતો
તેના પરમ ભક્તોનેજ પ્રીય લાગે શ્રીહરી શ્રીહરી શ્રીહરી

આ સ્થળે (અશોક વનમાં) શળાહાર કરી ચંદ્ર તથા
તેની માતૃશ્રી સુનંદા દરરોજ રામ કથા કરી દિવસ નિર્ગ-
મન કરવા લાગ્યાં ત્યાં આગળ ગોવાળીમા આદી કથા સાં
ભળા આવવા લાગ્યા અને ઉત્તમ ફરો વગેરે આપી ચંદ્ર

તથા તેની માતૃશ્રીને આનંદ પમાડવા લાગ્યા એક વખત ચંદ્રની માતૃશ્રી સુનંદા સુતાં છે ચંદ્ર પાપ દામે છે એટલા માં મણીધર નાગ આવી ડાલવા લાગ્યો. પણ ચંદ્રને તેમાં સમજ પડી નહિં ત્યારે ગોવાળિઆઓ ત્યાં આવી પહોંચ્યા તેઓએ તેનો ભાવાર્થ કહી સાંભળાવ્યો. આનો ભાવાર્થ એવો છે કે આજે તમને લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય પછી ત્યાં આગળ ચંદ્ર રામ કથા વાંચવા બેઠો અને ગોવાળિયા સાંભળવા મંડ્યા. એટલામાં ત્યાં એક માણસે આવી કંકાતરી આપી કંકાતરી ઉખેડી વાંચવી શરૂ કરી તેમાં નીચે પ્રમાણે લખેલું હતું.

શ્રીહરી.

સ્વરતીશ્રી અશોક વન મહાસુખ સ્થાને પુજ્યારાધે બહા લા ચંદ્ર તથા તમારી માતૃશ્રી એતાનશ્રી સુંદરપુરથી લીં વિદ્યાસાગરના પ્રેમ સહીત પ્રણામ આપ ધણાજ ડાહ્યા પ્ર-માણીક અને માની તેમજ હરીભક્ત છો. આપની ખ્યાતી સાંભળી આ કંકાતરી લખવા દાસાનુદાસે હિમત કરી છે તો આ પત્ર કંકાતરી વાંચી અત્રે અમારી પુત્રી સુલક્ષણા ના સુખદાઇ બની શેવકને કૃતાર્થ કરશે.

એજ

લીં દાસાનુદાસ.

પ્રીય માતૃશ્રી નાગદેવતાના શુકન રજ્યા ચંદ્રે આનંદથી કથું. સુનંદાગૌરી—દીકરા આ શી રીતે બન્યું હશે તે આપ-ણ રંક બિખારીને શું ઝાળખીને લખતા હશે. તે-ઓને શું આપણી મશ્કરી કરવી હશે. બહાલા દીકરા ગમે તેમ હો પણ મને તે ઉચીત લાગતું નથી. માટે

મોઢેથી કહો કે અમારે નથી આવવું અમે રંકતી
 કાઠએ મસ્કરી કરાવી હશે. માટે નહિ આવિયે અમે
 એ તમારા વનમાંથી કાઠ પણ ચીજ લીધી નથી,
 કંઈ ગુન્હો કર્યો નથી છતાં પણ અમે આજ અહી-
 થી ચાલ્યાં જઈશું અમારે તમારું નુકસાન કરવા ઇ-
 રાદો નથી. એમ કહી દે અને ચાલ અહિથી અન્ય
 સ્થળે જઈએ ચંદ્રે માતૃશ્રીની આજ્ઞાનુસાર જવાબ દી-
 ધો અને પછીથી પર્યુકુટી છોડી ચાલવા માંડ્યું વા-
 ચકો આ જોઈ જોવાળીઆ જોએએ ચંદ્રની ખ્યાતી
 સુંદરપુરના પુરવાસીઓમાં કરી હતી, તેજ જોવાળિયા
 તેમને ચાલતાં જોઈ. વિદ્યાસાગરને ત્યાં દોડ્યા કંઈતરી
 લાવનાર વિષે વિદ્યાસાગરને બધું વૃતાંત કહ્યું હતું અને
 બળી જોવાળિઆના મોઢેથી સાંભળી વિદ્યાસાગરે જે
 ચાર માણસો સમજાવી લાવવા મોકલ્યાં તેઓ વૃદ્ધનું
 બોલવું સાચું માની ચંદ્ર તથા મુનંદાગૌરી વિદ્યાસા-
 ગરને ત્યાં આવ્યાં ત્યાં તેમને અત્યાચ્છથી પુરા આદ-
 રમાનથી રહેવા મકાન ખાવા પીવાની સાહીત્ય વગેરે
 આપ્યું અને સારું મહુન્ત જોઈ સુલક્ષણ તથા ચંદ્ર-
 નું હસ્ત મેળાપન કર્યું. સુલક્ષણએ પવીત્ર સાસુ (મુ-
 નંદાગૌરીને) નમન કર્યું, સાસુએ આશીર્વાદ દીધો
 અને તણે જણ વિદ્યાસાગરને ત્યાં આનંદથી રહ્યાં
 અહા! પ્રભુ બક્તીનો કેવો મહિમા છે અહા પરમા-
 ત્મા પરિક્ષા જોઈ સાચી પ્રીતીવાળા ને બક્તને કેવું
 મુખ આપે છે તેનો આ દ્રષ્ટાંતથી નિશ્ચય થશે.
 વિદ્યાસાગર બક્ત હતો જેથી જોવાળીઆઓને મુખથી

ચંદ્રની ભક્તી રૂપ ખ્યાતી સાંભળી સુત્રક્ષણને ભક્ત ભર
 ચાર મેળવવા દમ્બા કરી હતી તે સફળ થઈ ને ચંદ્ર
 તથા સુનંદાગૌરી યોગ વખત ઉપર દુખી દુખી હતાં તેજ
 આજે પ્રભુ ભક્તીથી કેવળ સુખી થયાં. સુત્રક્ષણ તથા
 ચંદ્રે સુનંદાગૌરીની સેવા સારી રીતે ઉઠાવી કુળ શોભાવી
 વિદ્યાસાગરે આપેલી લક્ષ્મીનો ભક્તી રૂપ રૂપ મારગે ઉપ
 યોગ કર્યો. વાચકો ગરીબ ચંદ્ર રંક ચંદ્ર ભક્ત ચંદ્ર સાસ
 રા તરફથી મળેલા અગણીત દ્રવ્યથી ઉમરાઈ છટી ન જ-
 તાં એક પત્નિવ્રત પાળી. ધર્મ દાન કરી પ્રીય માતૃની સે-
 વા ઉઠાવી આનંદમાં પત્ની સુત્રક્ષણ સાથે દિવસ નિર્ગમન
 કરવા લાગ્યા.

માટે હે પ્યારા પુત્ર સુંદરલાલ સદ્ગુણી ભક્ત પ્રમા-
 ણીક ચંદ્રતા જેવો થઈ અમને મુખ ક્યારે આપશે માટે
 હે પુત્ર નિતી ગ્રહણ કરી અમાની રંકની સેવા કરી ચંદ્ર-
 નો દાખલો લ્યો. અને રહેલા પૈસાનો રૂડો ઉપયોગ કરો.
 એમ કહી સુંદરલાલના પિતા પુત્રનું મુખ નિહાળતા તરંગ
 કરતા રતબ્ધ થયા.

શ્રી હરી.

પ્રકરણ ૬ હું.

રાગ—પ્રભુમ્ શ્રી જગત પ્રભુ—એ રાદ.

નમામિ જનકી ધીરાં, નમામિ જનકી ધીરાં

નમામિ મોક્ષદાયકં, નમામિ વિદ્ય નાયકં

નમામ ભક્ત તરકં, નમામિ દુષ્ટ હારકં

નમામિ જગત કારણ, નમામિ લય વિદારણ
 નમામિ જનની ધીશ, નમામિ જનની ધીશ. ૧

અદત્ત ઇનસાર અને કુરસીંદને ફાંસી.

ન્યાયસીંદણ—(મનહરલાલ પ્રત્યે) વકીલજી આ કુરસીંદ
 ની જુગાની હયો. તેની પ્રતી ઉપરથીજ તે ધાતકી
 જણાય છે. માટે આ દુષ્ટેજ આ કાવતરું કરેલું હો
 વું જોઈએ.

વકીલ—નામદાર જેવો લોકમ.

કુરસીંદની જુગાની લેતાં છુટવાનો એકે રસ્તો નથી
 ધારી કુરસીંદ સધળી બિના માની જાય છે કુરસીંદના
 મોંઢેથી મનહરલાલ નામ સાંભળી આશ્ચર્ય થઈ અટકાવે છે
 પરંતુ કારભારી સાહેબ ઇનસારની તાંદે ગમે તે હોય પણ
 તે મુઠ્ઠા કરાય નહિ આ શબ્દો જુરસાથી બોલી ઉઠ્યા
 ન્યાયસીંદજી પણ આથી ઉદાસ થઈ અંદરશંકર કારભારી
 તરફજ નિહાળી રહ્યા. છેવટે આગ્રહથી મનહરલાલ (અં
 દરશંકરના જગાડ) ઉપર વારંટ લઈ સિપાઈને શીતળ
 પુર મોકલ્યો.

કુરસીંદને જોડમાં મોકલી દઈ મનહરલાલના આવવા
 ની તાદ જોઈ રહ્યા થોડીકવાર પછી આ કામમાં ફેટલા જ
 ણાઓ સામીત છે વજેરે ચોકસી કરવા ગયેલા જાદવલાલ
 પણ આવ્યા તેઓ પ્રથમ મુનસફ હતા હાલમાં તેઓએ
 પેન્સન લીધું હતું પરંતુ ન્યાયસીંદજીના વિશ્વાસુ હોવાથી
 તેની ખાત્રી કરવા પોતે ગયા હતા તેઓને બીજું કાંઈ મા
 જુસ નહિ મળતાં એક કાગળ બાંહેધો સીરનામા વગરનો
 મુન્દાની જગ્યેએથી હાથમાં આવ્યો અર્થાત તે કાગળ દુ

ઇસીંહ અથવા માનસીંહ કોની પાસેથી મળ્યો તે નહીં થયું
 નહિ. ઇસીંહ તથા માનસીંહની લાસો જે વખતે ગીંચ
 સમંડી તથા સ્વાને ફાડવા માંડી તે વખતે ગળવામાંથી તે
 કાગળ નીકળ્યો હશે તે પણ સામીતી મળી આથી જાદવ
 લાલ કાગળ લઈ આવ્યા અને ન્યાયમંદીરના ટેબલ ઉપર
 મુક્યો એટલામાં વારંટ લઈ ગયેલો શીપાઈ પાડો આવ્યો
 શીપાઈને પૂછતાં મનહરલાલ મળ્યા નહિ એમ કહ્યું આથી
 જાદવલાલ જેઓ મનહરલાલના મકાન તરફથી હાજર અ
 હિ આવેલા હતા. તેઓએ મનહરલાલ બંગલેજ છે. એ
 વાતની સાબીતી આપી તેથી દોડતે ઘોડે માનસીંહ જમા
 દારને મોકલવામાં આવ્યા. તેઓ જુના તથા ન્યાયસીંહજી
 નાં વંશના હતા માનસીંહ વિશ્વાસુ તથા પોતાના વંશના
 હોવાથી કોઈપણ બાબતનું અધર વા બુદ્ધિવાળું કામ તે
 મનેજ બતાવવામાં આવતું અને તે કામ માનસીંહ ઘણી
 ખુશીથી કરતા. પોતાના કામની ન્યાયસીંહજીને સંપૂર્ણ ખા
 તરી કરી આપી હતી. વિવેક પ્રમાણીક પણ સહન શીલ
 તા. એ ગુણોથી પોતે સર્વ કોઈને ઘણા પ્રીય થઈ પડ્યા
 હતા એક વખત ધર્મસીંહજી (ન્યાયસીંહજીના પીતા) પો
 તાની પ્રજ્ઞની આબાદી વા રક્ષણાર્થે રાત્રીના બાર વાગે ન
 ય ચર્ચા જેવા વિલાસ નામમાં નીકળ્યા હતા આ વખતે
 રાત્રી અંધારી હોવાને લીધે કોઈ તેમને દેખી શકતું ન હ
 તું આ વખતે પોતાની પાસે માત્ર બંદુક સીવાય કંઈ હ
 તું નહી. પોતે ફરતા ફરતા નામનાં ઘરો વગેરે તપાસતા.
 પરમકૃપાળું પરમેશ્વરનું સ્મરણ કરતા નબમંડળના તારાઓ
 નું અવલોકન કરતા ચાલ્યા જતા હતા તેવામાં કોઈ એક

દંભી શખસ એક ધરતી આગળના ખુશા ભાગમાં બેઠો બેઠો તમાકુના બડકા કરતો હતો. આ દિવસે ત્રણ દંભી-ઓ વિલાસ નગ્રમાં આવ્યા હતા એ જણાઓ કોઈ ઠેકાણે ચોરી કરવા ગયા હતા તેઓની રાહ જોઈ આ માણસ તમાકુના ઘેનમાં ઝોકાં ખાતો હતો.

તમાકુ પીનાર દંભી ઘેનમાં બેઠવા લાગ્યો. કે આ ગામનો રાજા બહુ ઝેરી છે, અને એના રાજ્યમાં ચોરી થતી નથી ત્યારે હવે કેમ કરવું ગયેલા એ માણસોમાંથી એકે જણ પાછો આવ્યો નહીં. ત્યારે હું પણ જાઉં. એટલામાં કંઈક આભાસ દેખાયો એકદમ કપડાં પહેરી સાવધ થઈ એક તરવાર લઈ જોણી તરફ આભાસ દ્રષ્ટીગોચર થયો હતો તે તરફ જોઈથી ધસ્યો આ આભાસ ખીજા કોઈ નો મહિ પણ ધર્મસિંહજીનો પોતાનોજ હતો, ધર્મસિંહજી ગભરાયા કે આ એકાએક શું આવ્યું અને એકાએક ગોળી પણ કેમ મુકાય હમેશાં ધર્મસિંહ માણસો સારાસારનો વિચાર કરવા સમજવા જરા વાર થોભે છે, પણ દંભીકો પાખીઓ હુમ્મ્યાઓ લેશ માત્ર પણ ડર વગર નીચા કામમાં પ્રવર્તે થાય છે. દ્રષ્ટાંત તરીકે એક પરાપકારી રૂપી દુનીયાંનું બહુ કરવાની ઇચ્છાએ યાત્રાઓ કરતા દરેક જગ્યાએ યોગ્ય અયોગ્ય તપાસ કરતા દુખીયાઓનું દુઃખ નિવારતા સાક્ષાત્ત્રીહરીના બક્ત પોતે કાશીપુરી જેવા તિર્થસ્થળ (મનસાપુર) માં આવી પહોંચ્યા, ત્યાં આગળ એક સ્ત્રી પોતાના પતી તથા પુત્રનું શબ પોતાના ખોળામાં લઈ રૂદ ન કર્યા કરતી હતી રૂપી તે સ્થળે જઈ રડનાર સ્ત્રીને વ્રતાંત પુછવા લાગ્યા, રડનારી સ્ત્રી જેનું નામ વિમળા હતું તે

પોતાનું વૃતાંત રૂપી પ્રયે કહેવા લાગો.

વિમળા—રૂપીજી મહારાજ મારૂ વૃતાંત બાલુવાથી આપ ને શું જાણ થશે મારું અત્યંત પતી પુત્ર વિયોગનું દુખ આપનાથી શી રીતે મુક્ત થશે માટે કૃપા કરીને આપ આપના મુકામ બાણી પધારો પતી પુત્ર વિયોગથી હું જીવવાની નથી હું મારો દેહ ત્યાગ કરીશ.

રૂપી—દીકરી એમ કદી બનેજ નહિ. મને તું તાર અથ ઇતી વૃતાંત કહે જેથી હરી કૃપાથી તેનું સમાધાન થશે પછી વિમળા પોતાનું વૃતાંત કહેવા માંડી. મહારાજ દુષ્ટ પાપીઓ સારાસારનો વિચાર નહિ કરતાં સત્ય અસત્ય ન જ્ઞેતાં ધર્મ અધર્મ ન પિછાણતાં અન્યાય કરવા તત્પર થઈ જ્ઞેષ્ઠમમાં પડી બોમનું બુર કરે છે. તેવી રીતે મ્હારે પશુ થયું છે.

હું તથા મારો પતી આ પુત્ર સાથે એક પર્યુકુટીકામાં રહેતાં હતાં. મારા પતી પુષ્પ લેવા માટે જ્વેડેતા બાગમાં ગયા હતા હું તથા પુત્ર બન્ને દેવપુજનના વિધીમાં સામગ્રી તૈયાર કરતાં હતાં કારણ કે તે દિવસે હરી દર્શન થવાનું હતું. આ શુભ પ્રસંગને લીધે અમે આનંદમાં હતાં. તેવામાં એકાએક ઘડાઝો સાંભળવામાં આવ્યો હું તથા મારો પુત્ર બન્ને ચોકચાં બન્ને જણ ઉતાવળાં ઉતાવળાં જ્યાંએ છે તેણામાં એક દુષ્ટ વિકાળ પારંધી એક હરણની પછવાડે પડેલા તે હરણ ઉપર બંદુકનો અવાજ કરી ઉભેલા હરણના નસીબે મારા પતી જે આસ્રત્રક્ષતી પાસેથી દુર્ગા પુરુષાદી લેતા હતા, ત્યાંજ તે ભરાઈ ગયું. માડ આંધે ભરાઈ જવાથી બંદુકનો અવાજ ખાત્રી ગયો પરંતુ

આથી દુષ્ટ પાંચી ન ધરાતાં ફરી જીજ્ઞે બહાર કરવા ધ-
સ્યો પરંતુ ચ્હારા પતીએ તેને રોક્યો. આથી દુષ્ટ પાંચી
એ ક્રોધે બરાઘ. મારા સ્વામીનું માથું કાપી નાંખ્યું. તેથી
હું તથા મારો પુત્ર એકાએક રડતાં બરાણ પાડતાં આક્રંદ
કરતાં પાપી તરફ ધસ્યાં પણ ચંડાળે મારા રૂપથી મોહીત
થઇ મારા પુત્રને પણ મારી નાંખ્યો હથિઆર ફેંકી દઇ
દુષ્ટ પાપી અધમ ચંડાળ પ્રાણી મારી પાસે આવ્યો. આ-
થી હું બેભાન થઇ પડી થોડીકવારે મને શુદ્ધી આવી ત્યા
રે તે દુષ્ટ મારી પાસે બેઠો હોતો હું તે ચંડાળના સામું
ન જોતાં વચનના વિશ્વસ્ય પ્રહાર કરવા લાગી. બેદાટ રડ-
વા લાગી હૃદય કહ્યું ન કરવા માંડ્યું. મોંહું છુટી ગયું.
આ રીતનો મારો વિલાપ સાંભળી બાગવાન જોકેયે મનેકો
હોતો તે દોડ્યો આવ્યો. તેને જોઇ બધા પામેકો ખુની દુષ્ટ
કસાઇ નહિ. અને જોત જોતામાં દ્રષ્ટી વિમુખ થયો. બાગ
વાને મને બેન કહી આસના વાસના કરી. અહિ નિર્બચ
રહો. કહી અહિથી થોડી વાર થયાં ગયો. એટલામાં આપ
આવી પહોંચ્યા હવે મને આત્મવાત કરવા દો કે હાં તો
મારા પતી તથા પુત્રને સજીવન કરો એમ કહી હુસકે હુ-
સકે રડ્યા માંડ્યું એટલામાં બાગવાન પણ રૂપીને શોધતો
બાળ મળવાથી અત્રે પાછો આવ્યો.

વાચકો પ્રભુ કિર્તનનો મદિમા કહી નિશ્ચય જતો ન-
થી. પ્રભુ કિર્તન કરનાર જનો દુઃખી થાય છે પણ સત્ય
બંકતી તથા રોકને લીધે. દુઃખ મુક્ત થઇ અત્યે સત્યપુર
જે સ્વર્ગ તેને વિષે ગતી કરે છે.

રૂપીએ વિમળાના પતી તથા પુત્રનું મુઠું જોડે લાવી

અંજલી ભરી પાણી છાંટયું આથી બન્ને જણુ બેઠા થયા અને રૂપીને સાટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કરી હાથ જોડી સન્મુખ ઉભા રહ્યા આથી વિમળાના હર્ષનો પાર રહ્યો નહિ. રૂપીએ દુષ્ટ પાર્થી ને બાગવાનને જોધ નાહો હતો તે ઠેસ આવવાથી એકાએક પડી મરણુ વશ થયો હતો. તેના મુ-
 ઉદાને વિમળાના આગ્રહથી સજીવન કર્યો અને બોધ દધ દુસ્કૃતથી મુક્ત કર્યા. આથી સરવે આનંદ યુક્ત દિવસ નિર્ગમન કરવા લાગ્યાં. હમેશાં સારા માણુસો વિમળા પેડે સારાંજ કરી ખુશી થાય છે. પરંતુ પાર્થી જેવા અધમ નરો સારાસારનો વિચાર ન કરતાં અન્યાયને મારજે ધસડા ધા સજ્જનોના દયા પાત્ર બને છે તેમ સજ્જનો દયાથી છોડી પાણુ દે છે, તેવીજ રીતે ધર્મસિંહજી સારાસારનો વિ-
 ચાર કરવા રહ્યા તેટલામાં દુષ્ટ તલવારનો ધા કર્યો. પરંતુ તે ધા હજારોનું પાલન કરનાર સત્યવાહી રાજા ઉપર નહિ પડવા દેતાં એકાએક એક માણુસે આવી પોતાની ઢાલ ઉપર ઝીલી લીધો દંભીને બીજે ઝટકો નાંખતા અગાઉ આ વેલા ન્યાયી નૃપતા રક્ષકે એવો તો સખત ધા કર્યો કે જ મજો હાથ જુદો પડ્યો બીજે ધા કરવા જતાં ધર્મસિંહ-
 જીએ હાં હાં ન મારો એ ઉચ્ચાર કરવાથી આવેલો ધુરો માણુસ શાન્ત થયો પેલા હાથ કપાએલા દંભીને ધની ન હી આવવા કહી રાજ્યની હદ પાર કાઢી મુક્યો. અને અર્ધ સમાચારથી પેલા ચોરવા મયેલા દંભીઓ પણ નાસી ગયા પછી ધર્મસિંહજીએ આ બહાદુર માણુસ કોણુ છે તેની ખાત્રી કરી ચોકસી કરતાં પોતાના કુટુંબનોજ યુવક માણુમ પડ્યો તે યુવક પેલા બે દંભીઓને ચોર જાણી પકડવા

આવતો હતો તેટલામાં આ બનાવ જોઈ એકાએક આવી
ધર્મસિંહનું રક્ષણ કર્યું. જે આ યુવકે તે ધા પોતાની ઢાલ
ઉપર ન લીધો હોત તો ધર્મસિંહજી આ સ્થળે હતા ન હો
તા થઈ જાત. પરંતુ હરિ ઇચ્છાથી યુવકે આવી પોતાના
કુટુંબી રાજાનો પ્રાણ બચાવ્યો જેથી ધર્મસિંહજીએ ખુશી
થઈ તેને સેનાધિપતીના હોદ્દા આપ્યો. અને પોતાના વિ-
શ્વાસુ તરીકે ગણી દરેક કામ સોંપવામાં આવવા લાગ્યું.
અને તેવીજ રીતે હાલ થયેલા રાજા ન્યાયસિંહજી પાસે
માનવા લાગ્યા જ્ઞાનસિંહ સેનાધિપતીના હોદ્દા ઉપર હતા.
પણ તેઓ દરેક કામ ધણા આનંદથી ઉપાડી લેતા : તેથી
આ વખતે સીપાઇનું કહેવું ખરું છે કે નહિ વગેરે જાણ-
વા તથા મનહરલાલને પકડી મંગાવવા મોકલ્યા. પકડીથી
ટેબલ ઉપરથી કાગળ લઈ ચંદ્રશંકર કારભારીને વાંચવા
આપ્યો. ચંદ્રશંકર કાગળ ઉપેડી વાંચવા લાગ્યા તેમાં નાંચે
પ્રમાણે લખેલું હતું.

વિશ્વાસુ માનસીંહ કુરસીંહ દુષ્ટસીંહ વગેરે

લી. મનહરલાલ. પત્ર તમેને વિજય સાથે મોકલ્યો
છે પણ તેને આપણી બીનાથી જાણીતો કાઢ્યો નથી માટે
વધુ ખબર કોઈપણ રીતે કોઈપણ માણસને ન જાણવા
દેતાં તારામણીને પકડી લાવવાનું કામ ધણીજ ત્વરથી
કરવું આ પત્ર મેં બીતાં બીતાં મારા સાસરાના મકાનમાં
બેસીને લખેલો છે જેથી ઉતાવળમાં સીસાપેનના અક્ષરો
બાંચી શકાય તેવા નથી માટે ધીરેથી વાંચજો આ રાજ્ય
માં આ કૃત્યને માટે મેં જે હોંનવ ધરી છે તે માત્ર તમા
રી સંપૂર્ણ મદદથી ધરી છે માટે મારા સસરા તથા ઠાકોર

વગેરે કોઈપણ ન જાણે તેમ આ કલ્પમાં કૃતેહમંદ થાઓ તારામણીએ પણ પોતાની જાહેન (સવીતાની) પક્ષ કરી એક વખત મને તિરસ્કારની દ્રષ્ટિથી કહ્યું હતું કે મારી ભક્ત જાહેનને કાઢી મુકવાથી તેનો ત્યાગ કરવાથી તેમના પિતાએ આપેલા પૈસાનો ખોટો ઉપયોગ કરવાથી ન્યાય અન્યાય ન સમજવાથી સત્ય અસત્ય ન જાણવાથી સચું જ્ઞાનું ન પીછાણવાથી દુષ્ટ કલ્પની વાંચનાઓથી નીતી માર્ગને છોડી દેવાથી પરમકૃપાળુ જગતપિતા ભક્તોના તાર ક સત્યના સાથી સંજનના રૂઢાયક તમારા ઉપર કોપાયમાન થઈ શંકટ રૂપી ખાડામાં નાંખશે પછી પરતાશો સરવે વાંચનાઓ ચુકી જશો ઘણા એક એવી રીતે પરતાયા છે પછી પરતાવું કામનું નથી કેવી રીતે કે.

એક નાનું છોકરું પોતાની મા પાસે દુધને રોટલો મા ગળા લાગ્યું ત્યારે મા બિચારી ગભરાઈ કારણ કે પોતાને ત્યાં હોંસ ગાય વગેરે કંઈ હતું નહિં તેમજ ગામ પણ નાનું જોથી ઘણું ઠેકાણું રખડી પણ એથી કંઈ વળ્યું નહિ ત્યારે છોકરાને ગોળ ધી ને રોટલો આપવા લાગી. પરંતુ તે ન લેતાં સતવા લાગ્યું વાસણ ફાટવા લાગ્યું આ રીતે ધમશાન મચાવી માતાને બિચારીને બહુ દુઃખ આપવા લાગ્યું માતાએ ઘણા એક કાલાવાલા કરી ગોળ ધી રોટલામાં પુષ્કળ આપી પાસે મૂક્યો પણ તે ન ખાધો અને વધુ વધુ રડવા લાગ્યું આથી માએ કંટાળી એક કોડી અનાજ ભરવાની હતી તેમાં મુઠ્ઠી દીધું અને કોડી આંથે ઉભી રહી આથી છોકરાના ભયનો પાર રહ્યો નહી અને દુધને રોટલો જુસી જઈ જહાર ફાટ શબ્દો બોલવા લાગ્યું

માટે પિના અપરાધે બાળઓને દુખી કરનાર નરો જોખમ આવેથી પરતાય છે પણ પાછળ પરતાવું શું અર્થનું માટે સમજે અને પરમકૃપાળું પરમાત્મા શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનનું સ્મરણ કરવા ઉત્સુક બનો સધળું જતું રહેશે અને સત્ય શ્રી હરીનું નામ તેજ અક્ષય છે માટે હૃદયમાં ચાહી સદ્ કર્મની ઇચ્છા કરે. આ પ્રમાણે તારામણીએ કહ્યું હતું માટે તેને છેતરીને પકડી લાવવી તે તમારા હાથમાં છે તમારા આવેથી યોગ્ય ઇનામ આપીશ એજ.

લી૦ પોતે.

આ કાગળ વાંચતાં સર્વ જણનાં હૃદયમાં જુસ્સો ભરાઈ આવ્યો પરંતુ સધળાઓ ઠાકોર સુધી કારભારી સામુ જોઈ રહ્યા પણ કારભારીએ જરાપણ પક્ષપાત ન કરતાં જણાવ્યું કે અદત્ત ઇનસારી રાજ્યમાં અદત્ત ઇનસારજ થવો જોઈએ મારી સદગુણી સવીતા બેન મારા આશ્રમે તેની માતૃશ્રી પાસે રહી પ્રભુ ભક્તો કરશે તેમાં કંઈ ખોટું નથી પરંતુ એવા અધર્મી પાપીઓને સજ્જ અવસ્ય થતીજ જોઈએ. કુળને લાંઠન લગાડનારો પુત્ર યા જમાઈ ન હોય તેમ ઘણું સાફ સવીતાની મને સંપૂર્ણ ખાતરી છે કે તે પ્રભુ ભક્તી કરી સંતોષથી પોતાના સંકટ મય દિવસો શુભરશે. ઠાકોર સાહેબ એ વિષે બિન્નકુલ ન મુંઝાતાં ઇનસાફની રાહ મારા જમાત્ર મનહરલાલને યોગ્ય શિક્ષાએ પહોંચાડો તેથી હું ધણેજ ખુશી થઈશ. અને આ ન્યાયી રાજ્યને માટે શ્રીહરીને પ્રાર્થના કર્યા કરીશ.

પરંતુ આ વાક્યોથી નટવરલાલ વકીલ સુધી પણ ના ઉમેદ થયા કારણ કે તેણે તો ગમે તે ક્યું પણ અંદર અંદર

જેવા ભક્તરાજની સદ્ગુણી પુત્રીના પતીને શીક્ષા કરવી
 યોગ્ય લાગી નહી. પણ ભક્તરાજ તરીકે ગણાતા ચંદ્રશંક
 ર કારભારી તે વાત કદી માન્ય નજ રાખે. માટે મનહર
 લાલના હસ્તાક્ષરના કાગળનેજ શાક્ષી રૂપ ગણી ન્યાયી
 રાજ્યમાં અધર્મીને સજા ન થાય તો અધર્મીઓ ન ડરતાં
 દુસ્કૃતનો વધારો કરે એમ ધારી તારામણીના હરણ માટે
 પાપી મનહરલાલને જન્મ સજા તથા હીરામણીના ખુનને
 માટે કુરસિંહને શંસીનો હુકમ કર્યો. દુનીયાનું ખુફ કરનાર
 અધર્મનું સેવન કરનાર નિરદોષીને ફસાવનાર અખળાઓને
 સતાવનાર પરધનનું હઝાર કરનાર દુષ્ટ પાપી હુમ્મ્યા ચોર
 ઘાતકી તેમજ ખુની કુરસિંહને શંસી દીધો. એવી રીતે
 ખહારવટિયા ચોરો દુષ્ટસિંહ માનસિંહ તથા કુન્સિંહ વગે
 રેનો અંત આવ્યો અને પુરવારીઓ ચંદ્રશંકરનો જનમાત્ર
 પ્રત્યે અદલ ઇનસાફ તથા કુરસિંહને શંસી દેવાઈ નિહાળી
 મનમાં ઇનસાફી રાજ્ય તથા ન્યાયી રાજા તથા ન્યાયી ક-
 ચેરી મંડળનું સ્મરણ કરતા પોત પોતાના ગ્રહ તરફ રવા
 ના થયા.

શ્રી હરી.

પ્રકરણ ૭ મું.

સતી સચીતાનો મનહરલાલને બોધક વિનંતી

દુર્ગુણી તે પણ સદા સુધરે સત સંગે,

સતસંગે દુર્ગુણ જાય સૂખ વધે અંગે.

રાગ છોડો છોડો છબીલા—એ રાહ.

તારામણી—(મનહરલાલના એકાંત હોલમાં)

શાણી સ્વામી સુધારે એથી આનંદ મહારે

હવે છોડો શ્રી જગદાધાર

સુધારે

તમે સેવકતા સુખદાર, કીજે વહાલા અખગાની

વહાર—હવે

સાખી

સત્ય શિયળની ટેકથી કેક જિગારી નાર

અહલયા તારા દ્રોપદી સિતા તણી કરિ વહાર

કરે ભક્તિ તેના ભય વામ સત્ય ચાહે તેના સુખધામ

મારી સ્હાયે કરો ધનશ્યામ

શાણી

સવીતા કહે પ્યારા પતી પુજ્ય પિતાજીનો આ અમુ
લ્ય બોધ પણ કુટીલ સુંદરલાલનું કદણ હૃદય ખીગળાવવા
શક્તી માન થયો નહી નજ થાય દુષ્ટ મિત્રોની વિકારી સે
બતીએની કુસંગતથી વજર સમાન થયેલું અસંતોષી હ
દય સદ્ગુણી આત્મારામ જેવા નમ્ર અને વૃદ્ધ પિતાશ્રીના
અમૃત જેવાં વચનોથી શાન્ત થયું નહિ નજ થાય પ્યારા
વાચકો દૂષ્ટનો સંગ કરનાર કુસંગી હમેશાં કુસંગમાંજ ર
ખ્યા કરે. ખરેખર દુર્યોધનને શોધ કરતાં સત્યવાદી નજ
મળે કારણ પોતાના જેવું સર્વ કોઈ દ્રષ્ટે પડે છે તેમજ ધ
ર્મરાખને અસત્યવાદી એવો કોઈપણ નજ લાગે કેમ જે પો
તે સત્યવાદી છે તેવીજ રીતે અધર્મી હૃદયને સર્વત્ર અધ
ર્મજ અધર્મ લાગે આ સુંદરલાલને પણ કોઈ એક દ્રષ્ટે મ
લતુંજ નથી. તેણે પોતાના પિતાનો અનાદર કયો અને ક
ણ કે તમેપણ સધળા તેવાજ છો ત્યારે વૃદ્ધ પિતાશ્રીએ
બોધ દેવો પડ્યો મુક્યો પોતે જાણ્યું કે આ પુત્ર આપણું
કહ્યું માનવાનો નથી. અહો જે પિતા એ બાક્યા વસ્થામાં

અનેક આપડ ઉપચારો કરવામાં ઘણી પ્રકારનાં સંકટ વેઠવામાં બાકી રાખી નહોતી જે પિતાએ અનેક વિટંબનાઓ પ્રવર્તે થઈ એકના એક પુત્રને ઉછેરી પાલણુ કરી લક્ષાધી પત્ની કરવા ઇચ્છા કરી હતી જે પિતાએ બણાવી ગણાવી બુદ્ધિશાળી કરવા સદ્ગુણમાં પ્રેરવા સુનીતીમાં જોડાવા અજ્ઞાનતાને છોડાવા કુસંગતને તોડાવા ઇચ્છા કરી હતી જે પિતાએ પુત્ર વાતસલ્યમાં કમી ન રાખતાં પાણી માં જે ત્યાં દુધ આણી આપતાં. અનેક ઇચ્છાઓ પુની પાડતાં બચાવતાં સાચવતાં પાણી પાત્રી કરી નહોતી જે પિતાએ પુત્ર જન્મ વખતે અનેક પ્રકારનાં દાન પુન્યાદિકમાં પૈસો ખર્ચવામાં આનંદ આચ્છવ કરવામાં રતેલી મંડળને સંતુષ્ટ કરવામાં બાકી રાખી નહોતી જે પિતાએ પોતાનો પુત્ર મોટો થઈ અજ્ઞા પ્રમાણે વરતે એવી પ્રેરણા કરવામાં કુલીન કુળની કન્યા પરણાવી સુખી કરવામાં પુત્ર મોટો શાણો સદ્ગુણી બક્તીવાળો થઈ વ્રદ્વપણે સેવા કરે એવી કાળજી કરવામાં ઇચ્છા કરી હતી જે માતાએ નવ માસ પર્યંત ઉદરમાં રાખી અનેક પ્રકારનાં સંકટો વેઠી જન્મ આપી જીવાડવામાં અનેક વિપત્તિઓ વહેરી લાંધી હતી જે માતાએ ખાઈ ખાડું ત્યાગ કરી. સુખ આપવામાં સુખ વસ્ત્રોતું આચ્છાદન કરી બીની પથારીમાં પોને સુવામાં સંતોષ માનવામાં સંપૂર્ણ વાતસલ્યથી ગણે ગણી રમાડવામાં બહુ બહુ રીતે લાઝન પાલન કરવામાં ગાંડુ ઘેલું બોલી રાજ રાખવામાં કલાધેત્રા બોલો પણ સારા માનવામાં વૃત્તિ કરી હતી જે માતાએ રૂડા પ્રકારની સંતતીનો લાભ સેવા જેમાં પોતાના પુત્રની વૃત્તિઓ દોરાય તેવી વ-

સ્તુઓ મુખ આગળ ધરવામાં અજ્ઞાનતાનો નાશ થાય તે-
 વી ગાંડાધેત્રી વાતો કરવામાં જીલ્લું વચ્ચે પહેરી પોતાના
 પુત્રનું મળમુત્ર સેવન કરવામાં પુત્ર મોટો થઈ વદ્ધાવસ્થામાં
 મુખ આપશે એવી ઇચ્છા કરી સંતોષ માનવામાં ઇચ્છા
 કરી હતી તેજ માતા તથા તેજ પિતાથી અત્યારે સુદર
 લાક્ષણા દુષ્ટ વચ્ચેનોથી દિવસુદ બની દિવાનાની માફક જોઈ
 રહી અરસપરસ એકમેક સામું નિહાળી શું બને છે તેનું
 બાત બુદ્ધિમાં જે માતા પિતા પુત્રનાં બાળપણનાં કાલાંધેત્રી
 વાક્યોથી આનંદની સરીતાના પુરમાં તણાતાં હતાં જે મા-
 તા પિતા પુત્ર વાતસલ્યમાં આનંદ હૃદયમાં બ્રમણ કરતાં
 હતાં જે માતા પિતા કોઈ તરફથી આશ્વત ન આવે એવી
 સંભાળ રાખતાં તેજ માતા પિતા પુત્રના વચન પ્રકારથી
 ઉચ્છેદ રૂતુની જગ વગરની માછલીની પેઠે સંકટસરમાં ત-
 રફવા લાગ્યાં, અને થોડા દિવસમાં પરમ કૃપાળુ પિતાનું
 સ્મરણ કરતાં આશાની જંજાળમય દુનિયાનો ત્યાગ કરી
 ગયાં. આ બનાવથી સુદરલાક્ષની સદગુણી પત્ની ગુણસુંદ-
 રીનું હૃદય અત્યંત ખિન્ન થયું. સાચું સસરાનું અતુલ્ય
 વાતસલ્ય તેના અંતઃકરણમાં ઉભરાઈ આવવા લાગ્યું અને
 તેનું શરીર દિવસે દિવસે કૃષ્ટ થવા લાગ્યું. અહોનિશ સામું
 સસરાની સેવામાં તત્પર રહેનારી કુનીન કાન્તાને તેઓનો
 મરણ રૂપ વિયોગ દુઃખકર થઈ પડ્યો, અને તેના બ્રમણ
 થી બુદ્ધી બુદ્ધી બમવા લાગી. નિશ્ચિત પ્રભુ બહતીમાંજ
 પ્રવર્તે ગ્રહ. આ સંસાર નાશવંત છે એમ ગણી સાચું સ-
 સરાનું સ્મરણ કરતી પતી સેવામાં સાનિધ્ય થઈ મનને
 બોધ દેવા લાગી. અને અહરનીશ દિવસમાં દશ વખત

નિચેની લીટીઓ સ્મરણ કરવા લાગી.

રાગ—નથી જગતમાં.

ધન્ય જગત કરતાર, રમી તેં રચના અપરંપાર
 સુખદુઃખ સરવે દાર વિમૂ તેં ધર્યા સદ્યો મોઝાર
 જે કુખથી મુજ સ્વામી જાયા તે મમ પ્રિયની માત
 ન દોહું સમ તનનું તાત પુત્રને કાજે પાડી જાત
 ધિક્ક હું તેહ પુત્રની નાર કરી નહિ શકી સુધા બરથાર
 હવે કરો મમ બહાર પતી મુજ તથી મતિ કરિ સાર

—ધન્ય

આ વાક્યો સુંદરલાલના કાને કવચીત પડતાં પણ તે
 થી તેને જરા પણ અસર થતી નહિ તેમજ માતૃ પિતાતૃ
 મરણ પણ દુઃખકર લાગ્યું નહિ કારણ કે જેને માતા પિતા
 ઉપર સ્નેહ હોય તે દુષ્કૃતમાં માઆપની મરણ વિરુદ્ધ કેમ
 દોરાય જે પુત્રને માતા પિતા ઉપર જરા પણ પ્રેમની લા
 ગણી હોય તે પુત્ર માઆપની આજ્ઞાતૃ ઉલ્લંઘન કરવામાં કે
 મ પ્રવર્ત થાય બેશક સદગુણી પુત્ર તેમ નજ કરે પણ સુ
 દરલાલ દુર્ગુણી લંપટ સોબતનો ગાહી થયેલો અવર્માચરણ
 માં ઉત્સુક થયેલો વિપય માર્ગમાં સપડાયેલો અસત્યમાં બ્ર
 મીત થયેલો મા આપના મરણથી શોકતુર જરીપણ દિલ
 ગીર ન થતાં દરેક દુષ્ટ વાંચ્છનાઓમાં સ્વેચ્છીક રીતે ધુમ
 વા લાગ્યો દરરોજ અધર્મ વૃત્તિઓમાંજ ઉતસાહી થવા લા
 ગ્યો અને સ્વછંદી પણે વર્તવા લાગ્યો.

દુષ્ટ સુંદરલાલ સદગુણી ગુણસુંદરીને જરા પણ સુખ
 આપતો નહિ પણ સદગુણી સ્ત્રી ગુણસુંદરી પોતાના પતી
 ની સેવા કરવામાં તેમની આજ્ઞા માનવામાં જરા પણ પા-

છી પાતી ન કરતી તે તો પોતાના પતીને ન સાંભળતાં
હતાં પણ સદગુણી વાર્તાઓ સંભળાવ્યા કરતી આપ્પા દિ
વસની એક મીનીટ પણ પતી સેવા વિના વ્યર્થ યુમાવતી
નહિ તે હમેશાં એમ સમજતી કે પતી સેવા તે પ્રભુ સેવા
ખરોખર છે અને તેની જોડે પ્રભુ બકતી કરવી તેમાં અ-
ત્યંત પુન્ય સમજતી સમજેજ સતી સચીતા આ પ્રકારનું
સરસ દ્રષ્ટાંત દઇ હમેશાં પતીની સેવા ઉઠાવતી પતી તરફ
થી પડતું કસ્ટ સહન કરતી પણ નિરંતર ધ્યાન પતી બ-
કતી ને પ્રભુ બકતીમાંજ રાખ્યા કરતી તેને પોતાની સદ-
ગુણી માતાએ ખાલ્યાવસ્થામાં એક દ્રષ્ટાંત દીધું હતું તેથી
પતી સેવા કરવામાં જરા પણ ચુકતો નહોતી. એક વખત
પોતે પોતને ઘેર શ્રી વિશ્ણુ ભગવાનનું પુજન કરતી હતી
તેવામાં એકદમ પતીએ આજ્ઞા કરી કે એ પથરાઓ ફેંકી
દે અને મને બાંડી સળગાવી આપ આ વખતે સચીતા
જરા પણ ટીલ કર્યા વગર ઉઠી પણ મનહરલાલનો મિત્ર
વિજય આવવાથી તેણે સળગાવી આપી દુસ્ત મનહરલાલે
ક્રોધાયમાન થઇ વિશ્ણુ ભગવાનને ફેંકી દીધા. આથી સ-
ચીતાના દીલને જે દુઃખ થયું તેનું વર્ણન કરવું અશક્ય
છે પણ માતૃશ્રીએ દીલેનું દ્રષ્ટાંત યાદ કરી ભગવાનની મ-
નોહર મુર્તિને શોધી લાવી દુઃખનું સમાધાન કર્યું. દ્રષ્ટાંત
એ હતું કે કાંઈ એક રૂપીની પુત્રી હતી તેમાંની એકનું
લગ્ન કર્યું હતું અને એક કુમારિકા રહી હતી, પરણેલી
હતી તે હમેશાં પતીની સેવામાંજ તત્પર રહી પ્રભુ બકતી
કરતી અને કુમારિકા પુત્રી રૂપીઓની સાથે મહા અરણ્ય-
માં પશુકુટી બાંધી તપશ્ચર્યા કરવા માંડી કેટલાંએક વર્ષોનાં

વળી વિતી ગયાં તેવામાં એકાએક પર્યુકુટીએ અગ્ની પ્રતે-
 શથી બગવા માંડી. આ વખતે એક રૂપી કરતાં કરતા
 એક કૂપ કાર પાણી પીવા માટે ગયા ત્યાં જઈ એક તુ-
 બ્બી પાત્ર પેતતી પાસે હતું તે અંદર પાસ્યું, તુધાતુર થ-
 એલા રૂપી જેતું પાણીનું પાત્ર બહાર આવ્યું તેમાં એકકમ
 કૂપ કીનારે ઘસ ડાપરથી એક બગત્રીએ અમાર કરો તે
 અમાર તુબ્બી પાત્રમાં પાત્ર તપસ્વી રૂપીએ ક્રોધનો નગર
 કરતાં બગત્રી તરફ હતી નીચે પડી, રૂપી શીઘ્ર જગ ખેંચી
 પી કુવા શમનારે નમ્રમાં ચાલ્યા બોલારનો વખત થવાથી
 પતી સેવામાં દિવસ નિર્ગમન કરતારી રૂપી પુત્રીને ઘડે ગ-
 વા આ વખતે પતી પારાયણ રૂપી પુત્રી ગાય દોતી હતી
 તે ગાય દોતી હતી અને રૂપીને અવકાર આપી સદી કિ
 પર બેસાડ્યા. રૂપી કુવાથી વ્યસ્ત થયેલા તેમણે બેઠા-
 ની ઇચ્છા કરી, રૂપી પુત્રી ઘડમાં જઈ આવેલા રૂપીને જ
 નવાનું આપતાં પોતાના પતીએ જમવા માગ્યું જેવા જ-
 માણું બંધ રાખી બન્ને માટે નવુંજ રાંધવું હતી ન થાવું.
 થોડોક સેવ પડી હતી તે રાંધી જરાક વારમાં પોતાના પ-
 તાને આપી બાકીના આવેલા રૂપીને આપવા ગઈ, રૂપી
 કુધાતુર થયેલા વાર થયેલી જોઈ ક્રોધાતુર થવા ખાવાનું
 આપતાં આપતાં પોતાના કુમારિકા બહેનનો પર્યુકુટી રૂપી-
 એનો પર્યુકુટીએ બી જવાથી બગવા વખત આવી ત્યાં
 ર પોતે ખાવાનું આપવા પડેલાં દુધના ધારા પોતાના ઘડ
 આસપાસ કરી દીધી ત્યારે રૂપીએ ક્રોધાતુર થઈ કારણ પુ-
 છવું. પતી પારાયણ રૂપી પુત્રીએ દુધનો ધારા કરવાનું કા-
 રણ કહ્યું.

મારી કુમારિકા તપસ્વી બેનની પર્યુક્ટી નથક રૂપી-
ઓની પર્યુક્ટીઓ સગમી ગઈ તેથી મારી બેનની પર્યુક્ટી
લાગી ન જાય તેટલા માટે મેં દુધ ધારા કરી.

વળી તમે મારા ઉપર ક્રોધ કરો તેથી હું બગલી પડે
તકરવી પડવાની નહિ આથી રૂપી શાન્ત થઈ હૃદયમાં વિ-
ચારવા લાગ્યા કે આ તો ત્રિકાળ જ્ઞાની છે પરંતુ તેની
ખાત્રી કરવી જોઈએ એ વિચારથી બોજાત કની નિકળી
આવ્યા, રૂપીઓની પર્યુક્ટીઓ જે કેટલાએક કોસને અંત
રે હતી ત્યાં ગયા તો ત્યાં એક પર્યુક્ટી સિવાય સવળી
સગમી ગઈ હતી, ત્યારે રૂપીએ પૂછ્યું કે હે પુત્રી તમારી
પર્યુક્ટી શી રીતે સગમ્યા વગર રહી ત્યારે કુમારિકાએ ક-
હ્યું કે તપબળે ત્યારે રૂપીએ કહ્યું કે તમારા તપ બળથી
નહિ પણ તમારી બેનની દુધ ધારાગીજ રહી છે. આથી
બહેન પ્રત્યેની રૂપીની વાત કુમારિકાને ખત્રી લાગી નહીં
જેથી ત્યાંથી નીકળી પેતાની પરજોડી બહેન પાસે આવી
બાબત પૂછતાં ખાત્રી થઈ ત્યારે કુમારિકાએ પૂછ્યું કે મા-
રા તપ બળ કરતાં તેં એવું શું સદ કાર્ય કર્યું ત્યારે બહે-
ને જવાબ દીધો કે પતી બકતી તેનાથી બીજી શું સદ કાર્ય
છે, પતી બકતી એટલે પતીની સેવા તેના કરતાં તપ બળ
પણ જોડું છે કહ્યું છે કે.

એકમ ધર્મ એક વૃત નેમા,

દાય બચન મન પતિ પદ પ્રેમા.

(તુલસીકૃત રામાયનમ્)

અર્થાત સ્ત્રીએને પતીવ્રત એજ વૃત એજ ધર્મ અને
એજ નિયમ છે કે તન મન વચન સી પતી ચર્ચુમાં સંપૂર્ણ

પ્રીતી રાખવી.

માટે સંસારમાં રહી સદા કર્મ કરી પતીની સેવા કરવી એજ મનુષ્યા દેહનું સાધન છે. તો બેન તું પણ લગ્ન કરી સ્વામીની સેવા ઉઠાવ જેથી તરૂં શ્રેય થઈ સ્વર્ગનું સુખ ભોગવવા બાબતમાં થઈશ. આને પ્રભુ પૂજન કરી રાતના ચાર વાગે નાહિયોઈ દરવાજે જઈ ઉભી રહે. દરવાજે ઉઘડતાં જે પુરૂષ પહેલો આવે તેને ઘેર લાવી તેની જોડે લગ્ન કરી તેની સેવા ઉઠાવી પ્રભુ બકતીમાં પ્રવર્તેલા કુમારિકા બહેન પોતાની બહેનના કહેવા મુજબ પ્રભુ પૂજન કરી રાતના ચાર વાગે દરવાજે જઈ ઉભી દરવાજે ઉઘડતાં પ્રથમજ એક લૂણે અપંગ રોગીસ્ટ પુરૂષ નજરે આવ્યો, તેને વરમાળ (પુષ્પનો હાર) ન નાંખતાં પાછી ચાલી ગઈ પોતાના નસીબમાં આવે રોગી પતી લખેલો છે તે તેને ખબર નહોતી પરંતુ ઘેર જતાં તેની બહેને કહ્યું કે રોગીસ્ટ જોઈ પાછી આવી ત્યારે કુમારિકા બહેન શરમાઈ જઈ પોતાની બહેનનું ત્રિકાગ્ર જ્ઞાન જોઈ બીજે દીવસે રાત્રીના ચાર વાગે દરવાજે જઈ ઉભી જેથી તે દીવસે પણ તેજ પુરૂષ પ્રથમ આવ્યો તેને પુષ્પનો હાર ચઢાવી પતી માની ખભે ઉઠાવી ગ્રહે લઈ જઈ સંપૂર્ણ રીતે પ્રભુ સેવા સમાન પતી સેવા ઉઠાવવા લાગી એક વખત દરબારમાં વારાંગનાનું નૃત્ય થતું હતું ત્યારે ત્યાં આગળ સંપૂર્ણ માણસો બેમાં ચયેલાં હતાં. એથી તેના અપંગ પતીએ પણ ત્યાં જવા ઇચ્છા કરી. સાધવી સ્ત્રીએ તે કમુલ કર્યું, અને એક કરડિયામાં બેસાડી મુસ્તકે ચઢાવી દરબારમાં જવા ચાલી નીકળી સદગુણી પતી પારાયણ સ્ત્રીઓ.

પતીના ગમે તેવા વાસ્તવને પણ માન આપી ફરજ બજાવ
 વામાં સુકતી નથી સતી સ્ત્રીઓ પતીની ગમે તેવી વર્તણૂં
 કથી કંટાળતાં અહોનીશ સેવા ઉઠાવવા સુકતી નથી, પતી
 વૃતા સ્ત્રીઓ પતીના અયોગ્ય શબ્દો પણ યોગ્ય ગણી સદ
 બોધ રૂપી સુધારાનું ખાન કરાવી સુધારવા સુકતી નથી,
 સદ્યુષ્ઠી પ્રમાણીક મહિલાઓ પતીની મરજીને આધીન થઈ
 સન્માર્ગમાં ચાલવા સુકતી નથી, તેમ આ રૂપી પુત્રી પણ
 પોતાના અપંગ પતીનો કરંડિયો ઉપાડી દરબારમાં જ્યાં ત
 ત્થ થતું હતું ત્યાં આગળ ગઈ ક્યાંઈ પણ ઉભા રહેવાની
 જગ્યા નથી તો બેસવા તો ક્યાંથી મળે. એમ કરતાં એક
 ઠેકાણે જ્યાં દેખાય તેવું હતું ત્યાં મેદાનમાં યોગ્ય માર્ગ-
 માં જઈ ઉભી રહી એક બે કલાક ઉભી રહી તેટલામાં
 વરસાદે અંધારું કર્યું વિદ્યુસ્ફલતા ચમકવા લાગી. ધન મંડળ
 માં ગડમણટ શરૂ થયો વરસાદ પુરું બનેજથી વરસવા લા-
 ગ્યો, પાણી વહેવા લાગ્યું કયે ઠેકાણે જવું કોને કહેવું
 કોનો આશ્રય લેવો એમ વિચાર કરતી એક પ્રજા ઉપર સ
 ત્થ ટેક રાખી રૂપી પુત્રી પતીનો કરંડિયો માથે લઈ તેજ
 ઠેકાણે ઉભી રહી. ઇશ્વર કૃપાથી તેના ઉપર વરસાદનો છાં
 ટો પણ પડ્યો નહિ એજ ખરી પતીની સેવાનો પ્રભાવ
 પોતે સમજી થોડીકવારે ઇંદ્ર મહારાજને પણ શીકર થઈ કે
 આ સતીની પતી સેવાથી ઇંદ્રાસન ડોલવા લાગ્યું. માટે
 તેને મોક્ષ પદ આપવું એ ઇચ્છાથી પોતાના દુતોને તેડવા
 મોકલ્યા. દુતોનાં વાક્ય સાંભળી સતીએ પતીની આજ્ઞા
 માગી પતીએ તેનો તથા દુતોનો તિરસ્કાર કર્યો ત્યારે દુતો
 પાછા ગયા. ઇંદ્ર મહારાજે કહ્યું બન્નેને લઈ આવો દુતો

ફરી આબ્યા અને કહ્યું કે તમારા પતીને લઈ આસો તો પણ પતીએ ના પાડી છેવટે ને આખા નશ્તને લઈ મોક્ષને વિષે ગયાં, સતી સચીતા આ દ્રષ્ટાંતને યાદ કરતી પોતાના પતીની સેવા કરવા ખરી પ્રીતીથી તત્પર રહેતી.

હવે સુંદરલાલ પોતાની સદગુણી સ્ત્રીનું કહેવું ન માનતાં રાત્રીએ દરરોજ આઠ વાગેથી બાર વાગ્યા સુધી ગુણીકાને ઘેર રહેવા લાગ્યો. પાશાક ઝોઝામાં ઝોઝો સો રૂપીઆ ઉપરનો પહેરતો જ્યારે તે બહાર ફરવા જતો ત્યારે દરેક માણસો તેનાથી દુર રહેતા તેને અધીકારી ધારી છેટે જતા, શેના અધીકારી નર્દના અધીકારી તેમને જોઈ સર્વે દોષ સજ્જનો પાસે ન આવતા નજ આવે દુર્ગુણીને જોઈ સદગુણી પાસે નજ આવે દુર્ગુણીની મિત્રતા દુર્ગુણીજ કરે છે જુદાં જે દુર્ગુણી તે દુર્ગુણીની પાસે જન્ય કારણ કે જુદા વેપ ધારી શેભાવવા માટે અનેક પ્રકારના ડોંગ કરે પરંતુ સાચા જનોને તેવું કશું કરવું પડતું નથી. કહ્યું છે કે એક પત્નીવ્રત વાળા પુરુષને તથા શીયળવતી પત્નીવ્રતા સ્ત્રીને વ્રત કરવાની શી જરૂર છે જેની દંદ્રીયો વશ છે તેને ઉપવાસાદીકની શી જરૂર છે. વિદ્યા છે તેને ધનની શી જરૂર છે અર્થાત વિદ્યા વડે ધન પ્રાપ્તી થાય છે. જે માણસ સદગુણી ને શુદ્ધિવાળો છે તેને આભૂષણની શી જરૂર છે. જે પ્રભુ ભક્ત છે તેને કિર્તીની શી જરૂર છે કારણ કે જે કિર્તી પોતાને જોઈએ છે તે સત્ત્વ ભક્તિથી મળીજ રહે છે જ્યારે જેને દોષ પણ વસ્તુ સાચી નથી તેનેજ જુડી વસ્તુઓનો ઉપભોગ કરવો પડે છે, એક વખત સુંદરલાલ બુટ, મોઝા, પાટલુન, ખેડેરી વાસકુટ કેહ

માંહે ધરીયાળ નાંખી માથે જુલ્હા સાર ઓળી અતર લ-
 ગાવી હાથમાં હમાલ છત્રી અને શોટી લઈ જતા હતા, હ
 મેશાં જુલ્હા ડોળ ધાણુ છે તેજ પરધર્મીની નકલ કરે છે
 કારણ કે પોતાનામાં ધર્મ વગેરે પાળવાની કડાકુટ પડે છે,
 તેથી કડાકુટ વગરનો રસ્તો શોધે છે, તેવી રીતે સુંદર-
 લાલ શીર ઉધર વાંકો ટોપી ધારણુ કરી જુટ સાથે
 શોટી અથગવતા શ્વાન વગેરે નિર્દોષી પ્રાણી વચ્ચે આવે તે
 ને મારતા જુલ્હાકાના ધર તરફ ચાલ્યા જતા હતા વ્યસન
 થી નેત્રો ધ્રુમ થઈ ગયેલાં હતાં શોખમાં ને શોખમાં જાણે
 કોઈ યુરોપિયન તે માફક ચાલ્યા જતાં રસ્તામાં એક ડો-
 રી કાઈ ઇંગ્રેજ બજેલો ધારી તાર વંચાવા આવી અને
 તાર સુંદરલાલના હાથમાં મુક્યો સુંદરલાલ ઇંગ્રેજ બજેલા
 નહિ તેથી ડોરીને તાર ફેંકી દીધો. બીચારી વૃદ્ધ ડોરીને
 શું ખબર કે આ જુલ્હા વેપવાની નકલી પુરૂષ ઇંગ્રેજ બ-
 જેલા નથી બિચારી રંક ડોરીને શું માલુમ કે આ બ્રા-
 હ્મણ હોઈ જુલ્હા રાખી જુલ્હા ડોળ ધારણુ કર્યો છે. બી-
 ચારી ડોરીને શું ખબર કે આ પોતે મુખ્ય હોઈ કોટ પા-
 ટકુન ધારણુ કર્યો છે બિચારી રંક ડોરીને શી ખબર કે
 આ છેલાણી વ્યસનમાં ગરકાવ થયેલા છે બિચારી ડોરીને
 શું માલુમ કે આ અધમ સુંદરલાલે ભંગીનો વેપ ઉચીત
 ધારી માત્ર પોશાકથીજ અખીકાર લીધો છે. બીચારી અના-
 થ વૃદ્ધ ડોરીને શું માલુમ કે વિકારી વાળનો સંઘ્રહી યુવા-
 ન ગરીબોનોજ શત્રુ છે બીચારી રંક ડોરીને શું ખબર કે
 પિલાયતી પોશાકને ઉત્સાહી ધર્મબ્રહ્મ યુવાન કુટુંબનો દ્રો-
 હી બની કેવળ અધર્મી ચરણમાંજ લીન થઈ દુષ્કૃતનો સા-

થી જન્મે છે વૃદ્ધ ડોસી તો તેને ઇંગ્લેન્ડ જાયે સમજ
 તાર વાંચાવા ફરીને આમ્રહ કરવા ગ્રંથ પણ આ દુશ્કૃતના
 સ્નેહી સુંદરલાલને ગુણીકાના ઘેર જવાનો ટાઇમ થઇ જતો
 હોવાથી ડોસીને એક સોડી મારી ચાલતો થયો. ડોસી બી
 ચારી અનાથ વૃદ્ધ આ દુષ્ટના મારથી રડવા માગી આથી
 તે સ્થળે થઇ જનાર એક દયાળુ યુરોપિયન આ ડોસીની
 રાડ સંભળી ત્યાં આવ્યો ડોસીના બતાવવાથી એકદમ સું
 દરલાલ (જેવા દુષ્ટ સ્વછંદી નર) ને પકડ્યો અને ડોસી
 ની પાસે લાવ્યો ડોસી વૃદ્ધ તથા રંક સ્વભાવની હોવાથી
 અધમ સુંદરલાલને ઇંગ્લેન્ડ સળ કરશે વારી મુંગીજ રહી
 પણ વિકારી સુંદરલાલની જુવાની ભેતાં સધળી બીના જ
 છાપ આવી આ ઇંગ્લેન્ડ અમલદારે ડોસીનો તાર વાંચી
 આપી તેને પોતાના ખીસામાંથી બે રૂપીઆ આપી વિદાય
 કરી વૃદ્ધ ડોસી ઉપકાર માનતી ચાલી ગઇ હવે આ દુષ્ટ
 અધમ કુર સુંદરલાલ ને તેના સધળા વિપયી વિકારી મિત્રો
 આવી મળી શું છે વગેરે સમાચાર પુછવા લાગ્યા પણ તે
 નો જલ્દી અંત આવ્યો યુરોપિયન અમલદારે સુંદરલાલ
 તથા બેના સ્હાયક મિત્રોને જુડો ડોળ ધાલી. ભોડોને ફસા
 વતા લૂંટતા ધાતકીપણુ ગુજરતા વગેરે ગણી દરેકનો ફે
 સ પડાવી લઈ ગરીબોને આપી દીધો અને શીર મુંડન ક
 રાવી નાંખ્યા પચાસ ફટકાની સજા કરી ત્રણ દીવસની સ
 જા અને પચીસ રૂપીઆ દંડ કયો અને શ્રીમંત
 કુટુંબના ધારી હવેથી ફરી જૂઠો વેપ નહિ ખારણુ કરવા
 ફકમ કયો આથી સુંદરલાલના વિકારી મિત્રો ન વેડેલું સં
 હદ આવવાથી ત્રાસ પામ્યા અને સુંદરલાલને હમેશને મા

ટે તેડી ગયા પરંતુ એ મિત્રો રહી ગયા. તેમાંનો એક કામ અને બીજો વ્યસન આ મિત્રોને સુખ મળ્યું હતું તેથી તે દુર થયા નહિ કહ્યું છે કે

દાહરો.

શક્તિ વિના ઇલકાળ પરી કરી શકે નહિ કામ,
કાલું પાખડિ ચોરનું ધરે રૂપેઓ નામ.

(૪—૬—૭)

અર્થાત રૂપેઓ નામ ધરવાથી કાલું રૂપેઓ થાય નહિજ મુરોપિયન ટ્રેસ પહેરવાથી તથા બુલ્ડો રાખવાથી સુંદરલાલને મ્હોટાઇ ન મળતાં માત્ર નરક રૂપ જોવાયા તુંજ સુખ મળ્યું પરંતુ કેવળ વિકારી બાળપણમાંજ રમણ કરી રહેલા આ સુંદરલાલ આથી શાન્ત ન થતાં પાછો તે નીતેજ સ્થિતિમાં ફરવા લાગ્યો પરંતુ શીરમુંડ ન થવાથી બુલ્ડાનો વિયોગી ખિન્ન થઇ થોડી મુદતે સંપુર્ણ સ્થિતિને પ્રાપ્ત કરીશ એમ ચિંતવન કરી વિકારી મનનું સમાધાન કરવા લાગ્યો પરંતુ પરમ કૃપાળુ પરમેશ્વરે સમ્મ થયેલા સુંદરલાલની અધર્મી વર્તનની સ્થિતિ ધણા વખત ચાલવા દીધી નહિ, કારણ કે પતીની સેવામાં તત્પર રહેનારી પ્રભુ ભક્તીમાં અહોનીશ લીન રહેનારી અધર્મી પતીના અધર્મ વર્તનને ત્યાગ કરવા પ્રેરણા કરના વ્યસન રૂપી જોશમાં ક્રમાત્તા પતીને છોડાવવા વિનંતી રૂપ જોશરને પરમ કૃપાળુ પિતાના પવિત્ર ન્યાય મંદિરમાં પત્ર લખ મોકલવા ઇચ્છા કરનારી દુર્ગુણ રૂપ દાનવોનો સહમુલ્ય રૂપ ખંજરથી વધ કરવા ધારનારી સ્વેચ્છીક વિચારોમાં જ્રમણ કરી માત્ર દુષ્ટ વાંચનાઓમાંજ હરતા ફરતા અને દિન મુગ્ધતા સ્વચ્છંદી

પતીને સુનીતી ગ્રહમાં દાખલ કરી ભક્તીસુધાનું પાન ક-
 નાવવા ઇચ્છા કરનારી ફેશનેબલ વિકાર યુક્ત સ્ત્રીજેથી આ
 ફેસથી શણગરાએલા સુંદરનાને માટે અદોનીશ આપનો
 સર્વ કોટને બેશથી સાફ કરતા જુદાને આમ તેમ ફેરવી
 ટોપીમાંથી બહાર આણતા ખુટ મોઝને જરી પણ અગ-
 ગાં ન કરનારા પાટલુન રૂપી અપવીત્ર બેડીમાં ફસાતા હુ-
 જ્ઞતના વિચારોમાં ઝડોળાતા સપડતા સ્વામીને અદોનીશ
 હુજ્જતગય નર્દદાર રૂપી ગુણીકાનું રટણ કરનાર વ્યભીચાર
 ના વિચારોમાં દિવસ પિતાનાર વિકારી રોગથી દુઃખી થ
 તા દરદી સ્વામીને સદ્બોધ રૂપ આપવોપચાર કરી સદ્
 માર્ગે દોરવા પ્રયત્ન કરવામાં ખરી પ્રીતી ધારનારી બેડી
 વસ્તુઓનું ગ્રહણ કરી ખંતથી બેલનાર શંકમાં ફસાનાર
 હુજ્જતમાં દોરનાર અવિચારોમાં લીન થનાર ભક્તીથી વિ-
 મુખ બનનાર મર્મથી અલગ રહેનાર અર્ધર્મમાં પ્રવર્ત થના
 ર કુછંદી પતીને ધર્મ શબ્દનું ખરૂં રહસ્ય જણાવી શુદ્ધ
 આબતોનું ઉત્તમ સ્ત્રીજેતું સ્મરણ કરાવવા મૃદુ વાક્યોથી
 શાન્તી સુધાનું પવીત્ર વારી છાંટી મહાન રૂપીઓનાં પ્રાચી
 ન દ્રશ્યંત રૂપ અર્ધ આપતી પવીત્ર રમણીને પતી સુખની
 બોગી બનાવવા કુછંદી સુંદરલાલને શુદ્ધ બેનારી શુદ્ધ મા-
 ર્ગમાં પ્રવર્ત કરવા શીલરીએ સંપૂર્ણ કપા કરી. જેથી જ-
 ન પિતાની સ્થાયતાથી ગુણસુંદરી પોતાના પતીનું વર્તન
 સુધારવા સાધન ભુત જણાવા લાગી.

શ્રી હરી.

પ્રકરણ ૮ મું.

જડ પહાણ નદી સુધરે કૃતિથી
પછી ચેતન કાં સુધરે ન કહો
અતિ મન્ન મલીન તણા જન તે
સુધરે સદ્બોધ થકીજ ચહો.

શ્લોક.

ત્યજ દુર્ગ્ગ સંસર્ગ મજ સાધુ સમાગમ
કર પુણ્ય મહોરાત્રં સ્મર નિત્યમ નિત્યતાં

અર્થ—કોઇ એક સાધુ માણસ વિવિધમાં આશ્રય
થયેલા માણસને જોઇ તેના ઉપર દયા લાવીને કહે કે હે
અવમ તું ખરાબ એવા દુરજનનો સંગ છોડી દે અને સા
ધુનો સમાગમ કર તેમજ રાત્ર દિવસ પુન્યનું આચરણ ક
ર ને નાશવંત દેહવડે હમેશ આત્મ રૂપ વસ્તુનું સ્મરણ
કર એટલે વિવિધ તાપથી મુક્ત થઇશ.

સુંદર આરસનાં પગથીઆંથી શોભીતો સરીતાનો વટ
સૂર્યના કિરણોની સોનેરી છાયાથી નેત્રોને ચક્રચક્રીત પ્રકાશ
મય બી આનંદ આપે તેમ સતી સતીતાનાં રથીતી રૂપ
પગથીઆંથી શોભીતો પ્રસ્વેદરૂપ સરીતાનો વટ સદ્બોધ રૂ
પ સૂર્યના વાક્ય રૂપ કીરણોની બોધક છાયા સાથે મનહર
લાજના નેત્રોને ચક્ર ચક્રીત પ્રકાશ સમ આનંદની વૃત્તિઓ
આપતો દેખાઇ મુખમુદ્રા વિચાર વિમૂળ થઇ દીક્ષવા લાગી
જે મનહરજ્ઞાન અત્યાર સુધી અન્ય વિચારોમાં લીધે થઇ.

ઉદ્ધરીશ્વર ઉદ્ધાખાડામાં ધમણ કરી તરવા માટે અનુભવી
 દોરડાની આશા રાખતો હતો જે મનહરલાલ માત્ર
 વિષય વાંચનાતુ સ્મરણ કરવામાં દુર્જનોની સોખ
 ત કરવામાં ચારે ધાતકીઓને મદદ કરવામાં મળે
 લી સ્વસુરની લક્ષ્મીનો અવળો ઉપયોગ કરવામાં વૃત્તિઓ
 દોરતો હતો જે મનહરલાલ સતો સચીતાનાં બકતીમય વા
 ક્યોને નિસ્ફળ ગણી સ્વછંદપણે વર્તવામાં આશાએશ માન
 તો હતો જે મનહરલાલ પોતાની સદ્ગુણી પત્નીનાં સ્મરણ
 કરવા યોગ્ય વાક્યોને ખોટાં સમજી પવીત્ર સચીતાનો ત્યાગ
 કરી સંતોષ માનતો હતો જે મનહરલાલ સારે રસ્તે ચઢા
 વચા દ્રષ્ટાંત દેનાર તારામણી ઉપર આદર નાંખનાર ધસાવ
 નાર ખંધનમાં નાંખનાર બની આનંદ તથા વિષાદમાં વિવ
 ર્ણ્ય બનતો હતો જે મનહરલાલ પોતાના બકતરાજ ' સાસ
 રાનાં વચનામૃતનું' પાન કરવામાં પાપ માની દુષ્ટ સંગતો
 માં પ્રવર્તે થઈ વિષયવારીનું પ્રાશન કરવામાં સંતોષ માન
 તો હતો જે મનહરલાલ સારાસાર ન સમજતાં અવમાવ-
 સ્થામાં ઉત્સાહી થવામાં નિર્દયતામાં ભોગી બનવામાં કૃત
 કૃત્ય થતો હતો, જે મનહરલાલ સદ્ગુણી બેન તુલ્ય તારા
 મણી સાથે કુદ્રષ્ટી કરવા હઝા કરી બંધનમાં પુરી ફેલ
 મંદ થવા સ્મરણ કરતો હતો જે મનહરલાલ પ્રભૂ નામને
 અલગ કરવામાં બઝતીથી દુર રહેવામાં વિકારોનું સંકટ
 સહેવામાં આનંદ માનતો હતો, જે મનહરલાલ હૃદય તરં-
 ગ્ગને રવેચ્છીક બનાવી ખંતથી બેઘાવતો હૃદમાં ફેલાવતો
 દુષ્કૃતમાં દોડાવતો હતો, તેજ મનહરલાલ સદ્ગુણી સચી-
 તાનાં હૃદય બેઠક સદ્ગોષ્ઠમય વાક્યોથી શાન્ત થઈ વિચ્છા

રો સમરના લાગ્યો. જે મનહરલાલ પ્રકત તારામણી દ્વિપર
 દુષ્ટ વાંચ્છના ધારી સતી સુંદરીનો ત્યાગ કરવા વૃત્તિ કર
 તો હતો તેજ મનહરલાલ સવીતાના અમુલ્ય બોધથી ત્યા
 ગ કરેલો વિરમ્ભન થઇ કેવળ શ્રમણામાં ગુંથાવું છોડી દઈ
 શાન્ત મુદ્રાએ સ્વપત્નિના મુખ કમળમાંથી નિકળતા ઉદ્ધ
 આરો સાંભળવાં રતમ્ભ થયો. સવીતા અધર્મ રૂપી ચક્રડો
 જે ચઢેલા અધર્મી અન્યાયીપતીને પ્રભુ ભક્તિમાં જોડવા
 પ્રયત્ન કરવા લાગી. તારામણીને ક્યાં પુરી છે વગેરે સવી
 તાને ખબર નહોતી. પરંતુ સુનીતીમય બોધક દ્રષ્ટાંતથી
 મનહરલાલને કંઈક ભાન આવ્યું. એકદમ આનંદના ઉભ-
 રામાં આવી જઈ સતી સવીતા પ્રત્યે સંભાષણ કરવા ઉ-
 ત્સુક બન્યો. સવીતા સાથે શું બોધવું શું કહેવું વગેરે ત
 રંગો કરવા લાગ્યો હેઠ ફડફડવા લાગ્યો. સદ્ગુણી સવી-
 તા પોતાના પતીનો ભાવ સમજી ગઈ અને પોતાનો શ્રમ
 સરળ થશે એમ સમજવા લાગી. પોતે આકાશ સામું નિ-
 હાળી દરી સ્મરણ કરવા લાગી.

મદન પડ્યો કેડેરે—એ રાહ.

છે ધન્ય શ્રી ધનસ્યામરે	
નમું હું વારિ વારિ રે.	છે ધન્ય.
આપની સ્દાયે થકી હે કૃપાળુ	
આશા સદ્ગળ થશે મ્હારિરે.	છે ધન્ય.
ભાવ દિસે છે પ્રાણપતીનો	
ભક્તી વિષે શ્રી મુશારિરે.	છે ધન્ય
તાર્યા ઉધાર્યા આપે કષ્ણને	
સેવકના સુખ કારિરે.	છે ધન્ય

નેપતિ આપ વિમુખ વસેલા

તે પતી આપે વિદારિરે.

છે વન્ય.

હીકરે યાચુ વંદી હું નિત્યે

રિનતી હરું કષ્ટ દારિરે.

છે વન્ય.

હે કૃપાળુ જન્ત પિતા રંડના, રહાયક નિશ્ચના અંતી
પ્રાપ્તિ આપતી રહાયથીજ મ્હાર કાંઈ સફળ થશે એમ
જાણાય છે.

(મનહરલાલ પ્રત્યે) ખ્યાસ આપ દારીને શું કહેવા
મારોહો સુખેથી આપના સુંદર મુખ કમળમાંથી જે હૃદય
મારો ખોટા યા ખરા નીકળશે તેને સુખ સમ ગણી પ્રાર્થન
કરીશ આપ મહારા શિરકવરો હું રંક અખળા આપ તી
આગળ એક પામર તુલ્ય છું. સ્ત્રીને પતી સમાન વહાલી
આ દુનિયામાં કોઈ ગ્રીજ નથી. પતીવ્રતા સ્ત્રીઓ પતિનોજ
પરમેશ્વર તુલ્ય માને છે. વહાલા દારીને ગમે તે હુકમ ક-
ને શીર ચઢાવવા તૈયાર છું. આપની આજ્ઞા પાળવા સમાન
બોધુ શું એટલે છે કંઈજ નથી, સર્વીતાનાં વાક્યો સાંભળી
મનહરલાલ જે કે હુટ સેળનોથી દુર્ગુણી તમા બક્તિ વિ-
મુખ બન્યો હતો. પરંતુ કોઈ કોઈ વખત તેને સર્વીતાનાં
પ્રીતીમય વાક્યો હૃદયમાં ઉતરતાં હતાં. જરૂર પ્રસંગમાં
હૃદયમાં ઉતરે પરંતુ હુષ્ટ મિત્રોની અહોનીશ બેઠકથી અ-
હોનિશ પ્રસંગથી ગાઢી મિત્રતાથી સર્વીતાનાં વાક્યો અસર
કરી શકતાં નહિ. પણ આ વખતે સર્વીતાના આગમનથી
મિત્રો વગેરે ખંધ થયા હતા. અર્થાત હજારો દુર્ગુણ હોય
પણ એક સદ્ગુણના આવવાથી સર્વે દુર્ગુણ થોડે થોડે
નાશ થાય છે. સૌ ખૂલેથી બરેલો માણસ એક જૂઠા આ

છી કરવા ધારશે તો નવાણું થશે પણ પ્રશ્નાત્તાપ ન કરતાં
એકસોએક થશે. તેવીજ રીતે મનહરલાલમાં આવેલા દુ-
ર્ગુણો સર્વીતાના વિશેષ પરીચયથી નાશ પામવા લાગ્યા.
ત્યારે સર્વીતાના બોધરૂપી એકજ સદગુણે પ્રવેશ કર્યો એ
ર્થાત મનહરલાલ સાંભળવા લાગ્યો ત્યારે એકે એક દુર્ગુણ
ઓછા થવા લાગ્યા.

(સ્વગત) દોહરા.

મનહરલાલ-બહાલી વસ્તુ વિશ્વમાં

જેને જાણે જાન
તે વિભુએ વસુધા વિષે
ધરી અજાણ કરિ તન્ન
અજાણા અજાણ ગણાય પણ
જુદિમાં જાગવાન
બોધ રૂપી અજાણ વાપરી
પિગળાવ્યો પાપાણુ
તજ ત્યાગ કરિ તેહને
તવ ચુકી નવ ટેક
સત્ય જાગતીને સુંદરિ
રહી સાચવી હેક
મેં મુરખે માન્યું નહિ
મનથી મહોંલા બોધ
મતી મંદ મદમાં રહ્યા
દેહ કરીને દોષ

પ્રભુ પાપી હું પુરુષુ. પતીત પત્તો કિમ
માટે માફ કરા મતે તાપો ચુવર રહેમ

મનહરલાલે કહ્યું—સદગુણી સુંદરી તમારા વાક્ય પ્ર-
 હારથી મહાઈ દુર્ગુણી અંતઃકરણ બેદાઈ સદગુણને અદણ
 કરવા ઇચ્છા કરે છે, મને મહારા કરેલા પાપનો પરતાવો
 થાય છે. જો કે તમે જાણતાં નથી. પરંતુ હું પાપીએ પુ-
 રેલી સપડાયેલી ફલાયેલી મારી અધર્મ જાળમાં ઝંપલાયે
 લી પવીત્ર તારામણીને છુટી કરવા ઇચ્છા કરું છું, હું ધારું
 છું કે મને હિરામણીના ખુનને માટે તથા પવીત્ર સદગુણી
 તારામણીના હરણને માટે સજા થશે પરંતુ તે પહેલાં હું
 મહારી પાપ જાળમાંથી તારામણીને છુટી કરું. મેં તમારા
 પ્રત્યે બોલવા ઇચ્છા કરી છે, તમો તારામણીને છુટી કરો,
 અને મને યોગ્ય શિક્ષા કરો, મને લાગે છે કે મારું મૃત્યુ
 પાસે આવ્યું છે, મેં દુષ્ટ અધમ ધાતકી ચોર લોકોની સો-
 બત કરી મહારા આત્માને પાપી બનાવ્યો છે. ન્યાયસીંદ
 ની કચેરીમાં જવાબ દેવા હાજર થવું પડશે જ્યારે અહિં
 જવાબ દેતાંજ હું જીલમી ગમરાઉછું ત્યારે પવીત્ર પરમા-
 ત્માની કચેરીમાં જવાબ શી રીતે દઈ શકીશ. મહાઈ શું
 થશે, સવીતા તારામણીને છુટી કરી મનહરલાલ પાસે આ-
 વી, મનહરલાલે તારામણીની માફી માગી.

તારામણીએ કહ્યું—મનહરલાલ આપ માફી માગવા ચો-
 ગ્ય નથી તમે મારી બેનના પતીહો માટે મહારા બિત-
 સમાનહો તેથી હું તમોને તથા મારી બેન સવીતાને
 પ્રણામ કરું છું. સવીતા બહેન તમારી દ્રઢતાને મન્ય છે.
 મેં તમારું દરેકે દરેક વાક્ય ધણા આનંદથી સાંભ-
 લ્યું છે, મનહરલાલ હું માફ માગી ચાલી જાઉં છું.

સવીતાએ કહ્યું—બહેન માફ કરજો મહારા પતીએ તને

કુવિચારથી અહિ પુરી પછુ તે તારૂં સંતીત્વ સાચવ્યું છે, અહેન જેમ બને તેમ સત્વર જઈ મારી માતૃશ્રી પિતાશ્રીને સરવે આનંદના સમાચાર કહેજે અને તારા શ્રાત સમ મારા પતીને બચાવજે.

મનહરલાલ—પવીત્ર રમણી તમે તમારૂં દ્રષ્ટાંત પુરૂં કરો જેથી મહારૂં મલીન અંતઃકરણ શુદ્ધ થાય.

સર્વીતાએ દ્રષ્ટાંત શરૂ કર્યું. એટલામાં દુર્ગુણી સાથી વિનય એક ન્યુસ લઈ હાંફતો હાંફતો આવ્યો પરંતુ મનહરલાલે સદગુણ રૂપ સાથીને વશ થઈ દુર્ગુણી વિનયને માન ન આપતાં નિયુ જોઈ કંઈક સ્મરણ કરવા માંડ્યું. પ્રિય વાચકો જે મનહરલાલ અહોનીશ દુષ્ટ વાંચનાઓમાં પ્રવર્તે થઈ કુકર્મ કથાનું સ્મરણ કર્યા કરતો હતો જે મનહરલાલ આજ સુધી અધર્મ જાળમાંજ ઉત્સાહી થઈ દિવસ ગુજારતો હતો, જે મનહરલાલ કુટીલ કુખર્મા મિત્રોની સાથે સદાકાળ આનંદ માનતો હતો જે મનહરલાલ દુર્ગુણોમાં પ્રેરાઈ સદગુણ માત્રનું સ્વપ્ને પછુ સ્મરણ કરતો નહોતો તે મનહરલાલ સદગુણી સતી સર્વીતાનાં સદ્બોધક વાક્યોથી સદગુણી પત્નીની સોખતથી નીચું જોઈ હસી હસી કરવા લાગ્યો, મિત્રો ભક્ત સર્વીતાના સદ્બોધ રૂપ સમાગમથી દુરગુણી મનહરલાલનું હૃદય સદગુણ પ્રહણ કરવા માટે પ્રેરાયું પરંતુ મનહરલાલની અધર્મ વૃત્તિઓથી સર્વીતાની સદગુણમય રૂડી વૃત્તિ નાશ થઈ નહિ કહ્યું છે કે અર્થ—

શિખરીણી.

સદા સાધુ સંગે જાળ જન વસી સઘ સુખરે

તથાપી સાધુના અવગુણ અહીં દુર્જન હરે

પડ્યાં માટી માંહે સુમન તવ શુભંધ ન કરે

તથાપી માટીને શુભુ દધ સુવાસી રૂડિ કરે

તેથી રીતે સર્વીતાનાં સદ્ગુણમય દ્રષ્ટાંતોથી મનહરલાલની અધમ વૃત્તિઓ નાશ થઇ સર્વીતાએ પતીની વૃત્તિ દ્રષ્ટાંત ઉપર લાગી ધારી આનંદના આવેશમાં આવી ન્યુસ હાથમાં લઇ વાંચવા માંડ્યું “ કુન્સિલને ફાંસીની સજા અને મનહરલાલને મદદનીશ ગણી તારામણીના હરણ માટે જન્મ સજા. ” જન્મ સજા. પોતાના પતીને જન્મ સજા આ શબ્દો વાંચી સર્વીતાનું હૃદય સખેદ બળવા માંડ્યું પરંતુ પોતાના પતીને આ શબ્દો દુઃખકર લાગશે જાણી ન જણાવતાં ન્યુસ બંધ કરી દ્રષ્ટાંત રૂપ બોધક વાર્તા સુંદરલાલની અધુરી હતી તે કહેવા લાગી મનહરલાલને સર્વીતાનું ચિત્ત શોકમય જણાયું જેથી પોતાના મનને શંકા ઉત્પન્ન થઇ પરંતુ શેને માટે તે નકી થયું નહિ, જેથી માત્ર મારા અધર્મને લીધેજ તેનું હૃદય ખિન્ન થયું હશે તારામણીના બંધનથીજ તેનું હૃદય ખિન્ન થયું હશે વિજયના આવવાથીજ તેનું હૃદય ખિન્ન થયું હશે વગેરે વિચારોનું સ્મરણ કરી દ્રષ્ટાંત સાંભળવા ઉત્સાહી બન્યો.

સુંદરલાલની સ્ત્રી શુભુસુંદરી દરરોજ સવારના નાહી ઘોઘ વિષ્ણુસહજ નામનો પાઠ કરી કથામાં જતી ત્યાં આગળ જે જે દ્રષ્ટાંતો સાંભળતી તે તે દ્રષ્ટાંતો યાદ કરી સમય આવે પોતાના પતીને કહી સંભળાવવા ચુકતી નહિ બહારનાં કહેલું નીચેનું બજન તે સ્મરવાનુસાર કરતું કામ હાજ કરતાં બોલતી.

સત્ય તણા સંગાથી—એ રાહ,

નામ તણો છે ન શ જગતમાં વસ્તુ સર્વો
નિધ્યા માયા માંહિ ફમાઈ મરે મતીલા જન્મ
કાળ પત્રકમાં પડી જશે મોહ ભયું નિજ તન્ન
ગણીને સાધી ગર્વિતા. નામ તણો

સુંદરલાલને આવાં બોધક ભજનો ગમતાં નહીં નજ
ગમે તેને તો રક્ત વ્યસન વસન ને નિવડ એ તણુ
બાળનો બરોબર ગમતી એક વખત સુંદરલાલની
પત્ની ગુણુમુંદરીએ બહારજાને અરજ કરી કે મારા પ
તીને કોઈ રીતે સુધારો. અને તે બાળતમાં જે અર્થ થશે
તે હું તમેને આપીશ. બહારજાએ અરજ લેવાની ના પાડી
અને કહ્યું કે જેન એ અમારી ફરજ છે. એમાં અરજ વ
ગેરેની ફાંફ જરૂર નથી થોડાક દીન પછી દિર્ઘતનુ મુકામ
તે સ્થળેથી ઉઠાવી એક બાખૂ પીકાનું મુકામ મુકી તથા
એક બાખૂ ગુણીકાનું મુકામ મુકી સુંદરલાલના જવાના ર
સ્તામાં રાખી ત્યાં રાત્રીને વિષે હરી દિર્ઘતન કરવા માંડ્યું
નિયમ પ્રમાણે હામરો માણસો દિર્ઘતન સાંભળવા આવવા
લાગ્યાં, દિર્ઘતન દરરોજ રાત્રીના નવલી બાર મુધી થતું હતું
તેમાં સારાં સારાં ઉત્તમ દ્રવ્યોતો કહેવામાં આવતાં હતાં
જેથી શ્રોતાઓના દિલને ધણોજ આનંદ થતો હતો. હવે
જેવું અહિં દિર્ઘતન નિયમિત થતું હતું તેમ સુંદરલાલનું ગુ
ણીકાના અધમ ભુવનમાં જવું પણ નિયમિત હતું તે પણ
રસ્તામાંથી વ્યસનાદી કરી મસ્ત બની અધર્મ ચક્રોળમાં
ગ્રાસા ખાતો નેત્રોને વિકાસતો નરીબ રૂપી ચંદ્રને જુદા
રૂપી અધર્મ વાદળમાં ઘેરી લેતો અહંકારને સ્વતંત્ર બનાવ
તો દુષ્ટ રૂપી સમુદ્રની નાશમય છોળમાં તણાતો અપખ

ચક્ષુએને વિકાળી બાબતોથી અંધ બનાવતો પતીત ગુણ
 સુંદરીનો ત્યાગ કરી નીચ કુટીલા છળ કરીને સ્વાર્થ સાધ
 નારી લક્ષ્મીને લુટી લેનારી શ્રીમંતને બીખારી કરનારી દુ
 ષ્ટતામાં હુબાવનારી ધનને છોડાવનારી પાપમાં જોડનારી ક
 દમાં ફસાવનારી દુષ્ટ અધમ ચંડાળ; પાપીઓનીજ સોળતણ
 ને ત્યાં દરેજ આઠ વાગે જઈ રાતના બાર એક વાગે પો
 તાના મુકામ તરફ આવતો તે પોતાના મનમાં જતાં આવ
 તાં વિચાર કરતો કે આ લોકો દરેજ શેતુ ધાંધળ મચા
 વ્યા કરતા હશે. અહા સાંભળનાર પણ પુષ્કળ એકલા થા
 ય છે. ખેર આપણે શું આપણ પૈસાદારને તે કંઈ દામ
 તું નથી આપણે તો માત્ર આવું પીતું ને મોજ મારવી
 ઘોડા ગાડીઓમાં ફરતું ને પૈસાતું પાણી કરતું એજ ઉ
 ત્તમ છે એક વખત સુંદરલાલ વ્યસનમાં ગરકાવ થઈ વિ
 પવા શબ્દ જાતી ગુણીકાને ત્યાં જતો હતો. એવામાં એક
 એક વરસાદનું ઝાપડું આવ્યું પવન ચઢ્યો અને સુંદરલાલ
 ની મખમલની નાળુક છત્રી અવળી કરી નાંખી આથી અધ
 મ સુંદરલાલને હરિ કિર્તન વાળા મકાનનો આશ્રમ લેવો પ
 ડ્યો પોતે બારણાથી બહારના ભાગમાં જરા થોભ્યો પરંતુ
 વરસાદનું બળ ઓધું થયું નહીં ચંદ્રના પ્રકાશમય ઉજવ
 લ રાત્રી દુરજનોના મુખસમ અંધકારમય થઈ ગઈ નબ
 મંડળમાં વાદળો દોડ દોડ કરવા લાગ્યાં કે જાણે અધર્મી
 જનોના અધર્મથી વસુધાનું વારી ખુટી પડ્યું હોયની વિદુ
 હલતા ચમકવા લાગી અને તેનો પ્રકાશ સર્વ મનુષ્યોના
 ચક્ષુને દીસવા લાગ્યો. વિષયી દુર્ગુણી સુંદરલાલ માત્ર વિષ
 યનુજ સ્મરણ કરનાર મદમાંજ છાકી જનાર અભીમાનમાં

આંધ્ર શનાર જે પહેલાં કુટીલ વિચાર રૂપી સમુદ્રનાં પાપ
રૂપી મોજાંમાં અથડાતો હતો તે વરસાદ રૂપી વીધન આ
વી પડવાથી કિર્તનવાળા મહાનતા બહારના ભાગમાં એકાંત
જોઈ જ્યો એટલામાં ભકતરાજે એક મનહર છંદ સમયને
અનુસરતો જોઈ કહી સંભળાવા માંડ્યો.

મનહર છંદ.

સાધુઓ છુપાયા દંભ દાંબિકાને દ્રષ્ટ દેખી
ખલકમાં ખજો તણી સખ્યાનો શુમાર ના
વેગે વધ્યા વ્યસની જુગારી, વ્યભીચારી જનરી
ચોરીમાં ચતુર પેખ્યા ચાડિયાનો પાર ના
વિનય વિયોગી ઢોંગી ધુતારા ઠગારા પૂરા
સૂતીતીના ત્યાગી સાથી સ્નેહી કુવિચારના
સમજ પડે ન ઉરે કપટી કુટીલ તણા
પ્રભુ વિના પાપીઓને કો ખચાવનારના

આ શબ્દો બધા શ્રોતાઓ કરતાં સુંદરલાલના મગજ
ઉપર વધારે બેઠા દારણ કે પોતે બધા દુર્ગુણી દુશ્મનમય
કર્તવ્યોમાં પુરા હતા સુંદરલાલે મહારાજ સાથે વાદ વિવાદ
કરવા વિચાર કર્યો. અને એટલા સુધી નિશ્ચય કર્યો કે વ
ખતે લગાઈ થાય તો તેપણ કરવી આ વિચારની શ્રેતાઓ
ની વચ્ચે પસાર થઈ. અંદર ધુરસો વિચારતો કર્યો પણ
એકલાએ શું કરવું આમ ધારી પાછો કર્યો સ્થીર થયો જ
મણુમાં મુંઠાયો હૃદય સમુદ્રમાં કલ્પનારૂપી પવન વાવા
લાગ્યો જેથી સુંદરલાલનું તરંગ રૂપી વહાણ ઝડપાવા લા
ગ્યું તેમાં બેઠેલો આત્મા રૂપી મુસાફર સ્થીર ન થતાં ખ
લસીતી જગ્યાએ દાખલ થઈ. પાર ઉતરવા હચ્છા કરવા

લાગ્યો. પણ દેહ રૂપી સ્વાયંકના અંતર્મરૂપી વાંસળી પાર
 ન ફેલાતાં હુખવાના અસા ઉપર આવી ગયું પણ આત્મા
 રૂપી મુગાદરે સત્યરૂપી પ્રયાસથી તરંગરૂપી વદાણને કોના
 રે લાવી મુક્યું અને શ્રીહરીના ભક્તોરૂપ હુડિયાથી ખજાર
 નિકળવા સાધન જુન થયા સુંદરલાલને અંદર પેસતાં પેસ
 તાં પરમ કૃપાળુ નામચંદ્રજીની જ્યનો ઉત્તમ ધ્વની હજારો
 મુખથી તીકળેલો સંભળાવા લાગ્યો ભક્તનાજે એક વખત
 રાધે શામ એ શબ્દ કહેતાં હજારો હરીજનો એ શબ્દને
 ઉચારવા લાગ્યા. આથી સુંદરલાલના હૃદયમાં અત્યાર મુખી
 જે દેવતાઓ થતી હતી તે સઘરી નાશ પામી પોતે અં
 દર જવા ઇચ્છા કરી પરંતુ પાટજીન તથા મુટરોડિંગ ધા
 રણુ કરેલા હોવાથી ક્યાં જઈ ઉભા રહેવું તે વિષે શંકા
 કરવા લાગ્યો છેવટે સમયને આધીન થઈ અંદર જવા ઉ
 ચ્છીન લાગ્યું કદાચ આ વખતે વરસાદ ન આવતો હોત
 અને પોતાની છત્રી ન ભાગી ગઈ હોત તો તે અહીં એક
 મીનીટ પણ ટકત નહિ પરંતુ ગુણસુંદરીના ભક્તીન પ્રમા
 વથી શ્રીહરીએ મેહોર કરી આ બધો સંયોગ મેળવી આ
 પ્યો પરમ કૃપાળુ પરમેશ્વરની લોકા અકળ છે.

રાગ જય જય જય જય વિભુ જગતપતી

રાધેશામ કૃપાનિધી કૃષ્ણ પ્રભુ રાધે
 ધેનુચરણી વૃદાવનમાં પાન કરે નિત્ય ગોરસનું રાધે
 શામ મનોહર નામ રસીજી નિત્ય ભગ્ને વૃન્નવિઠ્ઠલનું રાધે
 મન મોહન પ્રભુ કુંવલબિહારી ધીમહી ધ્યાન

ગીનીધરજી-ગુપ્તે

જગતના જયકાર જય શ્રીકૃષ્ણને નર જે રમરે

બંબના ઉદ્ધાર તારક પ્રભુ સદા સંકટ હરે

સુખ-ધામ સદા વરદાઇ વિભુ

સર્વે

આ ઉત્તમ સર્વે શામ શામદો સત્ય ટેકથી સ્મરનાર સ
 વે જનોને ઉદ્ધારનાર તારનાર અને મોક્ષને પમાડનાર
 છે આ શામદો ગમે તેવા કુર હાથ । માણસને પણ પી
 ગયાવે તેવા છે તેના પ્રભાવે ગુણસુદરી શ્રીહરી ૧ રૂપાવે
 પામી સુંદરલાલને સ્વેચ્છીક હૃદયમાં સર્વેશામ સતિનામ
 શામદોએ પ્રવેશ કર્યો અને તેના અધર્મ રૂપ બંધનનો નાશ
 કર્યો, વિવેક વાંચના અને પ્રભુ ભક્તતા એ બેની વચ્ચે
 વિવેક શરૂ થયો, આખરે પ્રભુ ભક્તતાની છત ગ્રહ અને
 સર્વે શ્રોતાઓની મારફત જય શ્રીહરીના ઉચ્ચારથી ભક્તરાજ
 જ સન્મુખ જવા ઉતરાડી થયો જય શ્રીહરી કહી શ્રોતા
 ઓની હીડમાં આગળ વળ્યો તેને જોઇ હરીજનોએ માર્ગ
 આપ્યો અને આગળ આવી ભક્તરાજ પ્રત્યે જય શ્રીહરી
 એ શામદો તુટક બોલતો હોમો હોઠ ફાટવા લાગ્યો રા
 માંય ખડા થયાં મુખ વિવર્ણ થયું. ભક્તરાજ તરફથી
 અપમાન થશે કે કેમ વગેરે વિચારમાં ગૂંચાયો. પરંતુ સું
 દરલાલને જોતાં ભક્તરાજ આસનપરથી ઉઠી હાથ પકડી
 સુંદરલાલને પોતાની જોડમાં બેસાવ્યો. જય શ્રીહરી જય
 શ્રીહરી ઉદ્ગારોથી આખું મકાન ગાથ રહ્યું. પરંતુ સુંદર
 લાલનો ચહેરો શાન્ત થયો નહીં. તે તો પોતે આ પ્રમાણે
 હૃદયી જાહે માન મળેલું જોઇ દિગ્મંદ બની રહ્યો. પરંતુ
 આ સંપર્ક ધણીવાર ટક્યું નહિ કારણ કે રાત્રીના અગી
 આર વાગ્યા હતા તેથી એક કલાક બાકી હતો ભક્તરાજે
 આનંદ સહ સર્વે પ્રાણીને ઉદ્ધારક મહા મંત્ર રૂપ રામનામનું

કિર્તન શરૂ કર્યું વાચકોને શંકા થઈ કે ભક્તરાજે અધર્મી
 સુંદરલાલને એટલું બધું આદરમાન આપ્યું તેનું કારણ શું
 તેના જવાબમાં માત્ર એટલું જ કહેવાનું કે હમેશાં પ્રભુ બ
 કંત સજ્જનો બોળતે બોધ દઈ સુધારવા પ્રયત્ન કરે છે
 ત્યારે જો કે એવા દુઃસ્વભાવને આદરમાન ન આપવામાં આવે
 તો તેઓ બાલકુલ સમાગમજ ન કરે અને જ્યારે સમાગમ
 ન કરે ત્યારે સુધરવાનું કોણ કહે આ કારણથી એવા જ
 નેને આદરમાન આપવો યોગ્ય વાચો સજ્જનોને આદરમા
 મની જરૂર હોતી નથી તેઓ તો માત્ર એક વસ્તુ વિના
 આદરમાને પણ મેળવવા ચુકતા નથી. માટે સધળા હરીજ
 નોથી વધારે આદરમાન આપી સુંદરલાલને ભક્તરાજે પાસે
 બેસાડ્યો સુંદરલાલે ભક્તની અત્યંત પ્રીતી જોઈ પોતાના
 મનમાં આનંદ પામ્યો. બે હાથ જોડી ભક્તરાજ સંમુખ
 ઉભો રહી કંઈ કહેવા વિચાર કરવા લાગ્યો ભક્તરાજ પ્ર
 ત્યે વિનતી કરવા ઉત્સુક થયો.

મહારાજ મારા ઉપર કૃપા કરી બોધ કરો, સુંદર-
 લાલે કહ્યું.

બાપ અને વખત થઈ ગયો છે જેથી ઇચ્છા હોય
 તો સંચારના આશ્રમે પધારજો ભક્તરાજે કહ્યું.

મહારાજ જેવી આજ્ઞા. સુંદરલાલે કહ્યું.

બાપ ઇચ્છા હોય તો તસીબ આગળના (બુદ્ધેશ)
 કેશ કાઢી નાંખી પધારજો.

એટલું કહી છેવટનું ભજન શરૂ કર્યું.

એકસો આઠ વખત રામનામ મય ઉત્તમ ભજન સર્વ
 બોલાવ્યો પાસે બોલાવવું શરૂ કર્યું.

રાગ—શજ રામરામરામ—એ. રાહ.

જય રામરામરામ શ્રીરામ શ્રીરામ જય રામરામરામ (૨)

રામરામરામરામ રમરિયે સઘ રામરામ

રામરામરામ જય રામરામરામ

શ્રીરામ શ્રીરામ શ્રીરામ શ્રીરામ. જય રામરામરામ (૨)

રામરામ જય રામહે રામ નામ જય વામ

રામરામ રમર સર્વદા રામરામ સીવશામ

ભર્તે જ્ઞાત રામ નામ મા વિસારો મોક્ષ ધામ

રામ રામ રામ જય રામ રામ રામ

શ્રીરામ શ્રીરામ શ્રીરામ શ્રીરામ. જય રામરામરામ (૨)

રામ ભક્ત બાપે બળે રામ રામ શ્રીરામ

રામ નામ ભજતાં હરે ત્રિવિધ તાપ ગુણધામ

ભક્તના કૃપાળુ રામ સેવકના સુખ ધામ

રામ રામ રામ જય રામ રામ રામ

શ્રીરામ શ્રીરામ શ્રીરામ શ્રીરામ. જય રામરામરામ (૨)

સાળી.

હૃદયરુક સૌ પ્રાણીને મહા મંત્ર શ્રીરામ

રમરે સત્ય પ્રીતી થકી મળે મોક્ષનું ધામ, સીયાવર રામ

અંદ્રકીજય રામઅંદ્રકીજય અવધપતિ રામઅંદ્રકીજય

રામ રામ શ્રી રામ જે રમરે દીનરાત

રામ રામના ઘોષથી ટળે કષ્ટ ઉત્પાત

રામ રામ રામ રામ રામ રામ રામ રામ

રામ રામ રામ જય રામ રામ રામ

શ્રીરામ શ્રીરામ શ્રીરામ શ્રીરામ જય રામરામરામ

કિર્તન સમાપ્ત થયા પછી સરવે જોતાઓ ભક્તરાજ

પ્રત્યે જય શ્રીહરીના ઉદ્દારથી નમન કરી પોત પોતાના
 ગ્રહ તરફ વિદાય થવા લાગ્યા છેલ્લી વખતની સમાપ્તી
 માટે ગીરીરાજ ધણુકી જયના મનોહર પ્વનીથી સરવે હ
 રીજનો વીદાય થયા સુંદરલાલ પણ જય શ્રીહરી કરી ધર
 તરફ પલાયમાન થયો માર્ગમાં પોતાને માન મળવાથી કુ
 લાવા લાગ્યો આગળ જતાં વિચારવા લાગ્યો કે મારા જેવો
 એ જન મંડળમાં કોઈ માણસ નહતો ગમે તેમ થાય પણ
 કાલે ભક્તરાજ પાસે જઈ બોધ તો લેવો. પછી જે થાય
 તે ખરૂં પરંતુ આ જીલ્લાનું કેમ થશે કાઠવાં કે ન કાઠ
 વાં એ વિચારમાં ગુંથાયો એક તરફથી વિકારમય અભી
 માને ખેંચ કરવામાંડી તો બીજી તરફથી શ્રીહરી ઉદ્દારે
 યિત દેવ્યુ આખરે જયકારમય શ્રીહરી શબ્દોની જીત થ
 ઇ સુંદરલાલના હૃદયમાં મારા જેવો આ મંડળમાં કોઈ ન
 થી એ અભીમાની શબ્દો તેને માટે પહેલાં યોગ્ય હતા કે
 રણુ કે એના જેવો અધમ વિપરી નર ભક્તમંડળમાં કયાં
 થી હોય નજ હોય, પરંતુ આ અભીમાની શબ્દો ઘણી
 વખત ટક્યા નહિ શ્રીહરીએ ગુણસુંદરીની ભક્તીને આધીન
 થઈ સુંદરલાલની પાપી વૃત્તિ બદલી નાંખી અને શુભમાર્ગ
 માં નેરેડો ધેર જઈ પોતાની પત્નીને સંવર્ણ બીના કહી
 સંભળાવી ગુણસુંદરી આવી આનંદમય ખતી આજના હી
 વસને સહભાગ્યમય સમજવા લાગી. સવારના ચાર વાગે
 હી નાહી ધોઈ દેવસેના કરી પોતાના સ્વામી સુંદરલાલને
 ઉઠાડી દાતણ પાણી આપી ગ્રહકાળમાં દોરાઈ સુંદરલાલના
 હૃદયમાં સતીની ઉદ્ધરંગમય બાળત વીસરી ગઈ ન હતી.
 ઉપર તેવો સૌમ્યદી કર્યા પછી દંતધાવન કરી હળમને બેઠ

ભાવી દુષ્ટતામાં કુમાવનાર કુટીલતાને વધારનાર અભિલાષ
 માં અર્ધ બુનાવનાર વિકારમય જીવજાનો ત્યાગ કર્યો. અહીં
 આશ્વજ્ઞે સાંભળી વાચકને આશ્ચર્ય થશે કે અધમ સુંદરાને
 મનોહરિ બદલી જીવજાનો ત્યાગ કેમ કીધો પણ પરમ
 પાણુ કૃષ્ણપરમાત્માની ગતી મહત્ત છે તેની કળાનો કામ
 પાર પામ્યું નથી અદ્વાદી દેવતાઓ પણ જન્ત રિવાજો
 કૃતી બધી શક્યા નથી. તેમજે ગુણસુંદરીની ભક્તીથી સું
 દરજાલની દુષ્ટ વૃત્તિ બદલી નાંખી. જે કૃષ્ણ પરમાત્મા શ્રી
 હરીએ નરસીંહ મહેતાની હુંડી સીધારી હતી જે કૃષ્ણ પ
 રમાત્મા શ્રીહરીએ ભક્ત પુત્રી કુંવરબાઇને વાણોતરને વેં
 મામેડ પુરું હતું. જે કૃષ્ણ પરમાત્મા શ્રીહરીએ નરસીંહ
 મહેતાની લજ્જા રાખુલા વરસાદ વરસાવ્યો હતો જે કૃષ્ણ
 પરમાત્મા શ્રીહરીએ મીરાંબાઇને રાણા તરફથી આવેલો વિ
 પનો પ્યાલો અમૃત કરી દીધો હતો જે કૃષ્ણ પરમાત્માએ
 રાહીદાસ ભક્તાનું શ્રીફળ હાથોહાથ મળું હતું જે શ્રીહરીએ
 પંચાળીને કૌરવની સભામાં નવસેં નવાણું ચીર પૂરી લ
 જ્જ રાખી હતી જે શ્રીહરીએ પરમ ભક્ત પ્રહસ્થાને વિ
 રજ્યકસ્યપના ભક્ષી બચાવ્યો હતો, જે શ્રીહરીએ દમયં
 તીને હીમરત બચાવી મુક્ત કરી હતી જે શ્રીહરીએ મુદા
 માછ વિપ્રના તાંદુલ આરોગી હરીદ્ર દુખથી મુક્ત કીધો
 હતો જે શ્રીહરી કૃષ્ણ પરમાત્માએ આહીરનું અથડું અન્ન
 ખાધ તેને ઉધાર્યો હતો જે શ્રીહરીએ ભક્તરાજ વિદુરજ
 ની તાંદળગતી બાછ આરોગી સંતોષ માન્યો હતો જે વી
 કુલ વ્હાલે પાંડવોને સ્થાય કરી અરજીવનો રથ હાંક્યો હ
 તો, તેજ શ્રીહરીએ તેજ પરમ કૃપાળુ જન્ત પિતાએ તેજ

મોધારા આધારે તેજ સત્યના સ્થાયકે તેજ ભક્તના તારકે
અધમ સુંદરલાલના હૃદયમાં તેની સદ્ગુણી પત્ની ગુણસુંદ
રીની ભક્તીના પ્રભાવથી પ્રેરણા કરી ચિકારમય બાળનો
ત્યાગ કરવા પ્રતિ બદલાવી. સુંદરલાલ સ્નાન ધૃતિથી કરી
શુદ્ધ વસ્ત્રો પહેરી ભક્તરાજના આશ્રમે જવા નીકળ્યો. ર
સ્તામાં જતાં વ્યસની મિત્ર મળ્યાં પરંતુ તેની પરવા ન
કરતાં માત્ર શ્રીહરી શબ્દનું સ્મરણ કરતો પછી ગળીશ
કહી સત્વર જઈત જના આશ્રમે જઈ પહોંચ્યો જય શ્રીહ
રી કંઠી બે હસ્ત જોડી ઉભો ભક્તરાજે સામા પાંચ વખ
ત જય શ્રીહરી કહી આનંદથી અને વળી શુદ્ધ થયો જોઈ
વિશેષાનંદથી આદરમાન આપી બેસાડ્યો.

પ્રીય ભાઈ તમારું નામ શું છે. ભક્તરાજે કહ્યું

મારું નામ સુંદરલાલ છે. મહારાજજી

બહુ સારું ભાઈ તમે બોધતી ઇચ્છા રાખેછો ?

મહારાજે કહ્યું.

જીહા એટલાજ માટે આવ્યો છું. સુંદરલાલે કહ્યું

હું પામરથી શું બોધ થઈ શકશે. મહારાજે કહ્યું

મારી ઇચ્છા આપ પાસેથીજ લેવાની છે.

હીક છે પરંતુ તમારા દુર્ગુણો દહેવા પડશે.

તૈયાર છું. આજા હોય તેમ વર્તવા.

સમજા દુર્ગુણો છોડવા પડશે.

તે બનવું કઠીન છે કારણ કે મારામાં બે દુર્ગુણ સ

જનક વળગેલા છે વ્યસન અને વ્યભીચાર તેમાં વ્યસન

તો કાઈ વખત પણ ત્યાગ થઈ શક્યે પણ વ્યભીચાર

એને તો મેં ઘણી વખત તજવા ધાર્યો પણ તેનાથી મુ

કત ધવાતું નથી, અને એમાં તો મેં મ્હારું સર્વસ્વ ખોયું છે. આમ બોલી દિગ્મુંડ બની જોઇ રહ્યા મન વિવ્હળ થયું કામ વિકારે દબાણ કર્યું. શુદ્ધ બાબતો દુષ્ટ કામ વિકારને જોઇ નાસવા લાગી પરંતુ બકતરાજ સમજી ગયા.

સુંદરલાલ કંઈ નહીં ન છોડાય તો હરકત નથી છોડવાની જરૂર નથી પરંતુ જે કૃત્ય કરે તે સધળું સાચું સાચું દરરોજ સવારના દસ વાગે આવી કહી જવું અને રાત્રીએ કિર્તનમાં ઘોડી બખત આવવું. એ બનશે કે કેમ મહારાજે કહ્યું.

સુંદરલાલે ખુશી થઇ કહ્યું અવસ્ય તેમાં નહિ ચુકું.

તે સાથે જરા એટલું કરજો કે સપારે નાહી ઘોષ શ્રી હરીનું નામ એકસો આઠ વખત બોલી જજો. પછી મહારી પાસે આવજો તમોને યાદ ન રહે તો હું લખી આપું છું તે દરરોજ વાંચી જજો.

રાગ.

શ્રીહરીહરી સમરો હરીહરી હરી હરી હરી ઉચારું.

કૃતીતિ પરહરી.

હરી હરી હરી ઉચારું કુનિતિ પરહરી

રીપુ સર્વને હરવા હરી હરિ જપું નામ જયદાર

હરી હરી હરી જય પ્વનીથી જાન્યું જગદાધાર

રીપુ કામને ક્રોધ મોહ માયા મદ શ્રીહરિ સાથ

શ્રીહરિહરિ હરિ નામ ન ચુકું સોમન શ્રીહરિ આપશ્રી

હરી હરી સમરો હરી હરી હરી હરી હરી ઉચારું.

કુનિતિ પરહરી.

રીડ પાઠિ હરિ હરિ બ્રહ્મ જપિને તૃપ્ત કરે હરિ નિત્ય

શ્રીહરી હરિ હરિ વદુ વદગારો સત્ય હરી ધરિ પ્રીત-
શ્રીહરી હરી રમરૂં હરી હરી હરી હરી હરી ઉચારું.

કુનિતી પરહરી.

હરી હરી જય હરી હરી શ્રીહરી હરી સુખધાર
હરી હરી શુભ નામ રમરોને વંદુ વિશ્વાધાર-
શ્રીહરી હરી રમરૂં હરી હરી હરી હરી હરી ઉચારું.

કુનિતી પરહરી.

હરતાં ધરતાં હરિ હરિ હરિ હરિ હરિ હરિ હરિ ઉદ્ગાર
રમતાં ખણુ હરિ હરિ હરિ રટિને રડિયે સુખ મોઝાર
શ્રીહરી હરી રમરૂં હરી હરી હરી હરી હરી ઉચારું.

કુનિતી પરહરી.

રાગ. સૈયર નિજ નિજ.

હરિ હરિ હરિ હરિ રટિયે નામ સદા સંસારમારે
જય જય હરિ હરિ રાધે શ્યામ સીતાપતિ રામ
હરિ હરિ હરિ હરિ રટિયે નામ સદા સંસારમારે
શ્રીહરિ શ્રીહરિ શ્રીહરી. રમરિયે ધારી ટેક.
હરિ હરિ હરે હરિ જાપથી કટ રહે ના એક
જય જય હરિ હરિ હરિ હરિ વદિયે શુભ, શુભદો સદોરે
જેથી જિવન વિદારે શ્રીહરિ સંકટ વામ
હરિ હરિ હરિ હરિ રટિયે નામ સદા સંસારમારે.

બીજો દિવસે મુંદરલાલ રાતના આઠ વાગે પોતાની
પત્ની શુભમુંદરીને કહી કિર્તન સાંભળવા માટે નીકળ્યો. આ
વખતે મહારાજ તે સ્થળે નહિ આવેલા હોવાથી પોતે મુ
બીકના બ્રહ્મ તરફ ઉતાવળથી ચાલી નીકળ્યો. આ વખતે
પોતે સડો પોસાક પહેલો હતો કારણ કે બુદ્ધા હતા.

ત્યારે ટાપી ન શોભવા લાગી અને ટાપી ન સોભતાં વ.સ
 કુટ કોટ પ્રાવલુન મોગ્ન બુટ વગેરે કંઈ પણ સોભવા ન
 લાગ્યું આથી માત્ર સાદાં વસ્ત્રોજ મદ બહાર નીકળ્યો હ
 તો. આ વખતે અંગરખાને ખીસું નહિ હોવાથી પાસે પે
 સા વગેરે કંઈ લીધું હતું. નહિ પેસા નહિ હોવાથી બચ
 ન પણ થઈ શક્યું નહિ ગુણીકાને ત્યાં જતાં અનેક વિચારો
 રો કરવા લાગ્યો, જેવો બારણા નજીક પહોંચ્યો તેવો
 અટક્યો કારણ કે આ વખતે વેષા એક શ્રીમંતના વીસ
 વૈસના છોકરાના અંગ ઉપરથી ધરેણાં ઉતારવામાં હતી.
 તેણે સુંદરલાલને સાદાં વસ્ત્રો પહેલાં દેખી તેની પાસે શું
 હશે ધારી કાઢી મુક્યો. સુંદરલાલ બહાર આવી જાનોમા
 નો પેલો બનાવ બેવા સંતાઈ રહ્યો ગુણીકા જેવાં ધરેણાં
 વસ્ત્ર વગેરે હરણું કરી રહી કે તરત પાછાની બારીએથી
 લે છોકરાને ફેંકી દીધો આ હૃદયભેદક બનાવ દેખી સુંદર
 લાલને કમકમાટ ઉપજ્યો અને ફરીથી આવીશ તો કોઈ
 વખત મારી પણ એજ દશા થવાની ધારી નીશ્ચય કરી
 એકદમ પાછો વળ્યો રસ્તે ચાલતાં તેનો તેજ બનાવ દ્રષ્ટિ
 મોત્યર થવા લાગ્યો આથી પોતે ગુણીકાને ઘેર કોઈ વખ
 ત ન જવું એવી પ્રતિજ્ઞા લીધી મહારાજને મુકામે આવી
 પહોંચ્યો મહારાજ પ્રત્યે બનેલું સર્વ વૃતાંત કહી સંભળા
 વ્યું. આ પ્રમાણે દરરોજ સત્ય બાબત કહેવાથી તથા બ
 કારાગરના સદ્બોધથી થોડે થોડે કેટલીક મુદતે અધમ સુંદર
 લાલ પ્રેરતાને પામ્યો. જે સુંદરલાલ અધમાચરણને અનુ
 સરી પાપમાંજ રમણ કરતો હતો જે સુંદરલાલ સદ્બોધનું
 તામિ પશ્યુ શ્રવણે સાંભળવા ઇચ્છા કરતો નહતો જે સુંદર

સાથે દરેક દુષ્ટ બાળનોમાં લીન થઈ મુનીતીનો સતર ચમ
 રૂપો હતો જે સુંદરલાલ સદગુણી ગુણસુંદરીના રનેહથી
 વિમુખ બની અધમ વેળ્યા કુલટા નારી સાથે ખર કર્મદી
 રનેહમાં ઉત્સુક થતો હતો જે સુંદરલાલ માતપિતાનો અ
 મુદય અમૃતમય સદ્બોધક વચનોનો ત્યાગ કરી દુષ્ટ ત્રિકા
 રી વિપવી મિત્રો સાથે પ્રીતી કરતો હતો જે સુંદરલાલ છે
 કન્વાદી બાળનોમાંજ પ્રવર્તે થઈ સજ્જનોનો નિંદારૂપ થતો
 હતો જે સુંદરલાલ સ્વમનોવૃત્તિઓને સ્વતંત્ર બનાવી દુર્ય
 ષ્ણ સાગરમાં મદાલવા દેતો હતો જે સુંદરલાલ કુકર્મોનુજ
 રમરણ કરી સદકર્મથી વિમુખ બનતો હતો જે સુંદરલાલ
 ને ખુટ સ્ટોર્ડીંગ પાટશુન કોટ ટોપી વગર જરા પણ આલ
 ઘું ન હતું જે સુંદરલાલને જીવદ્વા વિના એક દીવસ પણ
 જતો નહતો જે સુંદરલાલને વ્યસન નિવાય એક રાત્રી
 પગ જતી ન હતી તે સુંદરલાલ આજે સદ્બોધ રૂપી સુ
 ધા સાગરમાં સ્નાન કરી દોષ વિમુખ બની સદગુણનો સા
 થી બાળ્યો અને ગુણસુંદરી પ્રત્યે સ્વતઃ રનેહથી વર્તવા લા
 ગ્યો. સત્ય અસત્ય સમજવા લાગ્યો પરમકૃપાળુ જગતપિ
 તાની બઝતી શુદ્ધ અંતઃકરણથી કરવા લાગ્યો. આથી બ
 ઈતરાજનો ગુણસુંદરી સંપૂર્ણ આભાર માનવા લાગી સુંદર
 લાલ સદ્વર્તિમાં પ્રેરાઈ બઝતરાજના સમાગમમાં અહોનીસ
 રહેવા લાગ્યો એક વખત શુભ પ્રસંગ જોઈ બઝતરાજને
 પેતાને ત્યાં પાધારી પાવન કરવા ગુણસુંદરીએ આમંત્રણ
 કર્યું તે સાથે સુંદરલાલનો અધીક રનેહ નિહાળી બઝતરાજ
 થી ના કહી સકાઈ નહિ પોતે હાથમાં તાળ લઈ ભજન ક
 રતા કરતા સુંદરલાલના આશ્રમ તરફ નિહાળ્યા સુંદરલાલ

પણ આ વખતે સાથે હતા. રસ્તે ચાલતાં ગુણીકા
 બર આંખું ગુણીકા બદાર નિકળી જોવા સારી
 તો હરીજન મંડળ માતું બનતું અને નૃત્ય કરતું
 આંખું જતું હતું તેમાં પોતાને ત્યાં આપનાર સુંદરજાત
 પણ અત્યુત્તમ તાલ બળવતો નૃત્ય કરતો હતો આ વંદે
 ગુણીકા જોને શ્રીમંતના ઊંઠરાની બાબતમાં શાશન થતું
 હતું તે આદેખી આગળ આવી દંડપત્ર કરી નગી પડી આ
 પોતાનો નીચ ધંધો ત્યાગ કરી સદમાર્ગે દોગધ પ્રભુ મળ્યા
 કરવા હજી બતાવા બાગી પોતે સુંદરજાતનો દાખલો આ
 હોનીશ બકતી કરવા અર્થે સરીતા તરફર એકાંત વાગ
 જોઈ રહેતા નિશ્ચય કર્યો સુંદરજાતના આગ્રમે મકતરાજ પ
 માર્યો અને સદગુણી ગુણસુંદરી તથા સુંદરસાલ નેમનું પુ
 જન કરી આનંદ પામ્યા અને આ દુનિયામાં શુદ્ધ વૃત્તિથી
 શ્રીહરીની ભક્તી કરી સંતોષથી દીન સુખરવા સામ્યાં.

સતી સચીતાના પ્રદંતથી મનહરજાલનું હૃદય પાપ
 કરમેને માટે પરતાવો કરવા બા યું. દરેક દુષ્ટલો પ્રાણી અર
 જાળ ખડાં થયાં, પરમકૃપાશુ શ્રીહરી પ્રત્યે ગુલાબ શું દેવો
 તેનો વિચાર થવા લાગ્યો, વિચાર સાગરમાં મુન્વ મુન્વ
 ઝંકાળાવા લાગ્યો સંદેહ રૂપી પવનના પુરનેશમાં તથાવા
 લાગ્યો એટલામાં જ્ઞાનશીલ જમાદાર એક સીપાઈ સાથે
 કાલી પહોંચ્યા આશી સચીતાનું મુખ મુખરૂપી ચંદ્રના સં
 દેહરૂપી રાહુના પંજામાં સપડાવા માફક દિમવા લાગ્યું. અ
 સખણુ ઘણીવાર ટક્યું નહિં મનહરજાલ કહે વ્હાલી માગ
 અપરાધ ક્ષમા કરજે હું બહુ છું મને માફ કરાવજો
 વ્હાણુ પાસે આંખું લાગે છે. હું પાણી મારી આંખું

હું પણ સુંદરભાષની માફક દુઃખમાં દોરાઈ સદમુખ્ય
 નામ પણ સમજતો નહતો તે ગુણસુંદરી તુલ્ય તમારા
 સત્ય સ્નેહથી સદનીતીમાંજ સ્વસાશ્વત્ય સમગ્રું તે તમારી
 જ માત્રી ભક્તી સાચી સેવાનો પ્રભાવ છે. હે જન્તપિતા
 હું અધર્મી આપના પરીત્ર દરબારમાં શી રીતે આવી શ
 કીશ હે જન્તપિતા મેં આપનું ઉત્તમ નામ કાઢ વખત
 પણ યાદ કરું નથી મારું શું થશે હરી હરી મેં જો પ્ર
 થમથીજ આપનું અમુલ્યનામ જોળખ્યું હોત તો મારી
 આ દશા આવત નહિ. પ્રિય પત્ની મેં ભગ્નનો કરાર તો
 લ્યો છે. મેં અધર્મીએ પિતાતુલ્ય તમારા પિતાશ્રી અંક
 શંકરનો અનાદર કર્યો છે મેં પાપીએ તમારો ત્યાગ કર્યો
 હતો તોપણ તમે તમારી દરજ બગાડી છે એને માટે હું
 ઉપકાર માનુ છું મને માફી આપો હું દુર થાઉં છું હવે
 મળવા વખત નથી ચાર વાગ્યા છે પાંચ વાગે રજુ થવું
 જોઈએ બહાલી રજ આપો હું પાપીને રજ આપો.

સતીતા આ શબ્દોથી ગભરાઈ ગઈ તેનું કામજ મુખ
 વિવર્ય બન્યું ચક્ષુમાંથી અસર ધારા વહેવા લાગી તેના
 જળ પ્રવાહથી અંગપર પરીધાન કરેલી ઉત્તમ સાદી સાડી
 બીજાઈ ગઈ. જવાબ દેવાઈ શક્યો નહિ તોપણ જરાબર
 નીચું જોઈ રહી જમીન ઉપર ગાંડી માફક લીટા ખેંચવા
 લાગી જવાણ રું દેવો વળી બગ કરી મુખ ફેરવી હોઠ
 ડહાવા લાગી બોલાવા પ્રવર્તે થઈ પ્યારા પ્રાણુનાથ રજ
 રજ કહી નહિ રજ નહિ આપી શકાય. પ્યારા જીવતાં
 જીવતાં રજ નહિ આપી શકાય. સતીતાના રડવાથી મન
 હરલાલ પણ મળગજો થઈ ખુરશીપરથી નીચે ઉતરી મ

વીતાનો કર પકડી ઓંમુ સારવા લાગ્યાં સવીતા પોતાના
પતી મનહરલાલના ગળામાં હાથ નાંખી રહતી હતી રહી
મનહરલાલ—રાગ—પિતાજી આ 'કોપ—એ રાહ.

પ્રિયા છોડિ છેડો દિયોને રગ્ન
મને પાપીને પામવા દો સગ્ન
અધર્મે કરી દેહ મેં બ્રહ્મ આ
મુને ત્યાગતાં બહાલિ દુષ્ટી ન થા
નથી યોગ્ય શાશ્વી તમે પાસ હું
કરેલા કુકૃત્યોનો બદલો લહું

સવીતા—અરે પ્રાણુ પ્યારા વહો ના વચન
તમેને મેં અર્ધ્યું ખરે તન મન
તમે દેહ મારા તણા હો પતી
ગમે તે કરોને કરો ના રતી
તમે પ્રાણુ માત્ર તમે શીરતાજ
કરું સેવ સાથે રહી સૂખ ડાન
નહી પ્રાણુ બૂદી થવાની હું દાસ
રગ્ન શબ્દ બોલી કરો ના નિરાશ

મનહરલાલ—બહે બહાલી મારી સાથે તમે આવો તેમાં
હું મારું સદ્બાગ્ય સમગ્નુ છું તોપણ પવિત્ર રમણી
તમે સુકોમળ સ્ત્રી જનનીને મારી સાથે લઈ જવા માટે
શંકા છે. માટે હચ્છા હોય તો પાછળથી બનતો પ્ર
યાસ કરજો કદી જાનસીંહ જમાદાર સાથે ન્યાયસીંહ
ના દરબારમાં જવા કેદી તરીકે પકડાઈ મનહરલાલ
સવીતાની દ્રષ્ટીથી દુર થયો.

શ્રીહની.

પ્રકરણ ૯ મું.

આવન મિત્રોની લેખન કોઈ વખત અખરપર તરોપ.

જીજ્ઞાસી.

કુટીરો મળે ના સગું કે સખાંબી

ગળે મીઠા પ્યારો નહીં કોમ અમી

શુભાંજી શુભારો પ્રથા છંદગાની

પડી નકમાં ના મળે લાભ હાની

શાસ્ત્ર—કેમ મીઠા વિજય આને કંઈ આનંદમાં દેખાઓ
 હો આને કંઈ શાખ મયો હોય એમ લાગે છે ખ-
 રું કે નહિ.

વિગત—તેમ તો કંઈ છે નહિ પણ આમણા કાલક મિ-
 ત્ર મનહરજાણને ન્યામસિંહ સનસુખ પકડી ગયા ત્યાં
 તેમને માટે જન્મ મળ્યો થઈ ગયો છે, રસ્તામાં મળ્યા
 ત્યાં મને લાગ્યું હતું કે આપણે ખંખે જઈ (સ-
 લોતા) તમારી બાબતે દિલ્લાસો આપને અને સંખા
 થી લખાને હું વૃત્તન જાગે મયો તેમની આગળ
 હો હું તેમના જવાબો નિશીગીરી હો જાણમાં પ-
 ર્યો હોઈ તેમ જાણ્યું તેથી તેમને દ્રક વિશ્વાસુ જ-
 ળાયો. હવે ખંખે જાગ શવસે કારણ કે મારો પ્ર-
 થાસ હવે સફળ થશે સામજીકર આસો આવે તો જ
 હવે હું ખંખે મયો તે વખત ખંખ હોતો તેથી મ-
 ળો નથી, સત્રી પડવા આવી તો હવે શિદ્ધ જનું થો-
 લક દીવસથી મનહરજાણ પણ બદલાઈ ગયા હતા મ-
 ને પણ બેલાવતા નહોતા પણ હવે લાગ જોવાયે ફર્યો.

શામરાંકર—હુટ વિજય એવી હુટ સાગણી ધરાવતાં તને
 બિંદુકલ સરમ નથી આવતી । છટ છટ મિત્ર મત્રે
 એવી પ્રસિધ્ધ કરણી કરવી એ તારા જેવો પાપીજ કરી
 શકે. દુર થા દુરેથી મને મોટું બતાવોશ નહિ. સરમ
 છે તારા જેવા પાપી મીત્રને.

વિજય—તમારા મોટે વાત કરવાથી મહારે આટલું બહુ
 વેદવું પડ્યું માર કરગ્ને આ સમગ્રી વાત ખરી નથી
 હું તો માત્ર મરકરી દાખલ કહું છું. પ્રધારગ્ને.

શામરાંકર—જા જા તે હું કબુલ કરતો નથી પરમ કૃપાળુ જ
 ત પિતા મનહરજીવને મુક્ત કરે એ તારો પર
 જય થશે એમ નહીં સમજાવે.

શામરાંકર રસતે જતાં વિચાર કરવા સાગ્યો અહા પા
 પી મિત્રની મિત્રતાનું પશ્ચિમ દેવા પાપાપર જઈ શકે
 છે કેવી રીતે જણાવે આવે છે, દરી દરી મિત્ર આપણને
 બચાવશું નહીં કરી પરંતુ તેની સહાયથી પત્નીને દુઃખ
 પડે તે જાણવા છતાં પડ્યા દેવું । ના ના પછી સારા યા
 નરસા શી રીતે જણાવે પછી સભ ક્યાં રહ્યું સાચી મીત્ર
 તા ક્યાં રહી મિત્રની પત્ની તે એન ખરેખર છે માટે તે
 ને સંકટ મુક્ત કરવી તે ખરા મીત્રનું કામ છે ખરો રતે
 કે તેજ મણાવ મનહરજીવને હું હમેશાં કહેતો પણ તે
 માનતો નહિ પરંતુ મારે તો મારી શરમ બાળવલીજ જે
 હમે વિજય પાપીને જતાં પહેલાં હું પણ કહે જઈ સંતા
 ધ રહું એકદે બધું જણાવ રહેશે સાંજનો વખત હોવા
 થી ધરે જઈ પિતાથી વગેરેની આજ્ઞા લઈ આવું તથા તે
 મને પ્રથમ બિનાથી વાલીશ કરે કારણ કે ચંદ્રશંકર કર

ભારી તથા પિતાશ્રીને ગાદો સ્નેહ છે નથી અનુકૂળ પડશે અને હુદ્ધ વિનયને સગ્ન કરાવશે. કાકાર સાહેબે કારભારી સાહેબને સોદની ખાતર મનહરલાલને સખ ન કરવા વિચાર જણાવ્યો પરંતુ ન્યાયની ખાતર જેઠન્સાક્ષી બાબત ન્યાયી કારભારીએ કયુત્ત રાખી નહિ. બન્યું છે એવા ન્યાયી નરોને કે ન્યાયની ખાતર કોઈ બાબતની દરકાર રાખ્યા વગર સત્યથીજ વરતે. અહો પ્રભુ આ દુનિયામાં એવા ન્યાયી જનો ન હોતે તો અહાંક શ્વેત રીને ઠલી શકે? મનહરલાલના બચાવ તરીકે તારામણીનો પુનઃવો પણ સાચો થયો છે. તેમ ન્યાયસિંહજીએ મોટેથી એમ પણ બતાવ્યું છે કે મારું ન ચાલતાં કારભારી સાહેબના જનમાત્રને જન્મ સગ્ન કરું છું પરંતુ યોગ્ય સમયે વર્તણૂક જોઈ પણ ઘટ થશે. ઇન્સાફની રાહ છેડી તજ દેવાય એ પણ ખરું છે. “ હશ્વરેચ્છા બલીયસ્ત ” રાત્રીના આઠ વાગે વિનય હુદ્ધ વિચારથી સચીતાના બંગલામાં દાખલ થયો. આ વખતે સચીતા રડતી આંખે પોતાના પતીનો પત્ર વાંચતી હતી. એવામાં તેની પાસે એક તરણ વયની યુવાન સ્ત્રી બજાકાદાર પોશાકમાં મોંઢા આગળ આવી ઉભી તેણે સચીતા પ્રત્યે બોલવા માટે મુખમુંદા ફરકાવી.

એન સચીતા અત્યારે શોક કરવાનો વખત નથી અત્યારે કોઈ નિર્ભય સ્થળે જવું જોઈએ કારણ કે તમે યુવાન હોઈ આ સ્થળે એકલાં રહેવું યોગ્ય નથી અને તમે યોગબતાં નથી પરંતુ હું તમારા મામાની દીકરી થાઉં છું હું પણ વખતથી દેશાવર રહેતી હતી હું હમણાં થોડા વખતથી અત્રે આરેલી છું અને તમારા પિતાશ્રીએ અત્રે મને

કહી છે. માટે મારી સાથે સત્વર ચાલો.

પિતાશ્રીએ નામ સાંભળી સચીતાએ તેના સામુ જોયું અને અમુ લોહીતી બોલી. બેન હું તમને પિછાણતી નથી પરંતુ તમે મારાં સમાંજ હશે એમ તમારા બોલવા ઉપર શ્રી ખાત્રી થાય છે નહિ તો અહીં આ પ્રસંગે કાણુ આવે મારું થયું બેન કે તમે આ પ્રસંગે આવી પહોંચ્યાં નહિ તો મારા મનને કાંઈ કાંઈ વિચારો ગોઠવાયા કરત. હાથજ તમારા બનેલીએ પત્ર મોકલ્યો હતો તે કાંઈ છોકરો આવી આપી ગયો છે તેમાં તમારી સાથે જવા બહામણુ કરી છે પરંતુ પત્ર તેમના પોતાના હાથનો લખેલો નથી. તે નું કારણ સમજાવું નથી.

સચીતા બહેન તે તો કાંઈ મિત્રતા હાથે લખાવ્યો હશે. તેમાં કાંઈ શંકા કરવા જોયું નથી. આવેલી સ્ત્રીએ કહ્યું.

બહેન તારી અહીં રહે પછી સવારે જેમ યોગ્ય લાગશે તેમ કરીશું.

સચીતાએ કહ્યું.

બાબીશ્રી પત્રમાં શું લખ્યું છે લાવો હું વાંચી જોઉં.

વિજયે કહ્યું.

વિશ્વાનુ સચીતા સુંદરીએ પત્ર વિજયના હાથમાં મુક્યો.

વિજયે વાંચવા માંડ્યો.

પદ્માશ્રી પ્રિયા હું જાણું તમારે કાંઈ પણ પ્રયાસ કરવાની જરૂર નથી તપાની પાસે સુનંદાને મોકલ્યાં છે તેઓ પાસે રહેજો તેમની બરદાસ્ત કરજો. અને તે જે સ્થળે લ- જાય ત્યાં જાજો તેમાં કાંઈ અદેશો રાખવા જોયું નથી મેં છુટવા માટે પ્રયાસ કર્યો છે. માટે ચિંતા કરવી નહિ—એમ.

લીડ મનહરલાલ.

વિજય—(પોતાના હાથનો પત્ર છે છતાં કુપાત્રીને) બ
રેખર છે. તે તો કુટીને કાઢે આવશે પરંતુ આપણે
તો નિર્ભય જગ્યાએ રહેવું જોઈએ. કદાચ તમે તમા
રા મિતાને ઘેર જાઓ. પણ તેમણે તો મનદરવાજાને
સળજ કરાવી છે. આટે ત્યાં જવું મને યોગ્ય લાગતું
નથી. કેમ સુનંદાસુંદરી સત્ય છે કે નહિ.

સુનંદા—બરેખર છે મને પણ તમારું કહેવું યોગ્ય લાગે
છે. (એટલામાં એક ગાડી બે ઘોડા જોડેલી ત્યાં આ
વી) ચાલો બેન આ ગાડી પણ આવી હવે બાર ન
લગાડો. ત્યાંથી સવારે તમારા પતી વગેરેનો વિચાર
કરવામાં આવશે. ચિંતા છોડી ગાડીમાં બેસી જાઓ.

સુનંદાનું વાતસહ્ય ખરું સમજી બિચારી કેમજી હૃદય
ની પત્રી સચીતા ગાડીમાં બેસવા વિચાર કરવા લાગી
મદ્યુષ્ઠી સુંદરીને શું ખબર કે પોતાની પાછળ દુષ્ટ જનો
નું કાવતરું રચ્યું છે બિચારી સચીતાને શું ખબર કે સુ
નંદા વગેરે સરવે કાવતરનાં અધિષ્ઠાતા છે પોતે તો વચ્ચા
સુધી અને સ્ત્રી સ્વભાવાનુસાર સગી સુંદરી સાથે અને વ
ળી પોતાના પતીના પત્રને માન આપી ગાડીમાં બેઠી. બિ
ચારી રમણીને શું ખબર કે પત્ર પણ દુષ્ટ મિત્રોના હાથ
થીજ લખાયેલો છે બિચારી અનાથ ને શું ખબર કે તેઓ
ની દુષ્ટ શંસામાં શસ્ત્રાવાની મોજવા છે તેનો માત્ર પોતાનું
એક ધારી પતીના હુકમને માન આપવાનું ગાડીમાં બેઠી
ગાડીમાં સુનંદા તથા સચીતા તથા એરમેન સીતાય કાષ્ટ હ
તું નહિ કારણકે વિજય બધી ગંઠવણ કીધા પ્રમાણે બં
મલેજ સામવવાનું બાતુ કરી રહ્યો. અને ગાડી જોત જો

તાંમાં સવીતાને લઇ પશ્ચિમ દિશામાં પલાયમાન થઇ સરી
તાના હૃદયમાં માત્ર પત્ની સીતાય એક પણ શબ્દ રમજી
કરતો ન હતો. પત્નીનું જ સ્મરણ કર્યા કરતી હતી. સુનંદા
પોતાના વિચારોમાં જ લીન હતી હવે વાયકોને. સુનંદા કો
ણ તેનું ઓળખાણુ આપીએ છીએ.

પ્રિય વાયકો સુનંદા એ આવતાર સ્ત્રીનું ખરૂં નામ હ
તુ નહિ. કારણ કે તે સદગુણી જનોને દુષ્ટ ક્રાંસામાં ફસા
વનાર પૈસાની લોભીયણુ ધુર્તતામાં પ્રવીણ ગુણીકા હતી જે
ની સાથે વિજયને પ્રિતી હોવાથી તેણે તેને રકમ આપવી
કરી સવીતાને ક્રાંસામાં ફસાવા અહીં યોગાવી હતી અને
કોઇ માણસ જોડે પત્ર પણ પોતેજ લખી આપ્યો હતો
સુનંદા એ નામ જોડું ધારણુ કરાવ્યું હતું પરંતુ તેનું ખ
રૂં નામ દુર્બોધા હતું. દુર્બોધાએ સવીતાને કોઇ પ્રશ્નને જોઈ
નહોતી પરંતુ દુર્બોધાને ત્યાં પહેલાં મનદરજાલને પણ જ
વાનો પ્રસંગ હતો તેથી ચાર પાંચ ગાઉ છેટે પોતાના સા
સરાના ડરને લીધે રાખવામાં આવી હતી વિજય પણ આ
ખો દિવસ ત્યાંજ રહેતો, દુર્બોધાને રહેવાનું સ્થળ ન્યાયસીં
હણની હદનું નહોતું જેથી રાજ્ય તરફથી કોઇ બાબતની
અડચણ આવે તેમ નહોતું દુર્બોધાએ મનદરજાલ પાસેથી
અંદાસંકરની પહેરામણીમાં આપેલી કેટલીએક વસ્તુઓ લઇ
લીધેલી હતી તેમાંની એક હીરાની વાંટી તે પોતાના હાથે
રાખતી બ્યારથી સવીતા મનદરજાલ પાસે આવી ત્યારથી
મનદરજાલ દુર્બોધાને ત્યાં જઈ શક્યા નહિ જેથી વિજયને
કાવતરું સ્વચ્છની જરૂર પડી કારણ કે પહેલાં સવજો પૈસો
મનદરજાલનોજ વપરાતો હતો હતો પરંતુ હવે તો પોતાને

આપવા ધરજ પડી સતી સચીતનો સ્નેહ મનહરલાલને જે
મ જેમ શુદ્ધ વૃત્તિઓમાં દોરતો ગયો તેમ તેમ દુરભોધા ઉ
પરથી મનહરલાલનો પ્રેમ નિર્મુળ થતો ગયો આથી ધર્મ
ગ્રંથોમાં હોમાયેલી કુટીલ કામાએ લાગ શોધવા માંડ્યો અને
તેના વિચારરૂપ કાવાડાને વિનયના વિચારરૂપ હાથાએ પ્ર
ચંડ કાવતરામાં દોર્યો જેથી દુર્ગુણી દુરભોધા વિનયના આ
શ્રય સાથે સખંધ ધરાવી સચીતાને માથે આક્રમણ વૃક્ષ નાં
ખી સદગુણનું વૃક્ષ છેદવા સહાય ભૂત થઈ. સચીતાને લઈ
જઈ ખોટા નામવાળો સુનંદાએ પોતાના મકાનમાં દાખલ
કરી જોત જોતામાં બાડાની માડી સચીતાને દુષ્ટ સુનંદાના
મકાનમાં મુકી પાછી વળી.

સચીતાના જન્મ પછી વિનય મનહરલાલના બંગલામાં
સોંપ કરવા લાગ્યો દારણ કે પોતાની પાસે દુરભોધાને આ
પવા તથા તેનું ગુજરાત ચલાવવા કંઈ રહ્યું વહેતું તેથી
મનહરલાલનાં દબાટ પેટીયે વગેરે તપાસવા લાગ્યો. તેમાં
થી કેટલોક બારવટીયાઓનો મેળવેલો પૈસો હાથ લાગ્યો.

પ્રિય વાચકો જોઈ મિત્રતા. મિત્રતા કરવી તેમાં કેટ
લા બનો વિચાર કરવાનો છે. આતો મિત્રતા નહિ પણ
કુટીલતા ધિક્કાર છે એવા પાપી મિત્રને શું ? એ દુષ્ટ મિ
ત્ર સખંદનો ખરો અર્થ નહિ સમગ્રતા હોય ? શું એ દુષ્ટ
મિત્રાદત્ત ખરું રહસ્ય નહિ બળુતા હોય ? ના ના તેઓ અ
ધમ વાંચનાઓને આધીન થએલા પાપીઓ મિત્રતાનો
અર્થ ક્યાંથી સમજે અહા ક્યાં આંખરાજનો પહાડસીંદમીત્ર
અને ક્યાં મનહરલાલનો વિનયમીત્ર મીત્ર હવે તો એવા
જપહાડસીંદ જેવા હવેકે જેણે આંખરાજને માટે અકબર

ના દરબારમાં સ્થિતિમાં જાણીતીની કુરી હતી તેમ મિત્ર
હજીને તોં તેવાજ ચાંપનાજ જેવા હજીને કે જે પ્રમાણિકપ
જાણી મુદત પ્રમાણે આવી રજુ થયો હતો. વળી દ્રષ્ટાંત
તરીકે માનસીદ જરીને એક બકાદુર માણસને કાયદા વિ
રૂદ્ધ હથિયાર સખી શુન્દા કરે છે ધારી તથા તેના વિષે
તેના દુષ્મને એ કેટલીક જુદી જાતનીઓ આપવાથી ત્યાંના
રાજાએ પોતાના પુત્રને માનનાર હતાથી તેને ફાંસી દેવા માટે
હાવ કીધો આથી માનસીદને ત્યાંથી છટકી જવાની જરૂર
પડી તે કેટલેક દુર પોતાના મિત્રને ત્યાં જઈ જુદાજ વેપ
માં કેટલીક મુદત રહ્યો. ફાંસી આડે ચાર દિવસ બાકી
રહેતાં રાજાના માણસોને જાતની મળવાથી તે માણસોએ
આવી પહોંચ્યા અને ત્યાં સોંપ કરવા માંડી જ્યારે માન
સીદનું મીત્રને પોતાના મિત્રને ફાંસી દેવા માટે પહોંચ્યા
આવવાની જાણ પડી ત્યારે તે વાત માનસીદને જણાવ્યા
વગર પોતાની સ્ત્રીને કહી અને માનસીદને બાંહે પોતે પ
કડાવું નહિ કરું પરંતુ સ્ત્રી તથા પોતે વચ્ચે આનાકાની
જાહેરી કરી કહે તમે રહો અને તમારા મિત્રને બાંહે હું મર
હો. પોતાક પહેરી પકડાઉં એમ કહતાં છેવટ મિત્રજ આ
અદથી ન માનતાં પોતે પકડાવું નિશ્ચય કરી રાજાના માણ
સોને જઈ મળવા તત્પર થયો પોતે પોતાના કાટ ઉપર
માનસીદ એવું મોટા અક્ષરોથી લખી લઈ રાજાના માણસો
આગળ થઈ નિકળ્યો અને કાટ છુપાવેલો હોય તેમ કાટના
લાગ્યો આથી રાજાના માણસોએ તે કાટ પડતી લઈ અ
ધારે વાંચી તેજ માનસીદ છે ધારી તેને પકડી લઈયા હ
વે ફાંસી આડે એક દિવસ બાકી રહ્યો મિત્ર જેનું નામ

ધીરસીંહ હવું તેની સદગુણી સ્ત્રીએ પુરૂષનો વેપ ધારણ
 કરી માનસીંહને ખબર ન પડે તેમ સપાટાથી નીકળી પો
 તે પણ માનસીંહ છે જણાવી રાખના દરબાર આગળ ફાં
 સીના માંચડા આગળ રજુ થઈ આ વખતે ફાંસી દેવા
 આડે તથા કલાક હતા લોકોની જીડ વચ્ચે ભારે અગમ્ય
 બી પ્રસરી ધીરસીંહને ખબર તો પડી કે આવનાર પુરૂષ પો
 તાની સ્ત્રી છે પરંતુ તે કશું ન જણાવતાં બંને ફાંસીએ
 ચઢવા તૈયાર થયાં રાખ આ બનાવ જોઈ વિસ્મય થઈ ગયો
 અને ખરે કોણ તે જણાવતી ચેકસ જરૂર પડી કારણ કે
 એક માનસીંહને બંને એ જણને ફાંસીએ નજ દેવાય
 ખારી મન સાથે વીચાર કરવા લાગ્યો. તપાસ કરવા છતાં
 પણ ખરો માનસીંહ જણાઈ શક્યો નહિ તે તો બંને જ
 છુ ફાંસી ચઢવા તૈયાર થયા એક કહે હું ચઢું બીજો કહે
 હું ચઢું આ પ્રમાણે રકબક થતાં માત્ર દશ મીનીટ બાકી
 રહી હવે જે વખત માનસીંહનો વેપ ધરી ધીરસીંહ પક
 ળ્યો તે વખત હર્ષના પોકારતું જાહેરનામું નીકળ્યું કે-મા
 નસીંહ પકડાયો છે. આ વાત આખા ગામમાં જોત જોતા
 માં ફેલાતાં ખરો માનસીંહ જે ધીરસીંહના ઘરમાં આવી
 રહ્યો છે તેણે જાણી જેથી મારા બંને કોણ પકડાયું હશે
 તે વીચારમાં પડ્યો પરંતુ પુછે કોને કારણ કે પોતાનો
 નિવ ધીરસીંહજ શોધ કરતાં નજરે પડ્યો નહિ. અને આ
 મગની રાત્રે ધીરસીંહ તથા તેની શુરી સ્ત્રી વચ્ચે કંઈક વા
 તચીત થતી હતી. તેનો બાવાથ શું છે તે હવે પોતાની
 સમજમાં આવ્યું જેથી એકદમ ધીરસીંહનો ઘોડો લઈ દો
 ડતો આવી નીકળ્યો. અને ફાંસીના ટાઇમ અગાઉ પાંચ

મીનીટ પહેલાં આવી દાખલ થયો બપોરો એએને બુઝા
 વો વગેરે પોકારથી લોકોની બીડ વચ્ચે ધસી છું પોતાના
 ખરો માનસીદધુ એમ યુમાટ કરવા લાગ્યો અને થોડા
 ઉપરથી ઉતરી ફાંસીના માંચડે બન્નેની પાસે દાખલ થયો
 પોતે પોતાના મીત્ર મનસીદને રડતી આંખે આશ્ચર્ય કર
 વા લાગ્યો અને પોતાને માટે આટલું બધું મિત્રને વેઠવું
 પડ્યું તેને માટે શોક કરી પરંતાવા લાગ્યો. અને બન્નેની
 માર મારી નીચે ઉતરવા આગ્રહ કરવા લાગ્યો. છેવટે પો
 તે માનસીદ છે એમ ચોકસાં જાણખ આપી. પરંતુ ધીર
 સીદ તેથી ન ઉતરતાં રાગના માણસો પ્રત્યે જલ્દી કરો
 જલ્દી કરોના પોકાર કરવા લાગ્યો. આ દેખી લોકો બારે
 અગ્નિયમીમાં પડ્યા અને ફાંસી ચઢવા માટે સંધ્યા આની
 ઠાની કરતા તથા ઉત્સાહ દેખાડતા પેખી અચાંખે પામવા
 લાગ્યા તથા ખરો ન્યાય થું થશે તેની રાહ દેખવા લા
 ગ્યા. રાજ પછુ પોને હવે વધુ શંકામાં પડ્યો. એમ થતાં
 ખરું શોધતાં ફાંસીનો ટાઇમ પછુ પુરો થયો તેટલામાં રા
 જ પુત્રને ખરો મારનાર એક બીલ આ બીડ વચ્ચે આવી
 તમાસો દેખવા ઉભો હતો તે આ પ્રમાણે પોતાના ખરે
 નિરપરાધી તણ માણસો મરવા ઉભા છે. દેખી પોતાની પા
 સે રાજ પુત્રની વીંટી વગેરે હતું તે લઈ રાજ આગળ
 આવી પોતે ગુન્હેગાર છે જણાવવા લાગ્યો. આથી રાગને
 ચોક્કસ ખાત્રી થઈ અને ખરો ગુન્હેગાર જણાઈ આવ્યો
 પરંતુ સત્યનોજ જય સત્ય બોલનારને સજા ન કરવી ધા
 રી સંધ્યા લોકોની અગ્નિયમી વચ્ચે ચારે જણને મુક્ત કર
 માં રાગએ પોતાના મનમાં વિચાર કર્યો, મરી ગયો પુત્ર

હવે તો યવાનો નથી માટે સત્ય ખોનો વણુ હવેને મચાવવા
 હિસાહ ધરાવી મરણ માટે તૈયાર થનાર બીલને શાખેલી આવી
 પરંતુ માનસીદને પકડવા પ્રનામ કાદયુ હતું તે કોને આ
 ખતું તેની સલાહ ક્રેવા કારખારીને ખોલાવ્યા પરંતુ તે કંઈ
 નકી થયું નહિ આ પ્રશ્ન સમજા પ્રેક્ષકોને પણ પુછવામાં
 આવ્યો સરવે મંડળ વિચાર કરવા રોકાવું હવે માનસીદે
 તે દનામ પોતાવા મિત્ર ધીરસીદને આપવા રાગ પ્રત્યે પ્રા
 મેના હરી અને પોતાની સમજા હકીકત રાગ આગળ નિ
 વેદન કરી અને પોતાના મિત્ર ધીરસીદ તથા પુરુષને વેપે
 પતીના મિત્રને ખાલે માનસીદ નામ ધરી ફાંસી ચઢવા તે
 માં થએલી શુરી સુંદરીને નમન કરી આખાર માનવા લા
 ગ્યો આથી રાગની અન્યથાનો પાર રહ્યો નહિ હવે
 પ્રેક્ષકોએ પણ ધીરસીદને દનામ આપવાનું વિચાર જણા
 વ્યો સર્વાનુમતે મંજુર થવાથી ફક્ત હજારની મોટી રકમ
 ધીરસીદને આપવા નકકી થયું પરંતુ ધીરસીદે તે રકમ
 પોતાની સ્ત્રીના નામથી ધર્મદા તીકે વાપરવા જણાવ્યું તે
 પ્રમાણે રાગ્ય તરફથી વ્યવસ્થા થઈ સવળું થઈ રહેવા પ
 છી મિત્રે રાગપુત્રને લાવી ખડો હવે આથી સરવેની અ
 ન્યથાનો પાર રહ્યો નહિ કાન્ય કે રાગપુત્રને માન્યો હ
 તો નહિ પરંતુ કોઈ કારણસર પોતાના કહેવાથી તેને છુપા
 વામાં આવ્યો હતો આથી પાંચે હવેના અચાચથી અજ્ઞા
 પ્રેક્ષકો તથા રાગના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ સમજા
 આનંદના પોકારથી ધીરસીદની મીલતાનો જય ખનાવવા
 લાગ્યા રાગ્યે બીલને સરખાવ કર્યો અને રાગપુત્રના ક
 હિસાહ નીમીતે કેટલુંક દ્રવ્ય ધર્મદા કર્યું તથા નમમાં સાક

રો વહેંચી અને સવળું મંડળ ધીરસીંહ મીતની માનસીંહ પ્રત્યે શુદ્ધ મિત્રતા પેખી ખુશાલીના પોકારથી સૌ સૌના મહત્તર રવાના થયા માનસીંહ તથા ધીરસીંહને હથીઆર રાખાની છુંદ આપી અને તેની (ધીરસીંહની) પવીત્ર સુંદરીને હિત્સાહ નિમીત્તે કીમતી પોશાક બક્ષીસ કીધી અને આનંદના આવેશમાં સરવે મંડળ શહેર તરફ વિદાય થયું પ્રિય વાચકો મિત્ર હજી તો ધીરસીંહ જેવા હજી કે જેણે નિતની ખાતર પોતાનો દેહ વિના દરકારે અર્પણ કરવા બાર્યો હતો મિત્રો સ્નેહી હજી તો એવાજ હજી કે જે પોતાના સંકટના સમયમાં સીર આપવા તૈયાર થાય

વિજય જેવા કુટુંબ મિત્રો ન હજી કે જેથી તેમની કુમંગતનાં ફળ મનહરલાલને આપવાં પડ્યાં તેમ આખર વખત તમારે કદી ન આવે એતાઓ મિત્ર કરો તો શામસંકર જેવા કરજી કે જેણે વિજય પાસીનો ઘટ વાપા પોતાના મીત્ર મનહરલાલની ગેરહાજરીમાં પણુ ધાર્યો હતો. ધન્ય છે તેવા મિત્રો હજાર વખત ધન્ય છે કે જેણે મિત્ર શબ્દની ખરી કિમત કરી બહાણ વાંચકો મિત્ર કરતાં એકસ વિચાર કરજો.

હવે સમીક્ષાને શુકી જેવી ગાડી પાછી વળી તેવી દોડતી ટ્રાય પ્રમાણે મનહરલાલને બંગલે વિજયને મેવા માટે આવી, આ વખતે પાછી વિજય બેશુદ્ધ થઈ પડેલો હતો, અને તે સ્થળે તેણે જે જે માલ એકઠો કરી લૂટી જવાનાં દરહાથી કાઢ્યો હતો તે સવળો માલ ગાડી વાળો ગાડીમાં નાંખી વિજયને પડેલો શુકી છાનોમાનો છટકી ગયો ગાડી જેટલી મનહરલાલના બંગલાથી વીસ માઈલ છે

ટે ચોર નમ તરફ દોડતી મુઠ્ઠી રાત્રીના વખત અને પુર
જોસથી જતી માડી દશેક માઇલ લગભગ પહોંચી તેટલા
માં દસ માણસોની એક ટુકડીએ તેને ઘેરી લીધી અને
ચિન્મેન સુધી પહોંચી ચાર પેઢેરેગીરો સાથે બીલાસનથી તર
ફ રવાના કરી, બાકીના છ સરદારોએ આવી મનહરલાલ
ના બંગલાને ઘેરી લીધો પરંતુ આ સ્થળે બંગલામાં કોઈ
પણ માણસ માલમ પહોં નહીં જોયો સવાર થતા સુધી
ત્યાંજ થોભવાની જરૂર પડી.

સતીતાને મળવાની દુષ્ટ ટૂંકીએ પાર પાડવાની આ
લાએ તંગદીની જોલમાં સપડાયેલો કમી વીજળ વ્યસનમાં
ગરક થઈ બેશુદ્ધ થઈ પડ્યો હતો તે ઘોડીક વારે ગાડી
જતા પછી મુઠ્ઠીમાં આવ્યો ત્યારે ત્યાં જતી પણ માત્ર ન
જરે ન આવ્યાથી ગાબરો બની પસ્તાતો વીજળ વાંચના
ને ત.એ થતો દુરખોવાના મકાન તરફની વાટે રવાના થયો
કેટલીક વારે તે ધારેલા સ્થળે પહોંચ્યો અને સતીતાથી
વાતચીત કરતા વીચાર મોઢવવા લાગ્યો. સતીતા સાથે કેવી
મુઠ્ઠીથી વાત કરતી કેવી રીતે પ્યાર બાંધવો તથા કેવી
રીતે સખત કરવો રંગેરે દુષ્ટ વીકારો ઉદભવવા લાગ્યો.

પ્રીય વાંચકો મનહરલાલને દુષ્ટ વિજળ તરફની પોતા
પ્રત્યેની નિહાળી લાગણીની ખબર હોત તો તે કદી પ્યાર
બાંધત ખરો ના ના કદી નહિ મનહરલાલને મિત્રતાની
લાગણી ધરાવી પામી હેતુ મનમાં ધારવાની ખબર
હોત તો કદીપણ નીચ વિજળની મિત્રતા મનહરલાલ નજ
કરત અવકે મનહરલાલ તો શું પણ કોઈ અમન પણ તે
વી મિત્રતા કરે નહિ મનહરલાલ તથા વિજળને મિત્ર મ

વાનું કારણ એક પુસ્તક હતું જે પુસ્તક વિજય વારંવાર વાંચ્યા કરતો હતો એક વખત મનહરલાલ ઇંગ્લીશ સ્કૂલ માંથી છુટી પોતાના ગ્રંથ તરફ જતો હતો તેવામાં તેને વિજય રસ્તામાં મળ્યો તેણે પોતાની પાસેના પુસ્તકમાંનું એક વાક્ય હતું તે મનહરલાલને વંચાવ્યું આ વખતે સાનું પણ સાથે હતો સાનું તથા મનહરલાલ એકજ રોડે-ડેમાં હતા જેથી અરસપરસ પ્રીતિમાં જોડાયા હતા. અતીતી બરેલા પુસ્તકમાંથી અતીતી બરેનું વાક્ય મનહરલાલને અર્થ કરવા બતાવ્યું. તેમાં એક વેળા નારીનો ફાટોચાર હતો જેના ઉપર મનહરલાલનું ધ્યાન ખેંચાયું અને એ વાક્ય પણ એજ ફાટાને અનુસરતું હતું. જેથી એ શબ્દો તથા એ ફાટોચાર મનહરલાલના હૃદયમાં રમી રહ્યા સામ શંકરે એ પુસ્તક જેનું નામ (વેળા વિલાસ) હતું તે ફાટી ચુરેચુરા કરી નાખ્યા. પરંતુ તે મનહરલાલના હૃદયમાં તેની છાપ એટલી સજ્જડ બેસી કે જે ભુંસવાધારેલી છું સાધ રહે નહિ થોડીકવાર પછી મનહરલાલ વિજયને ઘેર ગયો અને તેની મિત્રતામાં ગુંથાયો. અને જે ગુણીકાનું નામ હુન્મોદા હતું તેને ત્યાં બંને જણ જવા લાગ્યા તથા વિજય દિવસેતીદિન મનહરલાલને બંગલે આવવા લાગ્યો. અને વિજય પ્રીતિનું દક્ષ એવું ઉચું કે તેને લીધે સરી તા (મનહરલાલની સદ્ગુણી પત્ની) નો પણ ત્યાગ કરાવ્યો. સામશંકરે મનહરલાલને ઘણી વખત સમજાવ્યો. પરંતુ વિજય જેવા બીજા પણ કેટલાક મિત્રોની કુસંગતથી સામશંકરનું બોલવું કાન ઉપર ધર્યું નહિ. જેથી સામશંકરે તેની મિત્રતા ઊંડી દીધી પરંતુ પાછળથી તેની સગત

પોતે રાખતો દુષ્ટ મિત્રોને ધમકાવતો ષગેરે કરતો. પણ
 મનહરલાલની હઠ આગળ તેનું કશું ચાલ્યું નહિ. એમ
 કરતાં પૈસો ઓછો થયો. ત્યારે બહારવટીયાઓને સંધરવા
 માંડ્યો અને તેઓ દ્વારા પૈસો મેળવવા લાગ્યો. જેમાંથી
 જન્મ સગ્ગનું ફળ મળ્યું આ બાબતની સચીતાને ખબર
 પડી પરંતુ વિજય શું કરે છે તેની ખબર પડી નહિ કા-
 રણ કે એવી એકાન્ત મળી નહિ કે જેથી સચીતા જોડે
 એક પણ અક્ષર બોલી શકાય મનહરલાલને પકડાવવામાં
 પણ વિજયની કેટલીક મદદ હતી પણ તે વિષેની ખબર
 મનહરલાલને ખીલકુલ નહોતી. જેથી તે તેના ઉપર વિશ્વા-
 સ રાખતો અને વિશ્વાસનું નઠારું ફળ ચાખવા વખત આ-
 વ્યો. પણ શામશંકર જેને મનહરલાલે તરછોડી કાઢ્યો હ-
 તો. તે સચીતાને જેન ગણી દંપતીને સુખી કરવા પ્રયાસ
 કરી પોતાની મિત્રતાનો ખરો ધર્મ બજાવતો હતો. જ્યારે
 શામશંકરને ખબર પડી કે મનહરલાલને તારામણીના હ-
 રણ માટે સગ્ગ થઈ ત્યારે પોતે તારામણીની શોધ માટે
 યોગ્યતા કરવા લાગ્યો તેમાં સફળ થયો કારણ કે જેવો તે
 મનહરલાલને બંગલે આવતો હતો તેવીજ તારામણી બંધ-
 ન મુક્ત થઈ આવતી દેખાઈ જેના મુખથી સઘળી બીના
 સાંભળી લઈ તારામણી સાથે પાછો વળ્યો ત્યાંથી તારામ-
 ણી સાથે પ્રથમ સચીતાના પિતા ચંદ્રશંકરને ત્યાં સઘળી
 હકીકત નીવેદન કરી અને મનહરલાલે મને જેન તરીકે
 ગણી કોઈ પણ પ્રકારે દુષ્ટ દીધું નથી તે બાબત પતલા-
 રા કોરટમાં જણાવી દીધી. જેથી ન્યાયસીંહજીની ખાત્રી
 થઈ અને તેઓએ ઠરાવમાં શુભ પ્રસંગે મનહરલાલને છો-

હી દેવા ઠરાવ્યું. તે સઘળું શામુની શુભ સલાહથીજ બ-
 ન્યું. શામુને પોતાના મિત્રને પકડી જવાની ખબર પડી
 ત્યારે પોતે જમીન થવા જાનસીંહ જમાદાર પ્રત્યે વિનંતી
 કરી પરંતુ સખનો ઠનાવ થઈ ગયેલો હોવાથી હવે કંઈ
 કામ બાકી રહ્યું નથી તેમ જણાવ્યાથી નિરાશ થયો. જે
 સીપાઈએ લાંચ ખાઈ મનહરલાલને પકડ્યો નહતો તેને બ-
 રતરફ કર્યો જેથી ન્યાયસીંહજીની ન્યાયી રાજ નીતી આ-
 ગળા શામશંકરની ડોષ પણ જાતની યોજના બર આવી
 નહિ. આ પ્રમાણે મિત્રતાનો ખરો હક સાચવી બહુ બહુ
 પ્રયાસો કર્યા પણ સઘળા વ્યર્થ છેવટે સરીતાને પોતાના
 પિતાને ત્યાં લાવવા. મનહરલાલના બંગલા તરફ જતાં વિ-
 જયને મોઢેથી અનીતીની વાત સાંભળી સજેદ પાછો વ-
 ળ્યો ન્યોતે ઈંગ્લીશ બહેનો હતો તથા કસરતી વિદ્યામાં
 પણ કશળ હતો જેથી સમય સુચકતામાં પણ પ્રવીણ હ-
 વો તેણે સમયસૂચકતા વાપરી અને પાછો વળી પોતાના
 પિતાશ્રી વગેરેને વાત કરી ચંદ્રશંકરને ત્યાં ગયો અને ત્યાં
 સઘળા બાબત નિવેદન કરી. કારભારી તરફથી મોકલેલી
 દંથીઆર બંધ દુકડી લઈ મનહરલાલના બંગલા તરફ ની-
 કળી પડ્યો. ગાડીને પકડી વિશ્વાસનય મોકલી દીધા બાદ
 બંગલાને ઘેરી ડેટલાંક માણસ ત્યાં રહ્યાં અને બાકીનાં મા-
 ણસ લઈ પોતે સર્વીનાની શોધને માટે ચાલી નીકળ્યો.
 પ્રિય વાચકો જોઈ મિત્રતા ખરો મિત્ર તે આ કહેવાય જે
 જે મિત્રની ખાતર રાત દીવસ પણ ન ગણતાં પોતાનો
 સત્ય પ્રેમ જાળવવા ઉત્સુક થયો.

સર્વીતાને ગુણીકાના મકાનમાં જેવી ગાડીમાંથી ઉતાર

વામાં આવી તેવી ગોઠવણ કીધા પ્રમાણે એક દોલમાં તેને
 બેસાડી સચીતાને પેતાને હું ક્યાંકુ તેનું બરોબરે. બાન
 હતું નહિ કાનણ કે તે તો મજ પતીનુંજ રટન-કર્યા કર
 તી હતી જેથી અજણ્યા મહત્ત્વમાં ગાબરી બની. પોતે જ
 તીને કેવી રીતે મળતું થું પ્રયાસ કર્યો વગેરેની ગોઠવણ
 માં ઘેરાઈ. દુરબોધાએ ખાસ તથા પાણી વીગેરે લાવી સુ
 ક્યું પરંતુ તે કસ્ટમને ન આડતાં દુરજ બેઠી તેને તો ગા
 ડીમાંજ વાતમાં ને વાતમાં પરીચયથી દુરબોધાનું કપટ
 યોદ્ધું ઘણું જણાઈ આવ્યું હતું. જેથી કપટ જાગમાં ફ
 સાયેલી હરીણી બેભાન સ્થિતીમાં જતી વિયોગનું સંકટ
 યાદ કરી રહતી આંખે છુટકા માટે યોજના યોજવા માંડી
 દુરબોધાએ ઘણી રીતે વાક્યાતુરી કરી પરંતુ સમજી ગયે
 લી સચીતાએ દુરબોધાનાં વાક્યને પત્ત ક્યાં નહિ 'એટલા
 માં દુષ્ટ વૃત્તિઓમાં સુધાયેલો પાપ વાંચ્છનામાં પ્રેરાયેલો
 વીપય વીકારોને તાણે ચયેલો મીત્ર દોહ કરવા તત્પર થયે
 લો કૃતઘ્ની વીપયાંધ મનહરલાલની માફી દશા કરનાર અ
 વળે રરતે દોરન્યાર કુસંગમાં ફસાવનાર આજરની હાતી ક
 રાવનાર પૈસાની ખુવારી કરાવનાર પાપી અધમ વૃત્તિઓમાં
 પ્રેરનાર દુર્ગુણી વિજય ગાડીવાનની શોષ કરતો આજો પ
 હાંચ્યો તેને દુરબોધાએ આવકાર આપી બેસાડ્યો. સચી
 તાના નામની માળા જપનાર સચીતાનુંજ રટન કરનાર શ્ર
 મ સરજા થયો માની આનંદમાં કુત્રનાર વીજ્ય સચીતાને
 ન દેખતાં દુરબોધાને કહેવા લાગ્યો.

વિજય—પ્રીયા વ્હાલી સચીતા ક્યાં છે. મું તે અહીં ન
 થી. જલદી કહે શા માટે બાર લગાડે છે.

હુરખોધા—એમ તે કંઈ સવીતા મળે કે સવીતા મળવા નીંતો હજી બહુ વાર છે. મારા ઠરાવેલા રૂપીઆ પાંચસે આપો પછી દેખાડીશ. નહીં તો તેમાંનું કંઈ વળવાનું નથી તમે પાછળ લેવા રહ્યા હતા છતાં કંઈ લાગ્યા દેખાતા નથી તો શું મારાથી પણ દગો કર્યો કે શું હું કહું છું કે જ્યાં સુધી રૂપીઆ નહીં આવે ત્યાં સુધી તમે પણ મારા કદીશો. બહુ દીવસથી સમજાવ્યા કરો છો હવે તમેએ આ બાબત બતાવી તે પણ કરી કારભારીની છોકરીને પકડી લાવવી તે શું રમત છે કે તો પણ મેં ઘણા દીવસની ઓળખાણથી તે પણ હીમત કરી તો હવે તેમ આ લખાવું નથી. માટે જલદી જાઓ અને રૂપીઆ લઈ આવો.

વિજય—જગડ તો થરમ રાખો હું કાલે જરૂર લાવી આપીશ આજે બંગલામાંથી કેટલોક માત્ર લીધેલો હતો પરંતુ મને જરા ઉધ આવવાથી સુતો તેવામાં ગાડીવાન આવી સધળો માત્ર ભરી સટકી ગયો, હું જાગ્યો ત્યારે મેં તપાસ કરી તો આપણે ભાડે કરી લીધેલી ગાડીનાંજ પયડાંનો આકાર દીસતો હતો. હું શોધ કરતો અહીં આવ્યો પણ અહીં કંઈ નથી તો મને એક વખત સવીતાનો મેળાપ કરાવ, પછી કાલે ન લાવું તો મારા સમ છે.

હુરખોધા—હું તમારા એવા સોગન માનવાની નથી તમે જુઠા માણસોનો ભરંસો કાગનો નથી. જાઓ હાલજા જાઓ પૈસા વગર આ વખત કંઈ વળવાનું નથી ના

હક વાર ન લગાડો, આ વખત જવા દઉં ફરી તમે
કોઇ વખત લાવો તેવા નથી તમે મને ઘણાં વખત
થી બમાવ્યા કરોછો. જાઓ ઝટ જાઓ વાર ન લગા
ડો કારભારીની છોકરીને અહીં ગોંધી મુકવી તે કંઈ
રમતનું કામ નથી. આ સઘળું પૈસા માટે કીધું છે
તો પૈસા વિના કંઈ વગર નહિ બે ચાર વખત પ્ર
પંચ કીધો જોયો આજ બહુસો રાખવાની નથી બામ
ટાઓના બરોંસા શાના.

વિજય—(નારીપાસ થઈ જતાં જતાં) અમે બામટા
એમ કે કીક છે તે સઘળું હવે માલુમ પડશે, ખેર
કાલે લઈને આવશે.

દુરખોધા—એમાં રીસનું કામ નથી મારે તો તમે નહી
ને તમારા બાઈ “ પૈસાનો પ્યાર નહી તો જીત્તી ચાર
મારા ફોકરીયા ચાર ” કાલે રૂ ૫૦૦) લઈ આવજો.

શ્રીહરી.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

સવીતાએ છુટવાની યોજના કરી અધમ ગુણીકાના મકાન
માંથી તેને બેઘ દઈ તથા વીંટી આપી છુટવું
અને માર્ગમાં વીજળના પંજામાં પકડાઈ જતું.

રાગ. દેખ્યા લાઈ દુખના.

સવીતા—હરી યાઓ રંકના બેઘી હે બચાવો ફાંસામાં ફસેલી. રૂ
પ્યારા પતી તે જાણે સુખી હશે મુંદરી.
જાણે શું તે પ્રીય પાપીએ અપણી છે નિજ જાણમાં;

જણે શું તે પ્રિય પાપીએ ગાંધી મુઠી બેઢાણમાં. હરી.

જણું શું મીત્ર પ્રપંચીએ કુલટા તણા મંદીર મુઠી;

જણે શું મીત્ર પ્રપંચીએ નિય આશથી કીધી દુખી. હરી.

જણો તમે સર્વત્ર વ્યાપક જન્તના આધારછો;

જણો તમે ભૂમકત તારક દાસના દુખદાર છો. હરી.

સવીતા વિજય તથા દુરબોધા વચ્ચેની થતી વાતચીત જણી ગઈ જેથી પોતે પાપી શંસામાં પ્રસાદ છે એમ નિશ્ચયપણે સમજી, જે સવીતાને પહેલાં માત્ર પતી તરફની જ ચિંતાથી જ હૃદય બળ્યા કરતું હતું તે હવે શીયળ સાચ વવા વીશે પણ બળવા લાગ્યું હવે શું કરવું ક્યાં જવું કોને કહેવું શી રીતે છુટવું વગેરે શીકર થવા માંડી સવીતાનું હૃદય શીકરમાં ને શીકરમાં સળગવા લાગ્યું, શ્રીહરી પ્રત્યે વારંવાર બીનંતી કરવા લાગી, એવામાં શ્રીહરી પરમ કૃપાળુ જન્ત પીતાએ યુક્તી સુઝાવી એ યુક્તિ એવી હતી કે ગુણીકા દ્રવ્યની લોભી જેને માત્ર પૈસાની જ પ્રીતી છે તેને માગે તે આપી છુટી જવું અહો પરમ કૃપાળુ પરમાત્માની ગતી ગદન છે, ભક્તવતસદ્વ શ્રીહરીએ સદ્ગુણ થાય તેવી યોજના સવીતાના હૃદયમાં સુઝાવી સવીતા હીમત કરી દુરબોધાની પાસે ગઈ અને પોતે જણાવી નથી એમ બતાવી કહેવા લાગી.

બહેન મારી વૃત્તી મારા પીતાને ત્યાં જવાની છે, કારણ કે તેઓએ મારી શોધને માટે માણસો મોકલ્યાં હશે, કદાચ તેઓ તમને નહીં પીછાણતા હોય અને એકદમ માણસો આવી આપણા મકાનને ભેરી ભેરી તો તમેને છુટવાનો એક પણ ઉપાય નથી હું તમેને મોકલ કહું છું કે

મને-છોડી દેવામાંજ શાયદો છે, મારા ઉપર તમોએ ઉપકાર
દીધો છે તે ઉપકારના ખદલામાં આ મારા હાથે છસેં રૂ
પિઆની-હિરાની વીંટી છે તે લ્યો, અને મને છોડી મુકા
વિનય તરફથી તમોને કશું મળે તેમ નથી તો મારી તર
ફથી વીંટી લઇ મને મુક્ત કરો એવી મારી વિનંતી છે.
અને હું ખાત્રીથી કહું છું કે તેમાંજ શ્રેય છે. પછી જેવી
તમારી દમ્હા કદાચ તમે મને વિનય પામીને સોંપી દ્રવ્ય
મેળવશો તો તે તુરંત દ્રવ્યથી તમારું શ્રેય થવાનું નથી.
તેથી તમો અવમાવૃત્થાને પામ્યાંછો અને પાગશો શ્રીહરી
પરમાત્મા તેને માટે તમોને સંકટમાં નાંખશે અને મરતી
વખત દ્રવ્યાદિ કોઇ ચીજ સંગ્રામે આવવાની નથી શાસ્ત્ર
માં કહ્યું છે કે.

શ્લોક

દ્રવ્યાનિભૂમૌ પશવશ્ચગોષ્ઠે
ચાર્યાગ્રહદ્વાર જનસ્મશાનં
દેહશ્રિતાયામ્ પરલોકમાર્ગે
કર્માનુ ગોમચ્છેતિ જીવણકઃ

અર્થાત-દ્રવ્ય સધળો જમીનમાંજ રહેશે. પશુઓ વર્ગ
રે મિલકત સૌ સૌને ઠેકાણેજ રહેશે, બહાલી અર્ધાંગા સ્ત્રી
તે ધરના પારણા સુધી આવશે. અને જન મંડળ (સગાં
વહાલાં) સ્મશાન સુધી આવશે દેહ જેને માટે મોહમાં
વ્યાપ્ત થયેલા તે ચિતા સુધીજ આવશે. પરંતુ પાપ અને
પુન્યને સાથે લઇ જીવ એકલોજ પરલોકમાં ગમન કરશે.

માટે હે બહેન અપરંપરી ઉપન કરેલી સર્વ વસ્તુઓ

આ પૃથ્વી ઉપર પડી રહી અંતે એકલુંજ જવું પડશે
સંકટ પડશે ત્યારે પ્રભુ સાંભરશે પક્ષી કંઈ કામનું નથી
માટે મિચાર કરો. વિપવ્યાંચ્છનાદી કશું સંગાયે નહિ આવે
વિપયાંધ પાપી સ્ત્રી પુરુષોને દરેકને મરીરે કોણ પડ્યા સાં
બળિયે છિયે. અને મનુષ્ય વખત અવધન ગતીને પ્રાપ્ત થ
ઈ સરવે દ્રવ્ય સાથે ન આવતાં ધર્મે અધર્મેને સાથે લઈ
એકલાંએજ પરમ કૃપાળુ પિતાના દરબારમાં જવાખ દેવા
જાય છે. રામ ભક્ત કખીરજીએ કહ્યું છે કે.

રાગ. ખીલુ લાન્ધ સખી. એ રાહ.

ઇસ તન ધનદી કાન બાઇ

દેખત નયનુંમેં મટિયાં મિલાઇ. ઇસ તન.

અપનેં ખાતર મહેલ બનાયા

આપદી જાકર જંગલ સોયા. ઇસ તન.

ખ.લ જલે જેસી ધાસદી પહી

હાડ જલે જેસી લકડેદી મહી. ઇસ તન.

કહત કખીરા ગુનો મેરે ગુનિયાં

આપ મુવા પિછે દુખ ગઇ દુનિયાં. ઇસ તન.

અર્થાત સૂત્રજી પડ્યું નહેશે માટે અવધન છોડી જઈ
મદ માર્ગે વ્રતિ કરો જેથી શ્રીહરી રહાય થઈ બંધનથી
મુક્ત કરશે.

દુરબોધાને રામ ભક્ત કખીરજીના ભજનતા પ્રભાવે સ
વીતાનાં બોધક વાક્યો હૃદયમાં કિર્તાયા સુખના વખતમાં
માણસને સ્વશાન જ્ઞાન થાય છે પરંતુ સંકટ ન પડવાથી
તે ધોણ વખતમાં વિસ્મૃત થાય છે.

દુરબોધાને પણ તેમજ થયું. પણ અકોનીશ વિપવ

વાંચનામાંજ ભ્રમણ કરવાથી દુષ્ટત્યમાંજ જાસો કરવાથી સર્વતાનાં વાક્યો બરોબર અસર કરી શક્યાં નહિ'તો પણ "આપ મુલા પછી હુમ ગઈ દુનિયાં" એ લીટી યાદ રહી ગઈ. લોભમાં આધીન થયેલી વિષય મુખમાં રમી રહેલી નિર્લજ્જ ગુણીકાને યાદ રહેલી લીટી મુખને લાથે કાર કરી શકી નહિ. માત્ર એટલું થયું કે સર્વતાને છોડી દેવી વિનયને માટે આપણે અર્પણ કરવાની શી જરૂર છે વળી વ્રત્યને લીધે તેમ કરવું પડે તો ઉત્તરું તેના કરતાં સર્વતા પાસેથી વધુ મળે છે. માટે છોડી દેવી તેજ યોગ્ય છે કે નહિ તેના વિચારમાં ગુંથાઈ સર્વતા દુરભોધા પ્રત્યે છુટવાની આશા રાખી નિહાળવા લાગી. જ્યારે દુરભોધા તરફથી કશું બોલવામાં આવ્યું નહિ ત્યારે વળી પોતે બોલવા વિચાર કર્યો.

સર્વતા—કહો કે શું નહીં કર્યું.

દુરભોધા--હું તેજ વિચારમાં છું.

સર્વતા--વિચાર કરતાં કરતાં મારા પિતાશ્રીનાં માથુસો વગેરે આવી જશે માટે સત્વર કહો.

દુરભોધા-સર્વતાનાં વાક્યથી છુટકારો કરવા કહેતાં કહેતાં અચકાઈ તેને પાછું વિનયતું કોષમય બોલવું સાંભળી આવ્યું, અને વખતે વિનય તરફથી આદર આવે તો શું કરવું તેના નિશ્ચયમાં પડી.

સર્વતા--કેમ બોલ્યાં નહિ.

દુરભોધા--(દાસીને બોલાવી કંઈક કાનમાં કહ્યું.) કહું છું.

સર્વતા--(દુરભોધાએ દાસીને કહ્યું કે વિનય આવે છે કે નહિ તેનો તપાસ કર એ શબ્દો પોતે સાંભળ્યા

જેથી) શા માટે ડરોછો વિનયથી તમેને કંઈ થઈ શકશે નહિ તમારો વિચાર હશે તો તમે જે કહો તે કરવા હું તૈયાર છું કદાચ વિનયને સપલાવવો હશે તો તે પણ થઈ શકશે, તમે મારા પિતાશ્રીથી જાણીતાં હશે તે વિનયને છોડશે નહિ વળી વિનય તમારા દ્વરે વેર લેવા તરીકે બોલ્યો છે, પછી તેવા દુષ્ટથી શા માટે ડરવું જેમને નિર્ભય થાઓ વળી તમે ગમે તેમ ધારો પરંતુ ઉપકારનો બદલો વળી પણ કોઈ વખત આપીશ માટે વિનયને આવતા પહેલાં સમજી જાઓ આ પ્રમાણે સર્વતાની નમ્રતા જરૂરી માગણી થી તથા દ્રવ્યની ઇચ્છાથી દુરબોધા સર્વતાને છોડવી કે કેમ તે વિશે વિચાર કરવા લાગી છેવટે બચનો મા મોં એજ નિશ્ચય કર્યો કે વિંટી લઈ છોડી મુકવી આ પણ શું આપણે તો પૈસાનું કામ તે વિનય આપે કે સર્વતા આપે, વળી વિનય પૈસા આપે તો પણ જેખમમાં મારે રહેવાનું અને આ માંહિ જેખમ ન થી માટે છોડવી એજ રહેવું છે.

દુરબોધા—લાવો વિંટી અને ચાત્રો નિકળો બહાર જેમ થાય તેમ ખર્ચ માફ કરજો.

સર્વતા—વાહ વાહ બેન બહુ સાડું લ્યો આ વિંટી પ્રભુ તમારું સાડું કરો, સર્વતા છુટવાથી આનંદ પામતી દુરબોધાથી છુટી પ્રીતી ચાલતી થઈ થોડેક છેટે જઈ પાછળ જોયું તો કોઈ દેખાયું નહિ જેથી પિતાના નમ્રનો રસ્તો લીધો, સાયંકાળનો સમય હોવાને લીધે રસ્તાની બરોબર ખખર પડતી નથી તો પણ આધા

રથી શ્રીહરીની પ્રાર્થના કરતી આત્મી હતી એમ કર
 તાં અંધારું થઇ ગયું, બિચારી કેમજી અબળાએ વિ
 કટ માર્ગે ક્યાંથી દિહો હોય કે આ અગ્નિપરે રસ્તે
 આત્મી શકે બિચારી રંક અબળાએ કયે દિવસ સંકટ
 વેઠ્યું હોય કે અંધારી રાત્રે એકલી જઈ શકે તોપણ
 હિમત કરી પતીતા નમની માળા જપતી હુટ વિચર
 ના બચથી ઉતાવળા ઉતાવળી આવવા લાગી, પતી
 વિચેગી દમયંતીની મારક સચીતા પણ રાત્રી ન ગ
 લુતાં આસતી હતી તેવામાં બાવળની મુળોતું એક ય
 ણું પડેલું હતું જેના ઉપર તેનો મુકેમળ પગ પડ્યો
 જેથી આખી મુળ પગની અંદર ભેડાઈ અને સચીતા
 તંમર ખાઈ અરે રામ કહી પૃથ્વી ઉપર પડી, અને
 હવે બ્રહ્માંડમાં ચલી ગયો, આ રથને એક મુગ્ધાકર
 ને પુરૂષ આવી પહોંચ્યો કારણ કે જતો હતો અને
 રસ્તે પરંતુ અરે રામ સમ્મદ કોઈ દુખી મનુષ્યના છે
 ધારી આડે રસ્તે આવી પહોંચ્યો તેની પાસે બીજા
 પણ માણસો હતા તેઓની મદદથી તેને ઉંચકી લઈ
 એક ઝૂંપડી (પર્ણકુટી) હતી ત્યાં લઈ ગયા ત્યાં ને
 ની આસનાવાસના કરી જેથી શુદ્ધિમાં આવી પરંતુ
 કેટલાક દિવસ મુઠ્ઠી બીજકુત્ર હતી પણ શકાયું નહિ
 જ્યારે સચીતા બરોબર સાજી થઈ, અને પગથી આત્મી
 શકે તેથી થઈ ત્યારે પોતાની પાસેનાં માણસોને સચી
 સ્તર હકીકત પુછવા લાગી કારણ કે તેને પ્રથમ પુણ્ય
 પુછપાછ કરી હતી પરંતુ કોઈ પણ બાબતથી તેને
 વાકેફ કરવામાં આવી હતી નહિ માત્ર એટલુંજ કહે

વામાં આવતું કે સાજાં થવા પછી કહેવાશે તથા સ
ધાળી ખમર પડશે હવે સચીતાએ પોતાને બચાવનાર
ની ઓળખાણુ વિશે ઘણું એક પુછ્યું પરંતુ તેમના
આગેસન તરફથી તે વિશે બિલકુલ ન કહેવા કર-
માવ્યું હતું.

બડાલા વાચકો સચીતાને આ સ્થળે થેડોક વખત રો
કી આપણે જના દુષ્ટ વિજયની બાબતપર ધ્યાન આપીએ
દુરભોધાના મકાનથી નારી પાસ થઇ. સચીતા પ્રત્યેની દુષ્ટ
શક્તિને પ્રમોદતો દુરભોધાનો ઘાટ ઘડવા વિચારો કરતો શું
કરવું તેનો લાગ શોધતો ભૂખ તરસ તથા થાક ઉગ્નગરા
ને લીધે વિશ્રામ લેવાની ઇચ્છા કરતો પાપી વિજય મીઠ
દોહી વિજય રસ્તામાં વિશ્રામ લેવા સુતો પરંતુ ઉંચ આ
વી નહી અને વીશ્રામને બદલે અનેક તરંગો હૃદયમાં બ્ર
મણ કરવા લાગ્યા, દુરભોધાની સુતી દ્રષ્ટી આગળ ખડી
થઇ, બામટો એ શબ્દ સંભાળી બહેર લેવા ઉભો થયો.
ત્યાંથી ઉતાવળે પગલે પાછો ફર્યો દુરભોધાને ગમે તે રીતે
સપડાવી સચીતાને લઇ કેયે નારી છુટવું પરંતુ તેમાં કેટ
લાક માણુસોની મદદ જોઇએ એવા વીચારથી એક છાપડું
હતું ત્યાં આગળ ગયો આ વખતે તેણે પોશાક પોતાનો
બદલો નાંખ્યો હતો કારણ કે ડોહ ઓળખી શકે નહિ.
પોતે જેવો છાપરામાં જાય છે તેવોજ અંદર પરીચયી મા
ણુસો નેખી પાછો ફર્યો. હૃદયમાં અત્યંત ખુશી થવા લા
ગ્યો. અહા જેને શોધું છું તેજ, અહા જેને વિશે વીચાર
કરું છું તેનોજ મેળાપ, દુરભોધાને સપડાવવાનો પણુ હવે
લાગ આવશે, એક ગાડી લઇ આવું બધે ગમે તે લે પરંતુ

હવે વાર લગાડવાનું કામ નથી.

વાચકો આ છાપરૂં શામશંકરના પીતાશ્રીના નોકરોનું હતું આ સ્થળે શામશંકરે સર્વીતાને લાવી પોતાના માણસોની દેખરેખ નીચે મુકી હતી, પરંતુ શામશંકરને સર્વીતાએ શુદ્ધીમાં આવવા પછી દેખ્યો ન હતો, જેથી પોતે કોના પંજામાં સપડાઇ છે તેની પોતાને ખીલકૂલ ખબર ન હતી.

વિજય પર્ણિકાની અંદર સર્વીતાને દેખી ગાડી લેવા ગયો હતો તે કાંઈ ગાડી બાંડે લઈ આવ્યો પરંતુ સર્વીતાને દીવસે શી રીતે ઉચકી લેવી તે માટે વીચાર કરવા લાગ્યો રાત્રી પડવા આવી કૃષ્ણપક્ષની રાત્રી અંધકારમય થશે ધારી સરવે પ્રાણી માત્ર પોતાના આશ્રમ બણી જલદી જ લઈ આવતાં દેખાવા લાગ્યાં. રાત્રીએ શામ વાઘો પહેર્યો જેથી ઘટ્ટી સરવેને અંધકાર અંધકાર માત્ર દીસવા લાગ્યું આ દીવસ બાદ્રપદ માસનો છેલ્લો દીવસ હતો જેથી આ કાશ કાળાં વાદળાંથી ઘેરાયલું દેખાવા માંડ્યું, જ્યારે સરવે પશુ પક્ષી મનુષ્યાદી ઉદોગી પ્રાણીઓ સૌ સૌના આશ્રમે સ્વકુટુંબમાં આપ્તા દિવસના શ્રમને લીધે વિશ્રમ લેવા માંડ્યાં. ત્યારે દીવસના પ્રકાશથી લજ્જત થતા પોતાની ધારણાઓ પુરી ન થતાં નિરાશ થતા અધમશ્રુતિઓમાં ભ્રમણ કરી રહેલા અન્ય જનોનું અનિદ કરનારા પરધનની તૃષ્ણા કરનારા પરદારાની ઈચ્છા કરનારા પાપ કર્મોમાં રમણ કરનારા સદ્ વૃત્તિથી વિમુખ થનારા સુનીતીના ત્યાગી સદ્ કર્મના શતરૂ કુટીલતાના મીઠા કામચિકારના સ્નેહી વિપયાંધરોર કુટીલ દુનિયાંના ભોગ્નરૂપ પાપી જનો રાત્રી પડતાં

પોતાની તૃણાઓ પરીપુર્ણ થવા સ્વેચ્છિક વીચારોને દ્રઢ બ
નાવી સાંગ શોધવા સાગ્યા તેમાંનો આ વિજય પણ પોતે
અગ્રેસર તરીકે હતો તે પોતે વિવચને લગતા દરેક હુન્નરો
માં કુશળ હતો, તેથી એક નવો હુન્નર શોધી કાઢ્યો તેણે
વીચાર કર્યો કે રાત્રી તો પડી પરંતુ સવીતા પાસે માણસો
હોવાથી મારા એકલાથી પકડી શકાશે નહીં મારે એક યુ
ક્તી કરવી પ્રપંચી પુરૂષો આખર વગેરેની દરકાર ન રાખ
તાં સ્વ વૃત્તિઓ સંપુર્ણ કરવા અનેક યુક્તીઓ શોધી કાઢે
છે તેમ આ દુષ્ટ વીજયે પણ યુક્તી શોધી કાઢી છાપરાથી
ખા માઈલ છેટે એક બાળુ હક્ષોની ઘડમાં ગાડી ઉભી રા
ખી હતી.. અને બીજી બાળુએ પા માઈલ છેટે એક ધા
સની ગંજી માંડેલી હતી. ત્યાં જઈ લાંપટ વિજયે ધર્મ વ
ગેરે કોઈ પણ બાળુની દરકાર રાખ્યા સીવાય જીવ જન
વગેરેની દયા રાખવા વગર દયાહીન બની એક વિવચનીજ
હૃદયએ પહેલી ગંજીને સળગાવી મુકી જેનો પ્રકાશ આડ
ધા આડધા માઈલ છેટે પડવા લાગ્યો ગંજી સળગાવી મુકી
દયાહીન કામી વિજય છાપરા નજીક આવી એક ઝાડ ઉપ
ર ચઢી રહ્યો. અને છાપરામાંથી જનારા માણસોની રોક
જોવા લાગ્યો.. ગંજી સળગતી ગઈ તેમ તેમ પ્રકાશ ધણો
જ વધ્યો જેથી સવીતા પાસે મૂકેલાં શામશંકરનાં માણુ-
સો છાપરા બહાર નીકળી જોવા લાગ્યાં. સવીતા આ વ
ખતે પતી વિવેચથી રડવાને લીધે થાકી લોથ થઈ પડી
હતી તેના ઉપર નિંદ્રા દેવીએ વાહન કર્યું હતું. બિચારી
પવિત્ર રમણી સવીતાએ કોઈ વખત આ પ્રકારનું અસહ્ય
સંકટ વેઠેલું નહિ જેથી આ વખતનું દુઃખ તેને ધણુંજ

વંચનમય થઇ પડ્યું ઉઘમાં ગઇ રાત્રે પણ સવીતાને વિ
 જ્ય તથા દુરબોધાની પ્રશ્નોત્તરી યાદ આવતી હતી અને
 તેજ વખતે તે એકદમ બેબાકળી થઇ કુદી પડતી હતી.
 કારણ કે પોતાના પતીને જેનો દ્રઢ વિશ્વાસ હતો તેજ દુષ્ટ
 પોતાના ઉપર જીવનમ ગુન્જરવાની વાત કરે છે. એમ ધારી
 તે ક્રોધમાં ને ક્રોધમાં જાગી ઉઠતી આ વખતે પણ સવી
 તાને ગર્ભ રાત્રીને પેઠે થયું પોતે જાણે એક અધાર ધન
 માં દુષ્ટના શંસામાં રસાયલી છે અને પોતાનો પતી જાળ
 લેવા ગયા છે જેથી ગબરાઇ સ્વામીનાથ સ્વામીનાથ આ
 દુષ્ટને મારો મારો એમ બરાડા પાડવા લાગી પરંતુ કેટલે
 કે દુર ગયેલા સ્વામી નહીં આવ્યા. પોતાનો કર પકડી ર
 હેલો પાપી વિજય હાથ છોડતો નથી જેથી એકદમ રક્ત
 નેત્ર કરી સાક્ષાત ક્રોધ દૈત્યોને હણનારી ઉઘ આયુધવાળી
 દેવીની માફક મોઢામાંથી દુષ્ટ પાપી સખ્દો બોલતી હાથ
 છોડવી દેતી હોય તેમ જુરસો કરી બેઠી થઇ ગઇ ચક્ષુ
 એ ખુલ્લાં તથા મોઢાં મોઢાં દેખાવા લાગ્યાં આ જોઇ
 પાસે બેઠેલી એક બાઇ આશ્ચરે ૩૦ વરસની હતી તેણે પા
 થી પાછને શાન્ત કીધી પરંતુ પ્રથમ પહોરનું સ્વપ્ન ખરું
 પડ્યું જોઇએ એ પોતાના મનને બમણા રહી. જેથી ચિત્ત
 આકુળ બ્યાકુળ થવા લાગ્યું દુષ્ટ વિજયનું આવહું દ્રષ્ટી
 આગળ ખડું થવા માંડ્યું આ વખતે સવીતા પાસે માત્ર
 એક બાઇ સીવાય ક્રોધ હતું નહીં બાઇ બેડું વર્ગની હતી
 જેથી ધણીજ માયાળુ વૃત્તિથી સવીતા સાથે વર્તતી સવી
 તા પણ તેની જોડે શાન્તીથી રહેતી પરંતુ દુરબોધાના કે
 પટભાવથી રખેને અહીં પણ તેવુંજ થાય ધારી રાત્રીએ

સુતી વખત પણ પોતાની પાસે કોઈ માણસ ન આવે તે વી ચોકસી રાખતી તેને ખબર નહોતી કે આ માણસો પોતાના પત્નીના તિરસ્કાર કરેલા મિત્ર શામશંકરનાં છે તેને એમ ખબર નહોતી કે પોતાને મિત્ર પત્ની તે બહેન તુલ્ય માની બેભાન અવસ્થામાં અહીં સારવાર કરવા લાવનાર પોતે પત્નીનો સાચો મીત્ર છે તેને એમ ખબર નહોતી કે મને અહીં મુકી મદદમાં માણસો મુકી પોતે દુષ્ટ વિજયની શોધમાં ગયેલ છે. તેને ક્યાંથી ખબર પડે તે તો માત્ર એટલું જ જાણતી કે બરદારત કરનાર માણસો દુષ્ટ વૃત્તિ ના નથી માત્ર દયાની ખાતરજ અહીં લાવેલ છે.

જેડે જેડેની બાધ સવીતાને બેબાકળી જોઈ શાન્ત કરવા લાગી તથા આસનાવાસનામાં શુંબાધ એવામાં છાપરાની નજીકમાં વિજય ઝાડપર સંતાઈ રહ્યા હતા તે સવીતાની જોડેના માણસો ગાંજ કોણે લગાવી વગેરેની તપાસ કરવા ગયા દેખી ગાડી નજીક હાંકવી લાવ્યો અને એકદમ ઝુંપડીમાં ધસી સવીતાને પકડી લઈ બહાર નીકળ્યો. આહાવા એચિંતા ભયંકર બતાવથી છાપરામાંની બાધ ભયજીત થઈ ગઈ. અને સવીતા તો થોડા વખત સુધી આ શું એમજ કરતી રહી પણ બહાર નિકળતાં ઇશ્વર હજી એ વિજયને ચકરી આવી જમીન ઉપર પડ્યો જેથી સવીતા છુટી ગઈ વિજયે ચકરી આવવાનું કારણ સવીતાએ ક્રોધાવેશમાં આપી જઈ ગમરાટમાં નાક ઉપર ગડો એવો તો જોરથી માર્યો કે વિજય એકદમ તંમર બાધ નીચે પડ્યો. અને સવીતાએ તેને પાડુના પ્રહારથી પુષ્કળ મેથી પાક જમાડ્યો પરંતુ એટલાજ મારથી વિજય શાંત ન થ

તાં ઉભો થયો અને એકદમ સચીતાનો હાથ એવો તો
 જોરથી પકડ્યો કે તે કેમે કયો મુકાયજ નહિ. આથી સ-
 વીતા નિરૂપાય થઇ ગઇ નેત્ર ઉઘાં ચઢી ગયાં અને સંપુ-
 ર્ણ ક્રોધના આવેશમાં આવી ગઇ શિયળ સાચવવા ઇચ્છા
 કરનારી પવીત્ર સુંદરી દુષ્ટ વિજયના ફાંસામાં સપડવાથી
 શ્રીહરીને વિનંતી કરવા માંડી પરંતુ દુષ્ટ પાપી વિજયે જે
 ચી ગાડીમાં નાખવા સખત બળ કર્યું પણ નિષ્ફળ ગયું
 કારણ શ્રીહરીની રહાયથી આ બન્નેની રકબક ગાડીવાન
 જોઇ ગાબરો બની પકડાવાના ડરથી ગાડી લઇ પલાયમાન
 થઇ ગયો ગાડીવાનને એમ ખબર નહોતી કે બાહુ કરનાર
 વિજય દુષ્ટ હેતુથી લઇ જાય છે. જેથી આગ્યો પણ તક
 રાર જોઈ જતો રહ્યો, જેથી વિજય સચીતાને પકડવા આ-
 વતાં પોતે પકડાઈ જાય એમ માની સચીતાને છોડી દેવા
 પ્રયાસ કરવા લાગ્યો પરંતુ સતી સચીતાએ અત્યંત દુઃખ
 આવી પડવાથી મરણીયો વેર ધારણ કરી કુટીલ વિજય
 નાં જીવહાં એવાં તો જોરથી પકડ્યાં કે વિજય નિરૂપાય
 થઇ કરગરવા લાગ્યો. અને જોડેની બાઇએ પોકાર કરવાથી
 ગંજીની તપાસ કરવા ગયેલા માણસો પણ દોડતા આ-
 વળા લાગ્યા.

વિજય—(માણસોને આવતા દેખી સચીતાને આજીજી
 કરવા લાગ્યો.) બહેન સચીતા મને માર કરી છોડી
 દે મારો અપરાધ ક્ષમા કર. મને જવા દે. હું ખરેખર
 કહુંકું કે તું મહારી બેન છે. અને સઘળું કપટ દુર
 બોધાનુંજ છે માટે મને છોડી દેશો તો હું સઘળું
 જણાવી દઈશ.

સતીતા—અરે પાપી ચંગળ તારા લીધેજ આ સધળું ક' વતરૂ રચાયું છે. મારા પ્રીયપત્નીથી અણખતાવ કરાવ નારં પણ તુંજ દુષ્ટ છે, તારી મિત્રતાથીજ તેઓને જન્મસંજ્ઞાનું મદાન સંકટ ભોગવવું પડ્યું છે માટે ગમે તે ઉપાયે પણ હું છોડવાની નથી ગુન્હેગારને સ જ કરાવવી તેમાં પાપ નથી. એટલામા શામશંકના માણસો પણ આવી પહોંચ્યા અને કુટીલ વિપયાંધ મિત્રદ્રોહી વિજયને મુરઢેટાટ બાંધી લીધો હવે વિજય ને કુકર્મથી કેવી દશા થાય છે તેની સમજ પડી. અને મર્યુનો ભય લાગવા માંડ્યો.

પ્રીય વારાકો મિત્રદ્રોહ કરનાર કુટીલ વિપયી નરો પર સ્ત્રીની ઇચ્છા કરનારા પાપી નરોનો પરાજય થયા વિના રહેતોજ નથી. વિશ્વાસઘાત કરનારાઓએ વિશ્વાસઘાત કર તાં પોતાનાં શીર ખોલેલાં છે. હમેશાં “ખેદે ને પડે.” એ ખરેખર સત્ય છે. કહ્યું છે કે “ધર્મો જય અને પાપો ક્ષય” તે પ્રમાણે સતીતા સતીનો જય થયો અને પાપી વિજયનો ક્ષય થવા વખત આવી વિજય અગ્નિયા માણસોને નમ્રતા બતાવી રડવા જેમે ગળગળો થઈ હુટવા માટે પ્રયાસ કરવા લાગ્યો પણ સતીતાને ખાત્રી થયેજ હતી કે સધળું કારસ્તાન તે પાપીનું પોતાનુંજ છે, તેથી તેનો ઉપાય કંઈ ચાલી શક્યો નહિ સતીતાને નીચેની કહેવત યાદ હતી, જેથી વિશ્વાસઘાતી વિજયનું કંઈ વળ્યું નહિ.

દગલખાજ બમણું નમે, ચિત્તો, ચોર, કબાન

રહો બરોસે તે તણે તુર્ત હરે તે પ્રાણ.

દગલખાજ ઘાતકી પ્રાણીઓ નમ્ર થઈ છેતરે છે. તેની

સર્વતાને આજે ચોક્કસ ખાત્રી થઇ.

જે વિજય ઉપર મનહરલાલનો સંપૂર્ણ ભરોસો હતો તેજ દુષ્ટે દ્રવ્યનો તાશ કરાવી આખરહીન કરી સગ્નમાં નાંખાવ્યા અને નિત્ર પત્ની ઉપર કુદ્રતી કરી તેનો બદલો શ્રીહરી જન્ત પિતાએ તેને આપ્યો.

પ્રિય વાચકો કુદર્ગી વિજયને અહીં બંધાયેલો મુકી આપણે સત્ય મિત્રતા સાચવનાર શામશંકરની તપાસ કરી એ, શામશંકર સતી સર્વતાને પોતાનાં માણસોની સારવાર નીચે મુકી વિજયની શોધ કરવા ગયેલો તે વિજયનો પત્નો નહીં લાગવાથી દુરબોધાના મકાન આગળ આવી પુગ્યો અને ત્યાં વાતચીત ઉપરથી દુરબોધાની દારીએ સંવળી હ કીડત કહી દીધી. આ વખતે દુરબોધા મૃત્યુની છેલ્લી અણીપર હતી, વાતમાં ને વાતમાં દુરબોધાની દારી મનહર લાલ એ શબ્દ બોલી ગઇ જેથી દુરબોધા એકદમ ખાટલા માંથી ચમકી ઉઠી અને બોલાયું તહિ તો પણ કે..... એ.....ણુ... છે કહી નેત્ર વિકાસવા લાગી દારીએ જવા બ આપ્યો કે બાઇ કેઇ વિજયની શોધ કરવા આવેલા છે. પણ તેઓના બોલવા ઉપરથી મનહરલાલના કેઇ સગા છે એમ જણાય છે, દુરબોધા અરે પરમેશ્વર કહી નિસાસો નાંખી પરતાતી હોય તેમ શીર ધુણાવવા લાગી. (દારી પ્રત્યે કહેવા લાગી) જ...રા...પા...ણી...લા...વ કહેતાં દારીએ પાણી આપ્યું, ઘોડીકવાર સ્તબ્ધ થઇ શાન્તી આવી જીભ જરા વળવા લાગી. હું...જા...લણું મેં હજારો દુષ્ટ કરેલાં છે તેનો ઘોડોક બદલો મને મળી ચુક્યો છે અને બાકીનો મુવા પછી મળશે. મેં ઘણા જનોના પૈસા

લઈ અધર્મ કર્યો છે અને રામ હું શો જવાળા દઈશ. એમ નિસાસાં નાંખી શામશંકર પ્રત્યે બોલવા માટે દારીને સાન કરી. પાસે બોલાવી અને શામશંકરને પોતાના ખાટલા પાસે બોલાવવા કહ્યું.

શામશંકર પોતે આ રથજેથી સઘળી દહીકત મળશે એવી આશાથી ગુણીકાના દાર આગળ ઉભો હતો. તે પ સ્તાતી દુરબોધાના આગ્રહથી અંદર ગયો દુરબોધાએ શા મશંકરને ધીમા અવાજે પુછ્યું. મનદરલાલ આપને શુ સગા થાય.

શામશંકર--તે માત્ર મીત્ર થાય, તમારે તે પુછવાની ક રજ હોય એમ લાગતું નથી.

દુરબોધા--ફરજ તો નહિ પ...ણ.

એટલું બોલતાંમાં દુરબોધા ગમવાઈ ગઈ મેંદા સામે હાથ કરતાં તેની દાસીએ પાણી પાતું નેથી થોડીક વારે શાન્ત થઈ દાસી પ્રત્યે દશારત્ન કરી કહેવા લાગી જરા ધ રેણુનો ઉભો લાવ.

દારીએ ડાબડો લાવી રજુ કર્યો તેમાંથી મનદરલાલ ની જોટલી ચીજને હતી તે બધી કાઢી શામશંકરના બોળા માં મુકી પોતાના હાથે સગીતાની આપેલી વીંટી હતી તે પણ આખી દીધી અને પોતે કહેલા આજ સુધીના કુકમ માટે પરતાવો કરી સગળ નેત્રે શામશંકર પ્રત્યે કહેવા લા ગી, હું છેત્રી ધત્રી પુત્રી કહુંકું. મને ખબર છે કે હું પરમ કૃપાળુ પરમેશ્વર આગળ શો જવાળા દઈશ હવે મારે દ્રવ્ય ધરેણા માંઠાનો શો ખપ છે સંગાયે કાંઈ આવવાનું નથી તો હું મનદરલાલનું લીધેલું દ્રવ્ય ધરેણાદી તમોને આપું

હું અને બાકીનાની શું વ્યવસ્થા કરું કે જેથી હું મારા કરેલા પ્રચંડ પાપમાંથી કંઈક પણ મુક્ત થાઉં. તમે જાણશો કે હું ગુણીકાણું. પણ ના ના હું ગુણીકા નથી કુ-સૌખ્યતને લીધેજ હું આ નર્ક બરેલી ગતીને પામીશું અને તે દુષ્ટ સૌખ્યતનું ફળ મારે પોતાનેજ ભોગવવું પડ્યું છે મારા શરીરે કાગળ પડ્યા છે. તે મને ફેલી ખાય છે અથવા મ કૃત્યથી ભેગો કરેલો પૈસો મારી વાંસે આવવાનો નથી. માટે મારા દ્રવ્યનો ખરો ઉપયોગ બતાવો કે જેથી હું આ અમલ દુઃખમાંથી મુક્ત થાઉં.

શામશંકર—ધર્મોદાર સીવાય સારો રસ્તો બીજો કયો છે. સર્વોત્તમ ઉપાય તેજ છે.

દુરભોવાએ શામશંકરના કહેવા પ્રમાણે વ્યવસ્થા કર્યા બાદ પાપકર્મથી પરતાતી પોતાની જીંદગીનો ખોટો ઉપયોગ ગ કરી જીવતાં નર્ક ભોગવવાની ચિંતા કરતી શામશંકર ના વિદાય થવા પછી તરતજ બેશુદ્ધ ચર્ચ પડી અને કેટલાક દિવસે મૃત્યુને આંધીન થઈ.

શામશંકર દુરભોવાનું આપેલું મનદરજાનું ધરેણું વગેરે સહ વિચારમાગરમાં ઝડોળા ખાતો રસ્તો કાપવા માગ્યો, પોતે અનેક તરંગ કરવા લાગ્યો કારણ કે મનદરજા સનું ધરેણું જોઝામાં જોડું તથા ચાર દમરનું હતું અને તે જમીનમાં દાટેલું જણાઈ આવતું હતું તે એટલી કીમતનું ધરેણું લીધેલું પાણું શા માટે આપ્યું હશે, પરંતુ તેનું સમાધાન પોતાના મન વગર બીજાની જોડે થઈ શકે તેનું હતું નહિ, એથી મનના તરંગો મનમાંજ રમી આખરે શાન્ત થયા અને સરીલાને મુઠી હતી તે છાપડ

આત્મ, શામશંકરને સરીતાએ ખીસકુસ જોયો નહોતો કા
 રણ કે સંદગુણી મિત્રો ઘર આગળ દોઢ વખત આવતાજ
 નથી, અર્થાત આવે તો પણ મિત્ર પત્ની જોડે દશો સખ
 ધ યા વાતચીત ન હોવાથી તેઓ તે સ્થળે એક મીનીટ
 પણ ન ટકતાં પોતાના મુકામે ચાલ્યા જાય છે. વળી સ
 વીતા અન્ય સ્ત્રીઓ પેડે વાચાળ નહોતી કે પિતા સખને
 પત્નીના મીત્ર જોડે વાતચીત કરી વખત રોકે તે તો પત્ની
 સીવાય પર પુરુષનું મોહું પણ ન જોતી. તેને તો સંદેહ
 પડવાથીજ શામશંકરને પણ જોવાનો વખત આવ્યો. શા
 મશંકરને માણસો સાથે જોધ સરીતા ગામરી થઇ અને
 એકદમ હઠી કારણ કે પોતે તો વિજયના બનાવથી સ્વ
 પ્તમાં પણ શિયળ સાચવવાની ચિંતામાં ઝળમળી હઠી તેને।
 તો એમ ખાત્રી થઇ કે આ દોઢ ફરીને દુઃખનું વાદળ
 આવી પડ્યું કે શું. એથી ચમકી હઠી પરંતુ તેટલામાં શા
 મશંકર જોતી હકો જાહેન સરીતા નિર્ભય થાઓ હું ત
 મારો બાઇ સુમને શીકર ન કરો હું પાપીઓની તમેને
 દુખી કરતાં શોખમાંજ ગયો હતો, આ સવળાં માણસો
 ઇશ્વર કૃપાથી મેંજ તમારી સારવાર માટે મૂક્યાં છે, શીકર
 તજ દો તમારો પિતાશ્રીનાં માણસો પણ નીકળી મુક્યાં
 છે તેઓ પણ આજે અહિં આવશે, તમારા પત્ની વિષે
 પણ મેં સારા સમાચાર સાંભળ્યા છે પરંતુ જ્યાં સુધી
 એકમ ન ખબર પડે ત્યાં સુધી સત્ય કે નહિ તે હહી શ
 કાય નહીં માટે આપણે અહીંથી ચાલી નીકળીએ દુષ્ટ વિ
 જયને બંધનમાં જોધ શામશંકરે આશ્ચર્ય થઇ પ્રજ્ઞા કે
 જોતી શોખમાં હું ફરતો હતો તેનેજ અહીં બધીવાન દે-
 ખી મોડું હૃદય આનંદ પામે છે આ પાપી પકડાયો ત

ધણી અખયપ્રીતી વાત છે એન સર્વિતા તમારા પતીને દુ
 ષ્ટ માંગે દોરી આ દશાને પહોંચાડનાર તમારા ઉપર કુદૃષ્ટી
 કરવા ઉત્સુક થનાર આ પ્રપંચી પોતેજ છે, તેણેજ તમા
 રી આ સ્થિતી કરી છે. પણ પ્રભુ તેને જવા દેશે નહીં.
 યોગ્ય શિક્ષા કરી છે અને વળી કરશે, વળી પ્રભુ હમ્મણ
 એ શ્રીદરાની સદાયતાથી દુષ્ટ પરકાશવાળી દુરભોધાએ ત
 મારા પતીનું સંવળું ધ્રુવ પાકું આપ્યું છે તેમાં આ ત
 મારી વાંટી પણ છે, આ સરવે તમારી સત્ય ટેક સતીત્વ
 અને પ્રભુ બહિતનો સત્ય પ્રભાવ છે મરતી વખત દુરભો
 ધાતી મતી સદ્ માંગે દોરનાર શ્રીદરી એજ છે તેણેજ
 તમેને સદ્ગુણ સુતીનીનું અને પતી સેવાનું ફળ આપ્યું
 છે અને તેના પ્રથમ શુભ શુકનથી આપણે તમારા પતી
 તરફના સારા સમાચાર પામ્યાં છીએ અને પામીશું. મને
 પણ આજે શુભ શુકન થયા તેનું ફળ વિજય પાપીનું બં
 ધન છે જેથી સંવળું શ્રીદરી કૃણ પરમાત્મા સાહેબ કર
 શે સંકટ સમયમાં પણ જે માણસ શ્રીદરીની સત્ય બક્તો
 સુકતા નથી જે સતીઓ સંકટમાં પણ સત્ય ટેકથી રીય
 ન સાચવવા સુકતી નથી તેઓને જન્ત નિયંતા યોગજ
 વખતમાં સંકટ મુક્ત કરી સુખી કરે છે, તેમજ સાક્ષાત
 શ્રીદરીના પરમ બક્તો સંકટ પડે તો પણ સંતોષ મતી
 દિવસ નિર્ગમન કરે છે સાચી પ્રીતી અને સાચી બક્તી તે
 તેજ પ્રભુ જન્ત નિયંતા તેજ બક્તોનો તારક સત્યનો સદ્મા
 યક છે, હે વિભુ તેજ સર્વિતા સતીને સંકટ મુક્ત કરી
 છે અને તેથીજ રીતે તેમના પતીના સારા સમાચાર સાંભ
 લીએ એવી આશા આપ ફાળુ પીતા પરીપુર્યું કરો. તથાસ્તુ.

શ્રી હરી.

પ્રકરણ ૧૧ મુ

ન્યાયસીદધને ત્યાં ગોપાલ પુત્રનો જન્મ અને શુભ પ્રસંગ
શુભાસવ નિમિત્તે મનહરલાલનો છુટકારો.

રામ નિર્ધનકો ધન રામ એ રાહ.

ગોપાલા ધનરધામ જય જય ગોપાલા ધનરધામ
મજા વિદુષ ગુનધામ જય જય ગોપાલા ધનરધામ
તુમ બાંત કોન બચાવે બપમેં તુમ હો સંકટ તામ. જય.
સ્મનત દરોં જળ મજ બપ ટારો સેવકકા શુભ નામ. જય.
બિપત સમયમેં જાપદિ જપતે મુકત કરત હો શામ. જય.
ચન કમતમેં શિશ ધરે સ્મનતાં બેકે નદોં કષ્ટ દામ. જય.
ગોપાલા ધનરધામ જય જય ગોપાલા ધનરધામ.

પ્રિય વાચકો તારામણીના હરણને માટે મનહરલાલને
સગ્ન થઈ પરંતુ તારામણી છુટી ચવાથી તથા તારામણીના
કંઈકા ગુન ક્રાંતિથી મનહરલાલ વિશે સર્વ કોઈનો સારો
મત બંચાવો હતો, કારણ કે જે દષ્ટાથી તારામણીને પ
છડી જતામાં આવી હતી, તે હેતુ સચીતાના પ્રમોદથી નિ
ષ્ઠા થઈ મનહરલાલે સદ્ માર્ગ ચડણ કરી જેન તરીકે
ગણી વિદાય ની હતી.

તો પણ મનહરલાલને પુરેપુરો સગ્ન સંપૂર્ણ અધિ
કાર વાપરી કની હતી, તેમાં કાનભારીનો ચોક્કસ હાથ હતો
કારણ કે ન્યાયની ખાતર વગવરીતો સાચવવો તે નીતી
માન પુરોષોનું કામ હોય તહિ, પરંતુ સારી ચાલના કંઈક
આને શુભ પ્રસંગે દરેક રાજ્યમાં પોડી દેવામાં આવે છે,
તેથી તેનો દવાય ક્યો, સચીતાની માતૃશ્રી સચીતાનું સ્મર
ણ કનૂં પોતાક વખતમાં મરણ પામી હતી, જેનો હેતુ
અંદાજે કર પણ સમજ્યા હતા પરંતુ શોધને માટે મોકલેલાં
માણસો કેટલાએક ખાલીજ આવ્યાં, જેથી વધુ માણસો
મોકલવામાં આવ્યાં હતા પોતાનો જમાવ મનહરલાલ સ-

સવીતાના પિતા ચંદ્રશંકરને કાંઈ અણુમાનીતો ન હતો. કે તેઓ તેને સગ્નમાં નાંખાવી હમેશને માટે રાજ્ય થાય. પુણ્ય જન્માવથી વડાહું આ સંસારમાં કાંઈ નથી પરંતુ મનસાદતી રાહિ અદ્વૈત ધનસારી રાજનીતી પ્રમાણે જે કેકાણે સર્વ પ્રજા સરખી ગણુવામાં આવતી હોય ત્યાં અન્યાય નગ થાય એ સ્વાભાવીક છે, પણ જન્માત્ર સગ્નમાં જવાથી તથા સવીતાના ગુપ્ત થવાથી ન્યાયો કારભારીનું શરીર કૃપ થઈ ગયું હતું તેમાં વળી સવીતાની માતૃશ્રીના મરણથી તે વધુ જણાઈ આવ્યું. પરંતુ પ્રભુ ઇચ્છા અગચાત છે કુંક મુક્તમાં મનહરલાક્ષને છુટવાનો વખત આવ્યો ન્યાયસીંહ કાકાર સાહેબને પોતાની બીજી રાણીને કેટલાક વરસથી ખિતરૂત પુત્રજ નહોતો. પ્રથમની રાણીને પેટે ત્રણ પુત્ર હતા. જેથી બીજી રાણી પોતાના પેટે પુત્ર નહિ હોવાથી અહોનાશચિંતામાં રહેતી તેને આતંદમાં રાખવા કાકાર સાહેબ પોતાની બનતો પ્રયાસ કરતા બનતે રાણીઓ એક સંપત્તિ બહેનો પ્રમાણે વર્તતી જેથી પ્રથમની રાણીના પુત્રો બનતે માતૃ વચ્ચે બીજકુલ આંત્રભેદ ન રાખતાં એક સરખા માતૃ ભાવથી બનતી સેવા બજાવતા હતા. કાકાર સાહેબ પણ ધણજ નમ્ર તથા ધર્મીય હતા જેથી તેઓ હબનને રાણીઓ (વચ્ચે મિન્નભાવ રાખતા નહોતા. કહ્યું છે કે.

ગીતી.

કલેશ નહિ જે ગ્રહમાં, શિષ્ટે શ્રીહરી કરે વાસ કરે જ્યાંદી;
સંપ થકિ રહે શાણા, નર તે સુખમાં વસવાને સાદી.

પરંતુ કલેશ વિમુખ ઘર કાંઈકજ દેખવામાં આવે છે જે ઘર કલેશથી મુક્ત હોય છે તે ઘરમાં પ્રભૂનો વાસો હોય છે અર્થાત તે સ્થળે શ્રીહરી ઇચ્છાથી કાંઈ પણ જાતનું સંકેદ આવવા પામતું નથી.

તેમજ જે સ્થળે જે ગ્રહમાં સંપ નથી દરેક માણસો વચ્ચે આંત્રભેદ રાખવામાં આવે છે ત્યાં આગળ દેવોનો વાસ હોતો નથી અર્થાત તે ગ્રહ તે સ્થાનક દુખમાં ગર

કાવ રહિ આખરે છિન્ન મિન્ન થઇ જાય છે. કહ્યું છે કે
ગીતી.

સંપ નથી જે સ્થાને, લક્ષ્મી પણ દૂર રહે સદા ત્યાંથી;
હારીદે ઘેરાઇ, વાસ વસે થઇ સંકટના સાથી.

પણ હાકોર સાહેબની સુનીતીના પ્રભાવથી સગળી અહ
પ્રજા તથા રાજ્ય પ્રજા કલેશ વિમુખજ વસતી હતી.

વળી તેમની શુદ્ધ અને હનસારી રાજનીતી આગળ
કાઇ અમલદારથી લાંચ પણ લેવાતી નહોતી અને કદાચ
કાઇ લાંચ લેનાર પાપી પુરૂષનો સમજ પડતો તો તેને તે
રાજ્ય આગળ કહેલા મિયાંભાઇની પેઠે છોડવું પડતું.
વળી કદાચ કારભારીના જમાઇને સજા ન કરી દેતે તો
તેથી મજાતું મન શોધાતુર ન થાત કારણ કે કારભારી
ભક્તરાજ ચંદ્રશંકરની નીતી એવી હતી કે તેની આગળ
મનહરલાલનો અવગુણ લેખામાં ન દેતો. પણ તેમ થવાની
ન્યાયી ભક્તરાજને ના પાડી હતી. જેને લીધે સઘળી પ્રજા
કારભારી, સાહેબના યશનાં ધિતન ગાતી હતી. વળી તે સા
થે સતી સર્વીતાની પતી ભક્તીની ઉજ્જવળતા દિધી નીકળી
હતી તેનો દાખલો વિદ્વાસ નયની સ્ત્રીઓને આપનારૂં
થઈ પડ્યો હતો. અને તેની શુભ્રતા આગળ ચંદ્રનો પ્રકા
શ પણ મામલાને પામતો હતો કારણકે તે દુશ્મંતો હતો.
પરંતુ ભક્તીવંત સર્વીતા સદગુણનીજ આદી શિષ્યગતું રક્ષણ
કરી નિષ્કલંક રહ્યો પતીને સુધારે દુષ્ટોના બચથી બચી હતી.
જેથી તેનાં ભક્તીમય ગીતો નયની સુંદરીઓ યાદ કરતી.

ન્યાયસીંહજી હાકોર સર્વ પ્રજા પ્રત્યે એકા એકી પ્રતેના
ભાવથી વર્તતા હતા જેથી રંગ તવંગર વિના સંકટથી દિ
ન ગુજરતા હતા. જે બહારવટિયા મરણ પામ્યા તેઓ
તેમની હદના નહોતા. જેથી તેમનો તાશ થયા. ન્યાયસીંહ
જીની રાજનીતી એવી સરશ હતી કે તેમની આગળ
રાજ્યના દરેક પ્રજા જન પોતપોતાના પ્રશ્નોના ઉત્તર આ
નંદથી પામતા હતા. જેથી શંકાતું નીવારણ થઇ સર્વ મ

નુખે આનંદથી દિવસ વ્યતીત કરતા હતા. દરેક બેસતા વર્ષના શુભ પ્રસંગે હજારો બુનેગારોને છોડવામાં આવતા. અને જેઓ બારે સળમાં હોય તેઓને માટે રાજ્યનો બારી શુભોત્સવ હતો બેસતા વર્ષને દીવસે સ્વામી પ્રથમ કાકારજના મંદીરમાં જતી ત્યાં તેમની પુત્તલી સરવે ક્રિયા થઈ રહેવા પછી દરેક દેવસ્થાનેમાં જતી. અને ત્યાંથી રાજ્ય મંદિરમાં આવી સર્વાનુમતે બુનેગારોને છોડવામાં આવતા.

સવારનું પ્રહર થયું સુર્યોદય થતાં પહેલાં સર્વજનો નાહી ઘોષ સ્વચ્છ વસ્ત્રો પહેરી દેવ મંદીરોમાં પુજનારથે જતા જોવામાં આવવા લાગ્યા. જે તે સ્થળે માલીનીઓ પુષ્પની છાંયો લઈ શુંકન આપતી દ્રષ્ટીએ પડવા લાગી. વૈષ્ણવ મંદીરોમાં સંપૂર્ણ બીડ જોવામાં આવવા લાગી કારણ કે વૈષ્ણવોની સંખ્યા વિશેષ હતી પૂર્વ દિશામાંથી સખીતા નારાયણ આજના દિવસના આનંદથી પુલાના સુવર્ણમય વાઘો પહેરી બિનાજેઝા દિસવા લાગ્યા તેનો પ્રકાશ મંદિરોના આરસનાં પગથીઆંને ચક્રચક્રીત કરવા લાગ્યો.

ધ્વજમંગળ ગાતી નાર દર્શન કાળેરે

આનંદે મંદિર માંજ ગરતી આજેરે

સુંદરિઓ નવાં નવાં વસ્ત્રો ધરી આનંદના સમુદમાં પ્રભૂતાં ગીતો ગાતી તુપુરના ખણખણાટે માર્ગને શોભાવતી નવરંગ વસ્ત્રોથી સરોરને દિપાવતી નાના વ્રજગના અગ્રંકા રોના ઝીણા પણ મધુર અવાજથી કર્ણને આનંદ આપતી. પ્રભુ મંદીરોમાં જતી દ્રષ્ટી ગોચર થવા લાગી. ધુમટદાર મંદીરોમાં સુકંઠીત સુંદરીઓ. ગરબો ગાવા લાગી.

રાગ--નટવર વસંતનો

નંદ નંદન સુખ કંદન પ્રભુ બારે બજે (૨)

બારે બજે શિવળ સ્નેહે સજ્જે—નંદ

શિરપર સુંદર શોભતો, મોર મુકુટ સુખકાર

મધુર મુનહી સુખપર ધરી. નટવર નંદકુમાર

વંદાવન વાસ્ત સુખરાશી વ્રજ વિકૃત

નિરખે નરનાર સ્વાંગ સારો સખ્યો—નંદ નંદન
સાખી

કલ્પે વિષે કુલ્લ રૂપ પીતંબર પરીધાન
આંટી નાખી ચણીતી ઊભા ધારી ધ્યાન
સૌ નિરખે રાધે શામ શ્રી ગોપાળારે
ગોકુળિયાના ઉધધાર મુરલી વાળારે
સાખી

મુરતી મનહર પેખતાં કોટી લાજે કામ
જેને પેખી સૌ વદો જય જશ શ્રી ધનશ્યામ
ઉરમાં આનંદ નરો નારી વધારીને

સ્મરતાં શુભ નામ નીજ કટ્ટને તજે—નંદ નંદન
રાગ—મારા નાજીક શુકની ભાળ એ રાહ.

વ્હાલા ગિરિધારી ગોપીવર ભજ્યે ભાવથીરે
કુંજબિહારી કૃષ્ણ મુગરી નમિયે વ્હાલે વારંવારી
જયધારી હરી નામ સ્મરો નિત્ય વ્હાવથીરે. વ્હાલા

આ સંસાર અસાર ગણીને, કુટ્ટતી નિજ સઘ હણીને;
સદ્વૃત્તિવે શોભાવો સદ્ભાવથીરે. વ્હાલા

જુહું જગમાં સર્વ સમજવું, અંતે સાધ ન આવે એવું
સાચું શ્રી હરિ નામ, તરો તે નાવથીરે, વ્હાલા

એવી રીતે કટલીક સદ્ગુણી ભક્તોવંત સ્ત્રીઓ કૃષ્ણ
પરમાત્માનાં ગીતો ઠાકોજીના મંદીરોમાં ગાતી હતી તેને
મધુર ધ્વનિ ધ્રુમટને લીધે અંદર અંદર ઘોળાઈ કહીને ધ
જોજ આનંદ આપતો હતો. આ સ્થળે ભક્તજનો ગીતો
સાંભળવા માટે બિરાજેલા હતા ટાવરના ઘડીયાળમાં નવ-
નો ટકોરો થતાં સર્વે જનોનું વલણુ તે તરફ ખેંચાયું.
સૌ કોઈ અસ્પર્શ શું નવ વાગ્યા શું નવ વાગ્યા એમ
પ્રશ્ન કરવા લાગ્યા. સર્વે સ્ત્રી પુરુષો ગાવું વગેરે બંધ ક
રી જેમ કોઈ રંક લક્ષ્મીની રાહ જોઈ રહ્યો હોય જેમ
કોઈ મિત્ર વિયોગી મિત્રની રાહ જોઈ રહ્યો હોય તેમ એ
નજરે રાહ જોતાં પુરવ તરફ મુખ કરી ઉભાં તેની

લાઇન એવી ગોઠવાઇ કે જાણે લશ્કરી કવાયત થતી હોય ને. એની માફક દિસવા લાગ્યું. સરવે કોઈના હૃદયમાં આ નંદ આનંદ દિસતો હતો. સરવે કોઈ આનંદના પ્રભાવે ઉત્સવની વાતો કરતા હતા. એટલામાં પુરવમાંથી વાધોના મુંદર સુરો સંભળાવા લાગ્યા, ઘોડાઓના હણહણાટ કાકિ-આવાડની ઓળખાણુ આપવા લાગ્યા. હાથીઓની પગે આંખાડીએ બાંધેલા કુધરાઓનો અવાજ પ્રેક્ષકોના કર્ણને આનંદ આપવા લાગ્યો તેની સાથે હાથી ઘોડાઓના પગની ગરજના થવા લાગી. પ્રથમ કાંદાર સાહેબનો હસ્તી સુવર્ણ મય રત્ન જડિત આંખાડીવાળો દેખાયો તેના ઉપર માથે દક્ષિણી પાવડી નાખેલા તથા કાંદાર સાહેબ બંનેને જણ દીસવા લાગ્યા.

પિત્ર વાયકો દક્ષિણી પાવડી તથા સફેદ વસ્ત્રવાળા અર્ધશંકર કારભારી અને ન્યાયસીંહજી બંને એકજ હસ્તી ઉપર બિરાજેલા છે એમ પ્રેક્ષકો માંહે માંહે કહેવા લાગ્યા. સ્વારી દેખતા પ્રેક્ષકોની લાઇન ઉંતર દક્ષિણ થઇ ગઇ. નટવરલાલ વકીલ હોટાકાત્ર મારતર તથા માહચેટ વગેરે એક સાદા હસ્તી ઉપર બિરાજેલા હતા તેઓ પણ ઓળખાવા પણ એથી પુરવ કોણ છે તે વિષે સરવે જિનમંડળ વિચાર કરવા લાગ્યું. એટલામાં એક જમાદાર જેઠાનું નામ જાનતો હ હતું તેમણે યુક્તિઓ કર્યો. એક હાથ પાડી હતો તે ઉપર મોટું પાટીયું હાથમાં લઈ રાત્રીસીંહ જમાદારના કાકા (ન્યાયસીંહજીના વેવાઇ) બિરાજેલા હતા. સરવે કોઈની નજર રંજત પાટીયા ઉપર જવા લાગી જેમાં એ પ્રમાણે લખેલું હતું “ દિપોતસવીને દિવસે મહારાજાને એથા પુત્રનો જન્મ તેના ઉત્સવ નીમીતે મનહરલાલનો છુટકારો ” મનહરલાલનો છુટકારો એ શબ્દ સાંભળી અર રખરસ દરેક માણસો માંહે માંહે પુછવા લાગ્યા મનહરલાલ તે કારભારી સાહેબના જમાત્ર જેઓને કેટલીક મુદત-પર જન્મ સંગ કરવામાં આતી હતી આ પ્રમાણે વધી

હાકાર સાહેબ તથા ચંદ્રશંકર કારભારીનાં ન્યાયને માટે વખાણુ કરવા લાગ્યા પ્રજા જનોમાં સતી સતીતાના પતી-નો છુટકારો થવાથી આનંદ આનંદ છરાધુ રહ્યો. ધોડીક વારમાં સ્વારી હસ્તી, ઘોડા, ઉંટ, આદિ જનાનાં પાવ-ખીઓ વગેરે સહીત હાકાર મંદીરમાં દર્શનાર્થે હાકાર દાર આગળ આટલી તે રથજે શ્રામશંકર પોતાનાં માણસો સાથે કારભારીની પુત્રી તથા બંધોવાન વિજયને લઈ હાકાર સા-હેબને સલામ કરતો ઉભો તેઓ સાથે સરકારથી તથા કા-રભારીનાં માણસો પણ આવી પકડાવ્યાં તેઓએ ગાડીવાન (જે વિજય તથા સતીતાને તકરાર કરતાં મુક્યાં હતાં તે નહીં ગયો હતો તે) ને પકડી આણ્યો હતો.

સતીતાને દેખતાં ચંદ્રશંકરની આંખમાં આંસુઓ આવી ગયાં. અતં બંને લોડી પડ્યાં. આ બનાવથી સતીતા પણ રડવા લાગી તેને લોધે હાકાર વગેરેની આંખમાં પણ આં-સુ આવી ગયાં. મનહરલાલ જે બીજા હસ્તી ઉપર બેઠેલ હતો તે નીચે ઉતરી હાકાર સાહેબને નમન કરી અસુર ચંદ્રશંકરને તમી પડ્યો. પોતાની અજાનતાને માટે માફી માગવા લાગ્યો. સંધ્યા જત મંડળમાં નવીન બાબર ચર્ચાવા લાગી તે ચર્ચા વિજયને જોઈને હતી સ-રવે કાંઈ વિજયને ધિક્કારની તગરથી જોતાં હતાં. સ્વારીનો વખત પડ જતો હોવાથી વિજયને બંધોવાનાં માં મોકલી દીધો. આગળની ગાડી પકડી હતી તેના ગાડી વાનને સખમાં નાંખ્યો હતો અને ગાડી હરરાજ કરી દીધી હતી, અંદરનો માલ સરકારમાં મનહરલાલના નામથી અ-નામત હતો બીજા ગાડીવાનને સતીતાના કહેવાથી નિરોધ બળી છોડી મુક્યો. શામશંકરને મનહરલાલ જોઈ શરમાઈ ગયો પેલાને માટે ખરા મીત્રને વેકવું પાડ્યું તેને માટે માફી માગી પરતાવા લાગ્યો, ધન્ય છે ખરા મિત્ર ધન્ય છે તારી સાચી મિત્રતા મને બચાવી સારે રસ્તે ચઢાવા મહે-નત કરવા છતાં મેં માન્યું નહિ, મને ધિક્કાર છે, હું મિત્ર

હું હું મોંદું બતાવુંકું. અને તું મને શા માટે છોડી દેતો નથી. મેં હું વિજય વપર વિશ્વાસ રાખ્યો તેનું ફળ મેં ભોગવ્યું, પરંતુ ભગવત કૃપાથી મુક્ત થયો, વળી હું મિત્રની મિત્રતાનું ફળ મારે પોતાને ભોગવવું પડ્યું એટલું જ નહિ પણ તમારે પણ ભોગવવું પડ્યું, મને પાપીને હજાર વખત ધિક્કાર છે, (સતીતા પ્રત્યે) હે સદગુણી પત્ની તમેએ મારે માટે વણીજ કાળજી કરી અતુલીત સદા વેદ્યું છે, હે ભક્ત સ્ત્રી તમેને મેં બક્તી ન કરવા દેતાં તિરસ્કાર કીધો હતો તો પણ તમેએ સત્ય દરજ બખરી મને નિતી મારગે દોર્યો છે, તેને માટે શ્રીહરી ન મોને તમાન શુભ કર્તવ્યને માટે સદાયશ્રુત થઇ મને શિક્ષા કરશે, કારણ હું અપરાધીકું. આ દુનિયામાં મારા જે હા અધમો થોડાજ દશે કે જેઓ બક્તીથી વિમુખ હોઇ હું મિત્રના પ્રસંગથી સદા મિત્રતા તથા સત્ય પત્ની પ્રેમનું સ્વરસ ન સમજી શકે મારો અપરાધ ક્ષમા કરો હું કદાપિ હું પાપીકું હું તમારી આગળ અપરાધીકું. હું મારું કર્તવ્ય શું છે તે સમજી શક્યો નથી, મેં પાપીએ પરમદુષ્ટ પરમેશ્વરની બક્તીના માર્ગને પછાડ્યો નથી. મેં તેઓની પ્રાપ્તિને માટે કંઈ પણ પ્રયાસ વા સહકાર્ય કર્યું નથી. હે પ્રભુ હે જગતનિયંતા હે ભક્ત વતસલ મને સદાય પ્રાપ્તિ કે જેથી મારી મતી શુદ્ધ થઇ હું તમારી બક્તી કરવા સદ્માર્ગે દોનકે. બહાલી પત્રીવ પત્ની તમેએ મને અતુલીત પ્રયાસ વેહી કંઈક સદ્માર્ગે દોર્યો છે તેનો બલ્લો હું તમેને કોઇપણ રીતે આપી શકું તેમ નથી.

સતીતા—બહાલા એ સૌ આપણને બચાવનાર આપણને સંકટ મુક્ત કરનાર શ્રી હરીનો પ્રતાપ છે. એમાં મેં રંક દાસીએ કશું કર્યું નથી. અખીલ જગતનો સ્વાયક શ્રી હરી છે. અને તેનાજ પ્રતાપે આપણે સદ્કાર્ય કરી શકીશું.

આ પ્રમાણે વાતચીત થઇ રહેલા પછી સતીતા પોતા

ના પિતાશ્રીને નમન કરી શામશંકરને ઝોળખાવવા લાગી
અંદશંકર—એન સચીતા શું તેમણેજ તમેને બચાવ્યાં
છે શું તેમણેજ તમને દુષ્ટ વિજયના પાપી ફાંસામાંથી
મુક્ત કર્યા છે

સચીતા—પિતાજી તેઓની અથાગ મહેનતનો બદલો હું
કાંઈ રીતે વાળી શકું તેમ નથી દુષ્ટ વિજયની મિત્ર
તા કરતી વખત તેઓએ એકકસ ના કહી હતી પરં
તુ કર્મના અંતરાયથી તેઓ (મનહરલાલ) પાપી
મિત્રનું ફડું ફેલવ્ય બાણી શકવા નહોતા. છેવટે શા-
મશંકરની સલાયથીજ હું તમેને મળી શકી છું.

મનહરલાલ—તેમના ઉપકારને માટે હું મારી સધળી મી
લકતમાં શામશંકરને બાત ગણી બાગીદાર કરું છું.
અને દુરબોધ પાસેથી મળેલા પૈસા તે તેમનેજ બ-
ક્ષીસ કરું છું.

અંદશંકર—શામશંકર તમે બાંને મિત્ર નહિં પણ સગા
બાત થઈ. મારી મિલકતનો ઉપભોગ પણ તમેજ કરો
મારો પુત્ર પાર્વતીશંકર વકીલની પરીક્ષામાં પસાર થ
ઈ કેટલી મુદતથી ગયેલ હતો તે આજે આવ્યો છે
જેની સાથે તમે મિત્રતા કરી. તેને સદ્બોધ આપી
સુધારો અને તેની સાથે હમેશને માટે સગા બાઈ સ
માન પ્રેતી સાચવી શ્રી હની બકતીમાં ઉત્સાહથી રી
દિવસ વ્યસ્તીત કરો.

શામશંકર—વાર જેની આપ વહીવતી. મનજી આપની
પ્રેમી લાગણીના શબ્દો હું માથે ચઢાવું છું. પરંતુ હું
એટલા બપો ઉપકારને લાયક નથી એમાં મેં રોકે
કાંઈજ કર્યું નથી એ સધળો જન્ત પિતાશ્રી દીનોજ
પ્રતાપ છે. મેં મારી ફરજ બજાવી છે તેમાં કાંઈ વધુ
કર્યું નથી. મનુષ્યે મિત્રતાની ફરજ તરીકે એક મેકને
મદદ કરવી તે પોતાનો ધર્મ છે. એમાં ઉપકાર જેવું
કાંઈ હોયજ નહિ.

ત્યાજ્યાદ ન્યાયરીંદજી હાથેર સાહેબે શામશંકરને બો-
લાવી એજા પાવડીનો સરપાવ કીયો અને સ્વામી દેવ મં-
દીરમાં શ્રી હાથેરજીનાં દર્શન કરી ઉત્સાહ સાથે રાજ્ય મં-
દીરમાં આવી. ત્યાં આગળ સરવે બાટ બ્રાહ્મણ ચાન્ણો વ
ગેરેને દાન કરવામાં આવ્યાં સરવે કચેરી મંડળ દરબારમાં
પાન સોપારી માટે બેઠું. શુભોત્સવ માટે કેદીઓને છોડવા
માટે બોલાવવામાં આવ્યા તેમાં પહેલો ગાડીવન તથા વિ-
જય પણ આવી રંગુ થયા હાન્ભારી સાહેબ વિના સરવે
મંડળનો અબીપ્રાય કીમિ. તેમાં વિજયને છોડવાનો અભિ-
પ્રાય જન મંડળના દરેકે દરેક મનુષ્યોએ ન આપ્યો. પરં-
તુ હાન્ભારી ચંદ્રશંકરે સવીતાનો અબીપ્રાય માગ્યો. સવી-
તા જ્ઞાનપ્રાનામાં (રાણી વાસમાં) રાણીઓ જોડે હતી
તેણે પત્રદારા ઉત્તર આપ્યો.

શ્રી હરી.

પૂજ્ય પિતાશ્રી તથા પિતાશ્રી તુલ્ય શ્રી હાથેર સાહેબ
વિજયને છોડવા સંબંધી મારો અજ્ઞાનનો અબીપ્રાય આપે
માગ્યો તે માન્ય કરું છું. પરંતુ આપની દીર્ઘ બુદ્ધિ આ-
ગળ હું પામર છું તોપણ મારી અલ્પમતી અનુસારે જવા-
બ પત્ર દાન આપું છું.

પિતાશ્રી સત્યનોજ જય છે. પાપીઓ પુતાની મેળેજ
બળી મરે છે. આપણે થું “કરશે તે ભરશે” પાપ કર્મના
ભોગીને પોતાનેજ પરમ પિતા પાસે જવળ દેવાનો છે. તે
માં આપણને કશું નથી કર્મનુસાર મનુષ્યને સુખ દુઃખ
વેદનું પડે છે. તેમ આપણે પણ વેદનું છે. એમાં કાઠનો
દોષ નથી પાપીઓ નિય તત્તિમાં દોરાઈ બીજાનું અનીટ
કરી સ્વાર્થે સાધવા સ્વાય પણ જગતનિયતાનું તે કંઈ
અજાણ્યું નથી પાપી “ખોદે તે પડે” તે પ્રમાણે પોતેજ
તેમાં પડી મરણ પામે છે. એ સૌ શ્રી હરીનોજ પ્રેરણાથી
બને છે મનુષ્ય પ્રાણીએ વસ્તુતઃ જોતાં માત્ર કર્મનો અર્થ
હારી છે, તે પોતાની મેળે સાફ તરસું કરવા સ્વાય છે. ૫

રતુ પરમાત્મા બક્ષત વત્સલ જગત પિતા તેને કર્મક્રમસાર
ગતી આપે છે. માટે આજના શુભ પ્રસંગે આપણે માટે
કોઈપણ દુઃખી ન થતાં સુખી થાય તેમ પ્રાર્થનું એજ મને
તો ઉચિત લાગે છે. મારો અભીપ્રાય મને લાગે છે કે હા
કોર સાહેબને યોગ્ય નહિં લાગે પરંતુ આ શુભ પ્રસંગે
કુંવરશ્રીના જન્મોત્સવ નિમિત્તે દરેક ગુન્હેગારને છોડી મુકી
તેઓના આશીર્વાદરૂપ થઈ પડવું તેજ શ્રેષ્ઠ છે. બસે આ
પણે શું. જોખને ઉપાડનારને પોતાનેજ વગત લાગવાનું છે
આપનો ન્યાયી રાજવીતા છે આપના પુત્રો ચિરંજીવ રહે
અને પાપીઓનો પરાજય થાઓ. તથાસ્તુ

હીં

આપની અજ્ઞાત પુત્રી સચીતાનાં

જય શ્રી હરી.

કચેરી મંડળમાં પત્ર વંચાશે અને સર્વાનુગતે જય
શ્રીહરના જય ઘોષથી સરવે કેદી માવતે છોડી દેવામાં
આવ્યા તેઓ સૌ સચીતા સતીનો જય બોલતા પો
તાનાં કુટુંબને મળવાના ઉત્સાહથી ગ્રહ બળી વિદાય થયા.

આજનો દીવસ બેસતા વાંતો તથા કુંવરશ્રીનો જ
ન્મ અને તેની સાથે સચીતા અને મનહરલાલ વગેરેનું
દુઃખ મુક્તિનું. વગેરે ઉત્સાહ નિમિત્તે કારભારી ચંદ્રશંકર
કર બકતરાજ તથા બીજાં કચેરી મંડળ રાજ્યના પરાણા
તરીકે આજની રાત્રી અહીંજ વ્યતીત કરવી અને બકત
રાજ પાસે શ્રીહરી કિર્તન કરાવવું. એ પ્રમાણે હાકારથી ન્યા
યસિંહજીએ કરાવ કર્યો અને તે કરાવને જનદવલાલભાઈએ
બધાલી આપી આ વખતે લક્ષ્મીગૌરી, તારામણી, વગેરેને
પણ આમંત્રણ થવાથી પધાર્યા હતાં, જેથી સચીતા સાથે
સરવે સ્નેહીપણીઓનો મેળાપ થયો. રાત્રીએ હરી કિર્તન
ચંદ્રશંકર બકતરાજે કર્યા બાદ સરવે પધારેલાં સ્ત્રી પુરુષો
એ બકતરાજનું કહેલું ઉત્તમ કિર્તન ગાવા માંડ્યું.

શ્રીહરી કિર્તન.

રાગ રનેહે શ્રીહરી તણું એ રાહ.

સકળ સદીના પતી, તમને દર જોડી હીને પ્રણામ. સકળ
પાપી અમે અજાન ભરેલાં, તવ જનણી ચકયાં શુભ નામ. સકળ,
દોષ વિદારો ભવ દુઃખ દારો. હો હરિ સેવકના ગુપ્તદામ. સ.
નિત્ય નિયમનો ત્યાગ કરીને, ધારી દુઃકૃતમાં ધીસે દામ. સ.
નાશમયી ભવ શુભ ગણિ સાચું, બ્રહ્માં સાચું પ્રભુ તમનામ સ.
એ અમ દોષો વિદારી કપાળુ, આપો સુમતી હવે ધનરસામ. સ.
જે થકિ આપ શરણમાં નિહિને, કંજો બઝી તરતની તમામ. સ.
શુભવંત. ગોવિંદ અમારી, અર્જુન ઉરમાં બરો કષ્ટ રામ. સકળ.

એ પ્રમાણે હરિ કિર્તનમાં રાત્રી વ્યતીત કર્યા પછી
સવારના પ્રદક્ષમાં સરવે હરીજન મંત્રણ પ્રભુ રમણ કન્ટુ
સેવ સૌના ગ્રહ તરફ ન્યાયસિંહજીને જય શ્રીહરી કહી નિ-
દાય થયું.

સતી સચીતા પોતાના પિતાશ્રી સાથે પોતાને આવમે
ગઈ. અને પોતાના ખાત તુલ્ય શામશંકરની સાથે અત્યંત
ઉદ્દાસમાં રહિ, પોતાના પતી મનરંજાલ સાથે રાવળાં પ
રમ કપાળુ જગત પિતાની ભકતી કરી જાડીના, દિવસો પુ
રા કરવા માટે કેવળ શુદ્ધ બુદ્ધિથી રહેવા શ્રીહરી જગત
નિર્વાણ કન્ટુ પરમાત્માનું કિર્તન કરવા લાગ્યાં. ત તથાસ્તુ.

અચ્યુતં દેશવં રામ નારાયણું
કૃષ્ણ દામોદરં વાસુદેવં હરે
શ્રીવરં માધવં ગોવિંદા વલ્લભં
જનકી નાયકં શ્રીરામચંદ્રં ભજેત

રીયાવર રામચંદ્રકી જય.

રામ જરમે બેદર સખજ મુજરા લેત;

જેથી જનકી આકરી વયસા કનકો દેત.

અવધપતિ રામચંદ્રકી જય.

અમાસે.

વાંચ્યું ! વાંચાને !! વાંચ્યું !
વાચનના શાખીનોને ખુશ ખ

નવી નવજિના પુસ્તકો ખરીદ કરો

પુસ્તકોના નામ કી

મુખ્ય-કાન્ત (વેદાન્ત વીધય)...	...૨--૦
મદનચંદ્ર નોવેલ ભાગ ૧ લો...	...૧--૦
" " ભાગ ૨ દો...	...૧--૦
પૃથુસિંહ નોવેલ ભાગ ૧ લો...	...૧--૦
" " ભાગ ૨ નો...	...૧--૦--૦
સતી સતીતા નોવેલ...	...૦--૧૨--૦
" શીયળવતી નોવેલ...	...૦--૮--૦
બદાદુર તેજપાળ નોવેલ...	...૦--૧૨--૦
જગી જાદુગર...	...૦--૮--૦
સતી સીતાવતી...	...૦--૮--૦
મુદર-મણી નોવેલ...	...૦--૮--૦
મતદર-મેતી નોવેલ...	...૦--૮--૦
સાત્ર બને કમળા નોવેલ...	...૦--૮--૦
સોલંકી વીજય નાટક...	...૦--૨--૦
બદાલાઓને ચીનતી...	...૦--૧--૦
વીવેક-રીચાર...	...૦--૧--૦

આ શિવાય તમામ જાતની જાનનાઓ નેમજ નાટકોના
દાખા ઉપયોગી કાવદા સંબધી ધર્મ સંબધી વીગેરેના
પુસ્તકો સસ્તામાં સસ્તા શકત હમારી કંપનીઓમાંજ વેચાય
હે માટે એકવાર મંગારી ખાત્રી કરોજ.

દરેકનું વી. પી. ખર્ચ છુટું.

મળવાનું ઠેકાણું-કે. એમ. દુધવાળાની કંપની તથા

વી. કે. શાહની કંપની.

કે. પંચબાણની પાળમાં-અમદાવાદ.

